

**Конгрес національних громад України
Група моніторингу прав національних меншин**

**Ксенофобія в Україні в 2014 р
в контексті революції та інтервенції:**

Інформаційно-аналітична доповідь за результатами моніторингу

*Над доповіддю працювали:
В'ячеслав Лихачов, Тетяна Безрук*

Зміст

Вступ. Специфіка ситуації 2014

- 1. Статистика повідомлень про жертви нападів на ґрунті етнічної та расової ненависті в Україні, 2006 – 2014 рр.**
  - 2. Насильство на ґрунті ненависті – 2014: хроніка**
  - 3. Статистика повідомлень про акти вандалізму на ґрунті етнічної та релігійної ненависті в Україні, 2006 – 2014 рр.**
  - 4. Вандалізм на ґрунті ненависті – 2014: хроніка**
  - 5. Ксенофобія на території анексованої Росією Автономної Республіки Крим**
  - 6. Ксенофобія на території частини Донецької та Луганської областей, що знаходиться під контролем окупантів та їх пособників**
  - 7. Антисемітизм в Україні – 2014: проблема провокацій**
  - 8. Гомофобія в Україні – 2014**
  - 9. Діяльність органів державної влади та правоохоронних органів**
- Висновки: найважливіші підсумки року та актуальні тенденції**

ВСТУП. СПЕЦИФІКА СИТУАЦІЇ 2014

Група моніторингу прав національних меншин була створена в квітні 2014 під егідою Конгресу національних громад України.

Моніторинг ксенофобії, який здійснює Група, є прямим продовженням роботи, яку керівник Групи здійснював в рамках діяльності Конгресу національних громад з 2006 р (а моніторинг

антисемітизму здійснювався і в попередні роки). У 2006 – 2008 рр. у співпраці з різними українськими та міжнародними організаціями була налагоджена система моніторингу різних проявів етнічної, національної та релігійної ксенофобії в Україні в цілому. З 2006 р виходить щомісячний бюлетень «Ксенофобія і права національних меншин в Україні», який в останній рік продовжує випускати Група моніторингу прав національних меншин. За цей час наш моніторинг здобув значний авторитет у професійному середовищі. Саме на наші матеріали спираються при описі ситуації в Україні Державний департамент США, Антидефамційна ліга, Бюро з прав людини та демократичних процедур ОБСЄ, Європейська комісія проти расизму та нетолерантності, Інститут вивчення расизму ім.Ст.Рота Тель-авівського університету (з 2010 р. – Центр Кантора), та ін.

Необхідність інституціалізації моніторингу ксенофобії як окремого напрямку діяльності групи професійних експертів навесні 2014 р була обумовлена різким загостренням етнополітичної ситуації, викликаним російським вторгненням і окупацією спочатку Криму, а потім частині Донецької та Луганської областей. Переслідування деяких етнічних та конфесійних груп, розпочаті на захоплених територіях, а також безсоромна експлуатація країною-агресором теми захисту прав меншин в пропагандистській риторичі, що покликана легітимізувати окупацію, посилили значимість і важливість збору та аналізу достовірних повідомлень щодо проявів ксенофобії. Суспільний інтерес до теми, як всередині України, так і за її межами, вимагав надання об'єктивної та оперативної інформації. У найбільш гострі періоди Група випускала бюлетень-хроніку проявів ксенофобії в щотижневому режимі.

Моніторинг ситуації в контексті війни, зрозуміло, сильно відрізняється від усього того, що робили експерти Групи в попередні роки. Не тільки верифікація, але навіть первинний збір інформації на окупованій території за методологією, якою ми користувалися раніше, практично неможливі. Зрозуміло, у Групі немає контактів з представниками маріонеткових проросійських режимів на території т.зв. Донецькій та Луганській народних республік і анексованого Криму, в той час, як на території, контрольованій урядом України, ми давно встановили продуктивний робочий контакт із структурами виконавчої влади та правоохоронними органами. В силу того, що лєвова частка порушення прав людини взагалі і прав меншин зокрема припадає саме на окуповані території, це значно ускладнює роботу.

Крім того, нова ситуація створює масу методологічних складнощів. Чи слід розцінювати вбивство Решата Аметова в Криму як таке, що на ґрунті національної ненависті? Не вдаючись тут у деталі, констатуємо, що, в силу деяких обставин, на це питання ми відповідаємо ствердно. Чи можна вважати вчиненими на ґрунті релігійної нетерпимості вбивство чотирьох прихожан Церкви християн віри євангельської «Преображення Господнього» в окупованому проросійськими сепаратистами Слов'янську? На це питання ми відповідаємо негативно, але усвідомлюємо, що кожен подібний випадки можна інтерпретувати по-різному. Нова ситуація розмиває чіткі рамки виробленої за роки роботи методології, і міжнародні стандарти, не пристосовані до подібних процесів, нам мало допомагають.

Чи доцільно типізувати в рамках одного документу злочини на ґрунті ненависті, скоєні на окупованих територіях, з інцидентами, що сталися на території, підконтрольній українському урядові? Відповідаючи на це питання ствердно, ми не виправдано покладаємо на Україну відповідальність за злочини, скоєні на території, яку де-факто контролює Росія; відповідаючи негативно – наче погоджуємося з тим, що ця територія – не Україна... В силу деяких причин, методологічно наша відповідь на це непросте питання непослідовна: у загальній статистиці ми підсумовували акти вандалізму, у тому числі вчинені на окупованих територіях, і не підсумовували насильницькі інциденти.

Нарешті, інтенсивне використання дезінформації та хибних повідомлень про ксенофобські інциденти у пропаганді агресора (яка орієнтована на закордонного адресата зокрема), також ускладнює роботу по збору та перевірки інформації.

Росія приділяє особливу увагу темі ксенофобії в Україні. Вона займає важливе місце в російській пропаганді. Ряд кишенькових псевдоправозахисних та громадських організацій спеціалізуються на підготовці пропагандистського продукту, іноді зовні замасковані під

«моніторинг», що описує порушення прав національних меншин в Україні. У нас є підозри, що в ряді випадків агентура, що свідомо працює на Кремль, не тільки перебільшує проблему чи просто вигадує інциденти, яких не було, але й ініціює події в пропагандистських цілях. Значну роль в організації вторгнення на Донбас зіграли політтехнологи, і значення інформаційної війни проти України не слід недооцінювати. У цій ситуації, на жаль, природно припустити, що і настільки значуща для кремлівської пропаганди тема, як ксенофобія, також стала важливим напрямком для провокацій. У нас недостатньо однозначної інформації для того, щоб заявляти про це впевнено, але ми припускаємо, виходячи з різних непрямих даних, ряд інцидентів, зокрема, антисемітські напади в Києві і осквернення синагоги в Сімферополі взимку 2014, були організовані в провокаційних цілях.

Однак пропаганда, як і протистояння пропагандистським міфам, не є нашим завданням. Метою групи є скрупульозна фіксація мають місце злочинів на ґрунті расової, етнічної та релігійної ненависті, перевірка інформації та аналіз зафіксованих тенденцій.

При підготовці даної доповіді, що є результатом моніторингу за 2014 р, як і в попередні роки, було прийнято рішення зосередитися на злочинах на ґрунті ненависті (фізичних нападах, підпалах і актах вандалізму) як найбільш небезпечному прояві ксенофобії. Основний акцент зроблений на насильстві на ґрунті ненависті щодо фізичних осіб. Прояви «мови ворожнечі» в ЗМІ і в Інтернеті практично залишилися за межами цієї доповіді, в першу чергу у зв'язку з недостатністю ресурсів і відсутністю реальної можливості здійснювати системний моніторинг всього інформаційного простору. Тільки окремі прояви антисемітської пропаганди, в силу широкого суспільного резонансу і уваги, яку привертає ця тема, ми визнали можливим привести в розділі, присвяченому антисемітизму. Крім того, хоча у нас немає можливості здійснювати систематичний моніторинг гомофобії, ми включили цю тему в підсумкову доповідь в силу її важливості та значущості.

Ми вдячні різним організаціям і окремим експертам, співпраця з якими зробило наш моніторинг можливим. Серед організацій-партнерів, активних у цій сфері, в першу чергу хотілося б відзначити українське представництво Міжнародної організації міграції, український офіс Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Проект «Без кордонів!» Центру «Соціальна дія» та мережа неурядових організацій «Ініціатива розмаїття», а також Кримську польову місія з прав людини.

Неможливо перелічити поіменно всіх, хто допомагав нам у роботі, а в ряді випадків, для людей, що знаходяться на окупованій території, це є небезпечно. Матеріал збирався по частинах зусиллями десятків людей: учасників електронної розсилки Diversity Initiative («Ініціативи розмаїття»), представників регіональних організацій-партнерів УВКБ ООН, активістів антифашистських і правозахисних груп, журналістів, представників етнічних і релігійних громад, організацій етнокультурної спрямованості та правоохоронних органів, держслужбовців і співробітників різних неурядових організацій. Окремо хотілося би відзначити допомогу Максима Буткевича, Павла Клименко, Ганни Ленчовської, Яни Салахової, Олександри Свердлової, Ірини Федорович, Антона Шеховцова, Юрія Чумака. Зрозуміло, відповідальність за всі помилки і неточності залишається тільки на нашій совісті.

Ми будемо вдячні за можливі уточнення, доповнення та зауваження до тексту доповіді. Крім того, оскільки робота з моніторингу продовжується і в даний час, ми вкрай зацікавлені в актуальній інформації про прояви ксенофобії в країні. Зв'язатися з керівником Групи можна по електронній пошті vyacheslav.likhachev@gmail.com. За цією ж адресою можна писати, щоб надалі отримувати поточну інформацію про прояви ксенофобії в Україні у формі щомісячних електронних бюлетенів і тематичних доповідей, а також, при необхідності, отримати більш докладну інформацію за попередній період.

Архів щомісячних (а за попередній період – і щотижневих) оглядів, підсумкових річних і тематичних доповідей та інші матеріали можна знайти за адресою <http://www.eajc.org/page443>.

Більш оперативно за повідомленнями Групи стежте на нашій офіційній сторінці <https://www.facebook.com/nmrimg>.

1. Статистика повідомлень про жертви нападів на ґрунті етнічної та расової ненависті в Україні, 2006 – 2014 рр.

СТАТИСТИКА ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЖЕРТВИ НАПАДІВ НА ҐРУНТІ ЕТНІЧНОЇ ТА РАСОВОЇ НЕНАВИСТІ В УКРАЇНІ

З 2006 ПО 2014 РОКИ

РІЧНА ДОПОВІДЬ ГРУПИ МОНИТОРИНГУ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ
(КОНГРЕС НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
I-III міс.	1 особа	25 осіб, з них 2 вбито	48 осіб, з них 2 вбито	17 осіб	-	17 осіб	7 осіб	6 осіб	9 осіб
IV-VI міс.	5 осіб	20 осіб, з них 3 вбито	11 осіб, з них 2 вбито	12 осіб	2 осіб	11 осіб	5 осіб	3 особи	8 осіб
VII-IX міс.	2 особи	25 осіб	19 осіб	3 осіб	7 осіб	2 осіб	6 осіб	8 осіб	6 осіб
X-XII міс.	6 осіб, з них 2 вбито	18 осіб, з них 1 вбита	6 осіб	5 осіб	9 осіб, з них 1 вбита	24 осіб	1 особа	9 осіб	1 особа
РАЗ ОМ	14 осіб, з них 2 вбито	88 осіб, з них 6 вбито	84 осіб, з них 4 вбито	37 осіб	18 осіб, з них 1 вбита	54 осіб	19 осіб	25 осіб	24 осіб

* У статистиці за 2014 не враховуються інциденти, що відбулися на окупованих Росією територіях

2. Насильство на ґрунті ненависті – 2014: хроніка

Нагадаємо тематичні рамки даного огляду. Група проводить системний моніторинг лише випадків злочинів на ґрунті етнічної ксенофобії. Описані нижче випадки – це насильство на ґрунті расової та/або етнічної нетерпимості, рідше – релігійної. В даний огляд включено випадки насильства по відношенню до релігійних меншин або об'єктів їхньої інфраструктури тільки в тому випадку, якщо є підстави припускати расистську мотивацію злочину, наприклад, татарофобію, коли йдеться про ісламофобські інциденти у Криму, та антисемітизм, коли справа стосується об'єктів єврейської релігійної інфраструктури. Як правило, релігійна ксенофобія, що виявляється у вигляді насильницьких дій (наприклад, випадки зіткнення релігійних громад однієї конфесії, але різних деномінацій за приміщення храмів) в тому числі, залишилася за рамками цього моніторингу.

У моніторингу теж не описуються випадки нападу неонацистів і прихильників молодіжної субкультури наці-скінхедів на антифашистів або учасників ворожих (або сприймаються як такі) молодіжних субкультур.

В силу ряду труднощів, ми не можемо проводити систематичний моніторинг гомофобного насильства. Деякі помічені нами випадки описані в окремому розділі, який не претендує на всеосяжність. Випадки гомофобного насильства не включено в підсумкову статистику нападів на ґрунті ненависті. Наведені в таблиці дані стосуються тільки випадків етнічної та / або расової ксенофобії.

Інциденти, що відбулися в Криму після початку російського вторгнення, описані в розділі, присвяченому проявам ксенофобії на території окупованого півострова.

● У січні – лютому на тлі суспільного протистояння в Києві неодноразово згадувалися, але не фіксувалися документально випадки нападів на ґрунті расової ненависті з боку учасників парамілітарних ультра-націоналістичних формувань, що брали участь у протестних діях на Майдані і Хрещатику – молодіжне субкультурне угруповання С14, що орієнтуються на політичну партію Всеукраїнське об'єднання «Свобода», і деяких груп, які входять до складу неформального об'єднання «Правий сектор»¹.

На жаль, верифікувати подібні інциденти на тлі масових зіткнень протестуючих з міліцією та мобілізованими і озброєними завдяки владі бандитами виявилось практично неможливо.

Фіксувалися й випадки насильства по відношенню до учасників протесту з боку т.зв. «тітушок» (кримінальних елементів, спортсменів та ідеологічних супротивників опозиції, мобілізованих задля підтримки влади) і співробітників репресивних органів, що супроводжувалися ксенофобськими, зокрема, антисемітськими, образами. Так, 14 лютого в районі ст. м. «Дарниця» група молодих людей у спортивних костюмах із застосуванням балончика зі сльозогінним газом напали на 37-річного Гліба Кантора і побили його, називаючи «майданутим жидом»².

Виходячи з обставин події, досить впевнено можна стверджувати, що антисемітизм явно не був мотивом злочинців, тому ця подія не влючена в статистику нападів на ґрунті ненависті.

● 7 січня в Одесі сталася масова бійка між двома групами молоді, в результаті якої були госпіталізовані двоє чоловіків, як повідомляють ЗМІ, «кавказької національності» (один – з ножовим пораненням, інший – з вогнепальним). Оскільки ми не маємо достатньої інформації, незважаючи на припущення ЗМІ, ми не можемо стверджувати, що в даному випадку мав місце конфлікт на ґрунті національної ненависті³.

¹ Див., напр., згадування схожих інцидентів у репортажі: <http://reporter.vesti.ua/41419-shag-vpravo>

² <http://fakty.ua/176820-bleb-kanter-izbivaya-menya-bandity-krichali-cto-ya-majdanutyj-zhid>

³ <http://public.od.ua/news/2014/01/07/massovaya-draka-vozzle-avtorynka-uspeh>

● Увечері **11 січня**, одразу після закінчення шабату (тобто, після заходу сонця в суботу) відбувся антисемітський напад біля київської синагоги Розенберга (синагоги на Подолі, по вул. Щекавицька). Після вечірньої суботньої молитви з двох сторін від синагоги камери зовнішнього спостереження зафіксували дві пари молодиків, які чогось чекали. Їхні обличчя були приховані за високо піднятими шарфами або марлевими медичними масками і низько опущеними капюшонами. За винятком цієї особливості, ніщо в їх гардеробі не свідчило про їх ідеологічну чи організаційну приналежність – звичайний напівспортивний, напівбуденний демісезонний молодіжний одяг.

Близько шостої години вечора на вулицю з синагоги вийшов Гілель Вертхаймер, 26-річний ізраїльтянин, який викладає іврит і єврейську традицію. Викладач мав усі зовнішні відмітні атрибути ортодоксального єврея. Молоді люди, з'єднавшись в одну групу, пішли за Гіллеєм Вертхаймером і на деякій відстані слідували за ним до його будинку на вул. Юрковській. Приблизно в 18.10, коли він зайшов у під'їзд, вони кинулися слідом і вже всередині напали. На крики виглянула сусідка викладача. Нападники припинили побиття і втекли. На щастя, нанести серйозні травми вони не встигли⁴.

Потерпілий звернувся із заявою в міліцію. Кримінальне провадження було відкрито з попередньою кваліфікацією за ч.1 ст. 125 Кримінального кодексу України («умисне легке тілесне ушкодження»).

● **17 січня** приблизно за чверть на дванадцяту ночі, після зустрічі суботи (яка настає, згідно релігійним уявленням, в п'ятницю увечері) і вже після того, як практично всі вже розійшлися, з тієї ж київської синагоги Розенберга вийшов 33-річний припізнаний прихожанин, що вчиться в ієшиві (релігійному навчальному закладі) громадянин Росії Дов-Бер Глікман. Він повернув з будівлі наліво і пішов по Щекавицькій вулиці в бік Волоської. Однак метрів за 50 до перетину вулиць він побачив, що на розі стоять три молодики, які здалися йому підозрілими. Вони були взуті у високі черевики-берці, обличчя не було видно через капюшони. У громаді всі, зрозуміло, знали про інцидент, що стався тижнем раніше з викладачем, і були насторожені. Не доходячи до перетину вулиць, Дов-Бер Глікман звернув у підвороття, і, пройшовши через двір, вийшов на Волоську трохи далі від її перетину з Щекавицькою. Але злочинці, які чекали на жертву, бачили цей маневр, і швидко пішли за ним. Почувши, що переслідувачі перейшли на біг, студент звернув на Введенську вулицю, але через кілька метрів його наздогнали. Один із переслідувачів вийшов на проїжджу частину, спостерігаючи з перехрестя Волоської і Введенської за ситуацією на вулиці, а двоє мовчки накинулися на жертву. Били руками і ногами, причому, як видно, в носки черевиків були якимось чином вправлені леза, що залишали глибокі порізи (це звучить дуже дивно, і більшість ЗМІ, описуючи подію, говорять про застосування нападниками ножів, але, тим не менше саме так, за словами потерпілого, і йшла справа). Напад стався біля фасаду житлового будинку, потерпілому вдалося встояти на ногах. На крики студента на балкон будинку вискочили люди, хтось із мешканців будинку закричав у вікно. Тоді нападники припинили побиття, підбігли до залишався «на стрьомі» подільнику, і втрьох вони сіли в машину, що стояла на перехресті з запаленими фарами.

Відчувши, що поранений, Дов-Бер Глікман все ж зміг дійти назад до синагоги, де попросив охоронця викликати швидку. На підлозі в приміщенні мікви (басейну для ритуальних обмивань) залишилися сліди крові. Перша допомога потерпілому була надана медиками на місці. Після цього Глікман був доставлений в лікарню, де медики зашили три колото-різані рани на стегнах⁵.

Характерно, що ні на розі Щекавицької та Волоської, ні на перетині Волоської і Введенської немає камер зовнішнього спостереження. І чекали потенційну жертву злочинці

⁴ Власна інформація. Див. також: <http://eajc.org/page18/news42754.html>

⁵ Власна інформація. Див. також: <http://eajc.org/page18/news43063.html>

явно зумисно на віддалі від будівлі синагоги, оснащеного камерами, – можливо, ними були враховані помилки, допущені при першому нападі.

Кримінальне провадження також було відкрито з попередньою кваліфікацією за ч.1 ст. 125 КК.

Після нічного нападу в суботу учні єшиви організували щось на зразок патруля, оглядаючи вулиці довкола синагоги, зустрічаючи і проводжаючи вірян, що приходили на молитву. Після денної молитви вони звернули увагу на підозрілого молодика, який, за словами одного з прихожан, слідував за ним. Юнак років 19-ти, за словами студентів, був схожий на скінхеда – коротко стрижений, у високих шнурованих черевиках і короткій куртці. Троє активістів самодіяльного «патруля» затримали молодика. Опору той не чинив, за словами учнів єшиви, поведився досить впевнено і навіть нахабно. У нього був виявлений блокнот, в який він замальовував детальний план прилеглих до будівлі синагоги кварталів, з якимись стрілочками. За версією активістів, молодий чоловік був розвідником, «скаутом» на сленгу молодіжних субкультур, які відзначали в блокноті маршрути проходження парафіян від синагоги до будинку.

«Патруль» здав затриманого міліціонерам, з якими той теж поведився досить зухвало. Затриманий, втім, був відпущений з відділення міліції⁶.

Ці обставини дозволяють нам обачно припустити, що у випадку з двома антисемітськими нападами ми маємо справу з організованою професіоналами провокацією, а не зі спонтанним сплеском агресивності з боку відкритих антисемітів (докладніше див. у розділі «Антисемітизм»).

● **10 лютого** в Одесі журналісти місцевого Сьомого каналу випадково стали свідками побиття чотирма-п'ятьма молодими людьми темношкірої людини. Ті хто били, були частиною більшої групи, що проходила по вулиці⁷.

За зовнішнім виглядом (спортивно-«кежуальний» одяг, марлеві маски на обличчі), молоді люди могли бути футбольними фанатами.

● **27 лютого** в м.Переяслав-Хмельницький (Київська обл.) Невідомі напали на молодого рому і сильно побили його, звинувачуючи ромів в «аполітичності» і в тому, що вони не беруть участь у житті країни⁸.

● **28 лютого** в м.Коростень (Житомирської обл.) група у складі приблизно 15 осіб, у масках і зі зброєю, напали на кілька ромських будинків. Ромам погрожували розправою, якщо вони не покинуть місто. Міліція за викликом не приїхала⁹.

Побоюючись за своє життя, роми покинули свої будинки.

● **11 березня** в Одесі на вул.Корольова виходець з Чаду з дружиною і дитиною зазнали нападу з боку шістьох молодиків. Хулігани називали вихідців з Африки «мавпами», питали, навіщо вони приїхали в Україну, а потім почали бити чоловіка. Втручання перехожих зупинило бійку¹⁰.

Заяву в міліцію потерпілий не подавав.

● Увечері **13 березня** в Києві було скоєно напад на голову організації «Хацала України» рабина Гілея Коена.

---

⁶ Власні джерела.

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=ZW5WW7IdVv0>

⁸ Електронний лист Золи Кондур (голова Міжнародної ромської організації «Чіріклі»), 4 березня 2014.

⁹ Там само.

¹⁰ Інформація Яни Сахалової (Міжнародна організація міграції) з посиланням на Управління верховного комісара ООН у справах біженців.

Напад стався, за словами Коена, в «темному провулку», неподалік від лікарні за адресою вул. Фрунзе 103а. Він ішов провідати пацієнта, єврейського туриста з Англії.

Жертву атакували зі спини і збили з ніг. Нападників було двоє, вони були одягнені в чорне, у одного в руках був якийсь предмет, можливо, палиця. Вони кричали щось російською мовою, рабин розрізнув слово «жид». Потерпілому вдалося швидко схопитися на ноги. Нападники кинулися до машині, яка чекала на них, і втекли з місця злочину. Було темно, і рабину не вдалося розглянути антисемітів.

Рабин зловив таксі і поїхав до синагоги, а звідти викликав міліцію і подав заяву. Розслідуванням займається Подільське районне управління міліції Києва.

У потерпілого поріз на ікрі нижче коліна і розріз на брюках, крім того, гематома, можливо, від удару палицею¹¹.

● **14 березня** в Києві хасидська подружня пара (громадяни Ізраїлю і США) йшли пішки до Подільської синагоги, коли помітили молодика, який сидів поруч з водієм в мікроавтобусі, що їхав назустріч, показав на них пальцем. Хасид демонстративно плюнув у бік автобуса. Вони розминулися, але мікроавтобус розвернувся, і з нього вийшли кілька молодих людей з палицями. Подружжя, злякавшись, побігли в бік стоянки таксі і сіли в першу ж машину. Коли машина, виїжджаючи, розгорталася, молоді люди з мікроавтобуса з криками «Стій!» Намагалися перепинити їй шлях. Водій додав швидкість і, зачепивши, одного з молодих людей, проскочив агресивну групу. У машині, чи то від зіткнення, чи то від удару палицею, було розбите дзеркальце бокового виду¹².

Оскільки в результаті інциденту ніхто з піддалися, на їхню думку, антисемітської атаці не постраждав, ми не включаємо його в підсумкову статистику нападів на ґрунті ненависті.

● **16 березня** в Луцьку біля Меморіалу Слави два молодики напали на двох темношкірих студентів. Після расистських образ нападники застосували проти жертв електрошокер. Перехожі прийшли на допомогу студентам і затримали нападників.

У міліції нападники заявили, що просто хотіли перевірити дію щойно купленого шокера. Кримінальне провадження відкрито не було – за заявою міліції, постраждалі відмовилися від претензій до злочинців¹³.

● **22 березня** в Києві на зупинці трамвая «Бульвар Лепсе» два молодики підійшли до чорношкірого чоловіка і попросили цигарку. Коли він відповів, що не курить, і розвернувся, щоб зайти в трамвай, молоді люди раптово напали на нього ззаду і збили з ніг. Потерпілий упевнений, що причиною нападу був колір його шкіри¹⁴.

Кримінальне провадження було відкрито з попередньою кваліфікацією за ч.1 ст.125 Кримінального кодексу («умисне легке тілесне ушкодження»).

● Увечері **6 травня** в Києві на вул. Закревського виходець з Пакистану зазнав нападу з боку трьох молодиків, які силою і погрозами зтягли потерпілого у двір, де чекали ще четверо чоловік, які приєдналися до нападників. Пакистанець не розумів, що йому говорять, він розрізнув тільки слово «чорний». Один з нападників жестами показав, що має намір відрізати жертві геніталії. Вихідця з Пакистану зтягли в під'їзд житлового будинку, але там мешканець відволік їх увагу, і жертві вдалося втекти¹⁵.

● **9 травня** в Києві біля метро «Палац спорту» два молодих людини зупинили вихідця з Уганди і стали агресивно розпитувати його, що він робить в Україні, а потім почали бити до

¹¹ Власна інформація. Див. також : <http://eajc.org/page16/news43878.html>.

¹² Власна інформація

¹³ <http://www.volynnews.com/news/extreme/u-lutsku-samozvantsi-nazvavshys-pravym-sektorom-pobyly-chornoshkiryykh/>

¹⁴ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

¹⁵ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

втрата свідомості. Коли потерпілий прийшов до тями, він виявив, що у нього витягли всі гроші і водійські права¹⁶.

- **19 травня** в Києві шукачка притулку з Сомалі піддалася нападу в районі залізничного вокзалу. Двоє чоловіків перегородили їй дорогу, і стали щось агресивно питати. Вона не розуміла, що їй говорять. Тоді нападники почали намагатися зірвати з неї мусульманську хустку, а потім один з них вдарив її чимось по руці. Втручання перехожого зупинило побиття. Постраждалій була надана медична допомога, у неї був діагностований перелом руки¹⁷.

- У **травні** в Білій Церкві (Київська область) виходець із Сомалі був побитий чотирма молодими людьми, які запитали його, з якої він країни, і назвали «піратом». Сомалієць знепритомнів, йому була надана медична допомога¹⁸.

- У **травні** в Білій Церкві до вихідця з Сомалі та його товариша, теж африканця, підійшли двоє з погрозами. Стверджуючи, що вони належать до «Правого сектору», вони говорили, що не хочуть бачити африканців в місті. Коли африканці спробували ретируватися, один з хуліганів вдарив сомалійця¹⁹.

- **4 червня** в Києві біля станції метро «Берестейська» вихідця з Судану зупинив чоловік у штатському, який представився міліціонером, і провів у відділення міліції, розташоване в приміщенні станції, де знаходився ще один чоловік у формі. Удвох вони із застосуванням насильства роздягли, обшукали і пограбували іноземця, після чого, виявивши довідку з туберкульозного диспансеру, виштовхали на вулицю. Під час пограбування, наскільки потерпілий зрозумів, міліціонери в агресивній формі висловлювали своє невдоволення фактом його приїзду в Україну²⁰.

- За інформацією прес-служби народного депутата України, президента Українського єврейського комітету Олександра Фельдмана, **17 червня** в Києві на політика було скоєно напад. Близько 12.00 на вул.Інститутській, неподалік від будівлі Верховної Ради, гурт «озброєних чоловіків» «почали вигукувати на адресу Фельдмана загрози антисемітського характеру і спробували зупинити його». «Намагаючись сховатися, Фельдман сів у машину, проте невідомі почали перешкоджати виїзду автомобіля і прокололи колеса авто»²¹.

Однак, наступного дня в Інтернеті з'явилося відео, зайняте під час інциденту, з якого випливає, що подія не мала ксенофобського характеру²². Між Олександром Фельдманом, що виходив з антикварного салону, і учасниками мітингу за проведення дострокових виборів депутатів Верховної Ради, які поверталися з мітингу перед будівлею парламенту в бік Майдану незалежності, виникла словесна перепалка. За свідченням очевидця, народний депутат відштовхнув одного з громадян. Активісти заблокували автомашину, і Олександр Фельдман був змушений добиратися до Верховної Ради пішки. Антисемітські або ксенофобські висловлювання на відеозаписі не зафіксовані.

Незалежно від того, хто був ініціатором конфлікту і чиї дії були його причиною, твердження, що інцидент стався на ґрунті антисемітизму, не відповідають дійсності, і ми не включаємо цю подію в підсумкову статистику злочинів на ґрунті ненависті.

---

¹⁶ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

¹⁷ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

¹⁸ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

¹⁹ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

²⁰ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

²¹ http://www.sq.com.ua/rus/news/obschestvo/17.06.2014/na_feldmana_soversheno_napadenie/

²² http://youtu.be/E1A16_ijgF8

● За твердженням ізраїльського релігійного ресурсу «Кикар Шаббат»²³, рано вранці **26 червня** в Умані (Черкаська область) кілька невідомих зайшли в мікву (приміщення з басейном для ритуальних обмивань), розташовану неподалік від могили цадика (праведника) р.Нахмана, засновника руху брацловського хасидизму, що є об'єктом паломництва. Молоді люди стали вимагати від знаходився в мікве ортодоксального єврея грошей, і «побили його до напівсмерті».

У ході перевірки цього повідомлення з'ясувалося, що хуліган, який вимагав у відвідувача мікви грошей, був один. Після відмови в матеріальній підтримці, він розбив раковину і втік. Ймовірно, він перебував у стані сильного алкогольного або наркотичного сп'яніння. Антисемітські висловлювання в ході інциденту, за наявною інформацією, зафіксовані не були²⁴.

Оскільки в інциденті ніхто не постраждав, і немає підстав стверджувати, що акт вандалізму щодо раковини був здійснений на ґрунті ненависті, ми не включаємо цю подію в підсумкову статистику злочинів на ґрунті ненависті.

● Увечері **29 червня** в Одесі виходець з Ефіопії на вулиці зазнав нападу групи молодих людей, які вигукували «бий негрів, жидів і індусів!», «Бий [або «убий»] ніггера!». Коли потерпілий спробував втекти від нападників, вони тупим важким предметом йому розбили голову. Перехожі зупинили подальше побиття²⁵.

● У середині дня **30 червня** в Києві на платформі станції метро «Лівобережна» виходець з Афганістану піддався нападу з боку групи з приблизно десяти молодих людей у темному одязі і з голеними головами. Постраждалого повалили на підлогу і били ногами. Пасажири метро зупинили побиття²⁶.

● **2 липня** група з декількох десятків чоловік в масках на чолі з депутатом Київміськради Ігорем Мосейчуком, керівником київського відділення Соціал-національної асамблеї Ігорем Криворучком і відомим неонацистським активістом Олесем Вахнієи вчинили рейд по торгових точках (овочеві лотки і кіоск з шаурмою) біля м. «Нивки». Олесь Вахній на камеру говорить про те, що ларьки відкрили «особи кавказької національності», в описі відео з інцидентом йдеться про «вихідців із Середньої Азії». Хоча праворадикальні активісти чіпляються до дозвільних документів, очевидно, що їх цікавлять тільки торговельні точки, що належать неетнічні українцям. Один з учасників акції говорить, що «українські ринки будуть належати українцям»²⁷.

● Пізно ввечері **4 липня**, приблизно о 23:45, в Києві, два учні єшиви (єврейського релігійного навчального закладу), В. і Ч. (імена не розголошуються в інтересах потерпілих і слідства), поверталися від рабина Б., який неподалік жив, в гуртожиток єшиви, розташований поруч із синагогою Розенберга на Подолі по вул.Щекавицькій. Назустріч їм вибігло чотири молодики, які, мабуть, перед цим кидали шматки цегли і порожні пляшки з прохідного двору в будівлю общинного центру, також розташованого біля синагоги (будівля праворуч від синагоги, якщо стояти до неї обличчям; розбите одне вікно, на стіні сліди від твердих предметів).

²³ <http://www.kikarhashabat.co.il/%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%9F-%D7%AA%D7%A7%D7%99%D7%A4%D7%94-%D7%90%D7%A0%D7%98%D7%99%D7%A9%D7%9E%D7%99%D7%AA-%D7%91%D7%9E%D7%A7%D7%95%D7%95%D7%94.html>; см. також: <http://antisemitism.org.il/article/88166/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%B2-%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D0%B2%D0%B5>

²⁴ Власна інформація.

²⁵ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

²⁶ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

²⁷ <https://youtu.be/-vtjD8SGk0>

Один зі студентів, Ч., побіг у бік синагоги і зумів уникнути небажаної зустрічі; В. не встиг втекти і зчепився з одним з молодих людей. Підбігли інші, збили студента єшиви з ніг і почали бити. Озброєні не були, били руками і ногами. Побиття відбувалося мовчки (в одному повідомленні про інцидент згадувався антисемітський вигук з боку нападників, але достовірного підтвердження ця інформація не знайшла). В. покликав охоронців синагоги, нападники втекли. Потерпілий отримав легкі побої, що не привели до серйозного збитку для здоров'я – садна і синці²⁸.

Була викликана міліція, Подільським РВВС відкрито кримінальне провадження.

- **5 липня** близько 12.20 в Києві, на пероні станції метро «Майдан Незалежності» група підлітків напали на чотирьох темношкірих пасажирів. Затримавши на кілька секунд двері вагона, в якому знаходилися потерпілі, нападники били своїх жертв ногами, після чого вискочили на перон, а поїзд рушив²⁹.

- **11 липня** в Одесі група молодих людей побили вихідця з Афганістану. Перед нападом його запитали щось українською мовою, але він не зрозумів питання. Побиття знімали на відео³⁰.

- Згідно з повідомленням моніторингової місії ОБСЄ (звіт від **5 серпня**), в с. Пасічна Івано-Франківської області невідомі пошкодили або спалили кілька наметів ромського табору. Раніше співробітники міліції в категоричній формі рекомендували ромам виїхати з району³¹.

- У перших числах **листопада** в Києві на виході зі станції метро «Шулявська» раптовому нападу піддався виходець з Нігерії. В силу великої кількості ударів в голову, обставин події потерпілий не пам'ятає. Без свідомості і в крові його підняли і доправили до лікарні перехожі³².

---

²⁸ Власна інформація. В дещо викривленому вигляді з'явилася на праворадикальних ресурсах. Див. напр.: http://pn14.info/?p=156687&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+pravnovosti+%28%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%8B%D0%B5+%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8+-+pn14.info%29

²⁹ Повідомлення свідка інциденту, журналіста Вахтанга Кіпіані: <https://www.facebook.com/vakhtang.kipiani/posts/10152508508497410>

³⁰ Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

³¹ Повідомлення Яни Салахової, див також: <http://www.osce.org/ukraine/122446>

³² Інформація Яни Салахової з посиланням на УВКБ ООН.

3. Статистика повідомлень про акти вандалізму на ґрунті етнічної та релігійної ненависті в Україні, 2006 – 2014 рр.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
I квартал	5	2	8	5	5	9
II квартал	6	4	9	3	3	8
III квартал	7	5	5	9	5	11
IV квартал	5	8	6	6	7	5
РАЗОМ	23	19	24	23	20	33

* У статистиці за 2014 р. враховуються інциденти, що відбулися на окупованих Росією територіях

4. Вандалізм на ґрунті ненависті – 2014: хроніка

Інциденти, що відбулися в Криму після початку російського вторгнення в ніч на 27 лютого, описані в розділі, присвяченому проявам ксенофобії на території окупованого півострова.

● **16 січня** в селі Генеральське (неподалік від Алушти, Автономна Республіка Крим) був осквернений пам'ятник жертвам депортації кримськотатарського народу. Невідомі вандали розбили встановлену на пам'ятному камені меморіальну табличку³³.

Кримінальне провадження було відкрито за статтею «вандалізм» КК.

● **20 січня** невідомі вандали осквернили меморіал «Скорботна мати», розташований в Пушкарьовському парку в Полтаві.

³³ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25233117.html>

Антисеміти нанесли на пам'ятник неонацистський символ – кельтський хрест, і графіті «Смерть жидам», а також закреслили напис «Пам'ять про вас в наших серцях»³⁴.

У роки окупації на території Пушкарівського парку було розстріляно близько 15 тис. євреїв, а також тисячі інших мирних громадян, учасників підпілля і радянських військовополонених.

Меморіал був встановлений в 1967 р.

- У ніч на **2 лютого** в м. Олександрія Кіровоградської області невідомі осквернили пам'ятник євреям-жертвам Голокосту. Чорною фарбою вандали намалювали свастику і завдали написи: «Смерть жидам» і «Zieg heil» (sic, з помилкою).

Міліцією дії злочинців попередньо були кваліфіковані за ч.2 ст.298 Кримінального кодексу («умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження частин об'єктів культурної спадщини») ³⁵.

Винні знайдені не були.

Пам'ятник вже піддавався оскверненню в 2007 р. Тоді вандалами виявилися троє учнів ПТУ № 17.

- Увечері **24 лютого** невідомі кинули в будівлю синагоги в Запоріжжі пляшку із запальною сумішшю.

О 22.27 до паркану синагоги підійшли четверо молодих людей, обличчя яких були закриті масками. З пакета вони витягли пляшку із горючою сумішшю, підпалили гніт і з відстані, через задній двір, кинули в кут фасаду будівлі синагоги. Пляшка розбилася об стіну, суміш розлилася і загорілася. Загоряння будівлі не сталося, стіні було завдано незначного збитку. Відразу за пляшкою із запальною сумішшю невідомі злочинці кинули ще кілька пляшок із вмістом, який вирізняється різким неприємним запахом, і, розбившись на пари, розбіглися в різні боки.

З місця події вилучено речовий доказ – горловина пляшки з матерією, яка була просякнута горючою рідиною. Подія було внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань, відкрито провадження³⁶.

- **8 березня** в українському місті Чигирин (Черкаської області) невідомі підпалили за допомогою пляшок з легкозаймистою рідиною єврейський пам'ятний знак. Кам'яна основа обгоріла, металева табличка з написом поплавилася³⁷.

Пам'ятний знак був встановлений біля кладовища, на якому раніше були виявлені могили цадиків – хасидських релігійних авторитетів.

- **17 березня** був виявлений акт вандалізму щодо пам'ятного знаку жертвам Голокосту, розташованого на виїзді з Новомосковська (Дніпропетровської області). Напис на граніті, виконана українською мовою та івритом, була залита зеленою фарбою³⁸.

Кримінальне провадження було відкрито з попередньою кваліфікацією за ч. 1 ст.296 КК України.

- Імовірно в ніч на **28 березня** на пам'ятнику жертвам Проскурівського погрому 1919 в Хмельницькому невідомі вандали нанесли неонацистську символіку: з одного боку – «вовчий

³⁴ <http://eajc.org/page16/news42776.html>

³⁵ <http://www.pravdorub.kr.ua/news/aleksandriya/neizvestnyie-razrisovali-svastikoy-pamyatnik-rasstrelyannyim-evreyam.html>; <http://eajc.org/page16/news43121.html>

³⁶ <http://eajc.org/page16/news43489.html>

³⁷ <http://eajc.org/page16/news43743.html>

³⁸ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25300106.html>

гак», з іншого – кельтський хрест, а між його променями – числа «14» і «88 » (зашифроване субкультурне неонацистське гасло)³⁹.

● У ніч на **8 квітня** було здійснено ряд актів вандалізму відносно декількох пам'ятників жертвам Голокосту в Одесі.

Оскверненню піддалися пам'ятники в Прохоровському сквері і в районі площі Толбухіна, а також кілька могил на Таїрівському кладовищі. Невідомі вандали залишили зображення свастики, «вовчого гака», написи «Правий сектор» і «Слава Україні»⁴⁰.

Кримінальне провадження було відкрито за ст. 296 Кримінального кодексу («хуліганство»).

Відзначимо, що неонацистський знак «вовчого гака» є символом Соціально-національної асамблеї та руху Патріот України, дійсно входять до націоналістичне об'єднання «Правий сектор». При цьому в українських написах були допущені помилки, в тому числі, неправильно було написано сама назва організації «Правий сектор».

Керівник представництва «Правого сектору» в Одесі Сергій Стерненко спростував причетність організації до актів вандалізму і назвав їх «провокацією». Такої ж думки дотримується прес-секретар одеської єврейської громади «Хабад» Болеслав Капулкін⁴¹.

10 квітня керівники «Правого сектору» в Одесі нанесли візит в синагогу, зустрілися з головним рабином Одеси і Півдня України Авраамом Вольфом, після чого взяли участь у зафарбовуванні антисемітських графіті⁴².

● **22 квітня** з'явилася неправдива інформація про акт антисемітського вандалізму в Дніпропетровську. Відомий проросійський політтехнолог Авігдор Ескін опублікував у своєму акаунті в соціальній мережі Фейсбук⁴³ з посиланням на ізраїльську газету повідомлення про осквернення зображеннями свастик надгробного пам'ятника на могилі брата останнього Любавічеського ребе, видатного іудейського духовного авторитету.

Головний рабин Дніпропетровська та Дніпропетровської області Шмуель Камінецький спростував це повідомлення. За словами прес-секретаря Дніпропетровської єврейської громади Олега Ростовцева⁴⁴, ізраїльські паломники розглянули на надгробку слабкий слід від намальованої і стертою близько трьох років тому свастики, і розповсюдили помилкове повідомлення про акт вандалізму в ЗМІ.

● У ніч на **19 квітня** була скоєна спроба підпалу будівлі синагоги, розташованої по вул. Карла Лібкнехта, д.15 в Центральному районі м Миколаєва.

Близько другої години ночі сторож почув звуки двох ударів від кидання пляшок із горючою сумішшю в фасад будівлі. Один «коктейль Молотова» потрапив у вхідні двері, друга пляшка розбилася об ґрати найближчого до ганку вікна.

Практично відразу загоряння помітив водій машини, що проїжджала повз. Він викликав співробітників МНС і міліції, і ще до їхнього приїзду самостійно погасив полум'я за допомогою вогнегасника, який був у нього в машині.

В результаті підпалу трошки обгоріли двері, дещо більше постраждало пластикове вікно.

Приїхавши за викликом співробітники міліції зібрали осколки пляшкового скла, залишки обгорілої тканини, сірники і продукти горіння⁴⁵.

³⁹ <http://jewish.kiev.ua/news/7537/>

⁴⁰ <http://viknaodessa.od.ua/news/?news=91983>

⁴¹ Див. також: http://www.chabad.odessa.ua/templates/blog/post_cdo/aid/1658934/postid/45008

⁴² <http://korrespondent.net/ukraine/3347271-pravyi-sektor-predlozhyt-pomosch-y-zaschytu-evreiam-odessy>

⁴³ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10202793473070220>

⁴⁴ Олег Ростовцев, електронний лист від 23 квітня 2014 року.

⁴⁵ <http://ejc.org/page16/news44509.html>

● **5 травня** стало відомо про осквернення меморіалу пам'яті жертв Голокосту на в'їзді в Новомосковську Дніпропетровської області.

Невідомі антисеміти обписали пам'ятник червоними зірками і образливими написами.

Наскільки можна судити, особливе невдоволення у антисемітів викликає діяльність голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації, бізнесмена і активного діяча єврейської громади Ігоря Коломойського, оскільки деякі написи звернені до нього персонально: «Беня Беня! Каломмойский [sic. – Ред.] смерть жидобандере». Крім того, вандали залишили загрозливий напис «ми переможемо»⁴⁶. Судячи з символіки і характером написів, можна припустити, що антисемітів дратує діяльність Ігоря Коломойського, спрямована на збереження територіальної цілісності та захист державного суверенітету України. Виходячи з використаної злочинцями символіки, адресата написи і особливостей слововживання, можна припустити, що акт вандалізму вчинили антисеміти, які симпатизують проросійському сепаратизму⁴⁷.

Звертає увагу факт нетипового для України випадку осквернення пам'ятника жертвам Голокосту з використанням радянської символіки. До початку російської агресії такі інциденти не фіксувалися. Схожий випадок мав місце в квітні в Севастополі, тобто, на території окупованого російськими військами Криму. Однак в севастопольському випадку не можна виключити ймовірність свідомої імітації вандалами прорадянських симпатій, в той час як акт вандалізму в Новомосковську, за нашою оцінкою, виглядає цілком «натурально».

● **24 червня** було скоєно акт вандалізму щодо пам'ятника жертвам Голокосту в Миколаєві. Івритська частина написів на пам'ятному камені і зображення менори були замазані зеленою фарбою⁴⁸.

● **3 липня** в Миколаєві невідомі вандали осквернили пам'ятник жертвам Голокосту. Зеленою фарбою були зафарбовані івритські написи і зображення менори⁴⁹.

● **14 липня** стало відомо про акт вандалізму на старому єврейському кладовищі в Кременчуці (Полтавська область). Зловмисники розбили зовнішню стіну гробниці дочок р. Нахмана з Брацлава, одного з найшанованіших хасидських цадиків (праведників), і вкрали пам'ятну дошку, яка на ній була⁵⁰.

● **25 липня** стало відомо про черговий акт вандалізму щодо пам'ятника жертвам Голокосту в Миколаєві. У меморіальний камінь була кинута пляшка із запальною сумішшю⁵¹.

● У ніч на **15 серпня** в Миколаєві пляшками із запальною сумішшю закидали будівлі двох храмів, що належать Українській православної церкви Московського Патріархату – Свято-Сергієвський храм по вул. Васляєва і Свято-Симеонівський собор по пр.Леніна.

В обох випадках загорання було локалізовано швидше, ніж вогонь встиг завдати значних пошкоджень будівлям⁵².

Слідчими відділеннями були розпочаті кримінальні провадження за ст. 194 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна».

⁴⁶ <http://eajc.org/page16/news44701.html>

⁴⁷ Відзначимо, що в Дніпропетровську і інших областях фіксувалися антисемітські графіті і наклейки, мішенню яких були Ігор Коломойський і установи належного йому Приват-банку, включаючи банкомати.

⁴⁸ Повідомлення голови Миколаївської обласної єврейської общини Михайла Гольденберга. Див. фото пам'ятника <http://egalite.com.ua/news/4150>

⁴⁹ <https://news.pn/ru/incidents/107956>

⁵⁰ http://www.telegraf.in.ua/topnews/2014/07/15/v-kremenchuge-vandaly-snova-razrushili-grobnicu-evreyskih-pravednikov_10038477.html

⁵¹ Повідомлення голови Миколаївської обласної єврейської общини Михайла Гольденберга.

⁵² <http://www.pravmir.ru/v-nikolaeve-neizvestnyie-podozhgli-dve-tserkvi-butuyilkami-s-zazhigatelnoy-smesyu/#ixzz3AjigAPQp>

● **20 серпня** в Чернігові був виявлений акт вандалізму щодо пам'ятного знаку на місці масового розстрілу євреїв нацистами в роки війни. Судячи з усього, камінь був осквернений напередодні. Представники громади заявляють, що напередодні меморіал був у порядку. Невідомий антисеміт білою фарбою наніс на лицьову сторону каменю знак СС – здвоєну руну «зіг», на тильну – свастику. Крім того, фарбою був замазаний маген-давид. Єврейська громада повідомила правоохоронним органам про інцидент⁵³.

● **21 серпня** стало відомо, що у м Володимир-Волинський (Волинська область) була сплюндрована шанована ортодоксальними євреями могила рабина Шломо, засновника династії Карлінський хасидів. Невідомі антисеміти розмалювали надгробок свастиками і розписали образами⁵⁴.

● У ніч на **21 вересня** в Києві вандали осквернили пам'ятник жертвам Голокосту «Менора» на території державного історико-культурного заповідника «Бабин Яр». На меморіальному камені фарбою була намальована велика свастика⁵⁵.

● Пізно ввечері **24 вересня** в Києві невідомі злочинці через паркан кинули дві пляшки із горючою сумішшю у двір синагоги Розенберга по вул. Щекавицькій (синагога на Подолі). Пляшки впали біля сміттєвих ящиків кошерного ресторану і не заподіяли ніякої шкоди будівлям. Одна з пляшок взагалі не загорілася. Охороні та учням єшиви (релігійного навчального закладу) вдалося швидко загасити вогонь⁵⁶.

Керівництво громади висловлювало припущення, що цей акт вандалізму був навмисною провокацією.

● У ніч на **12 листопада** в Харкові невідомі вандали нанесли антисемітські графіті на стіни єврейської школи. Вандали залишили написи «Бий жидів, рятуй Росію», «Harry Holocaust», «Новоросія ХНР», «Смерть сіоністам», а також зображення свастики⁵⁷.

● **17 листопада** в Києві на пам'ятнику жертвам Голокосту «Менора» на території Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр», чорною і червоною фарбою були намальовані дві свастики на меморіальних каменях. На одному з каменів також була написана цифра «88», що на неонацистському кодї означає «Heil Hitler»⁵⁸.

● У ніч на **30 листопада** група молодих людей обклеїла листівками антисемітського змісту огорожу синагозі в м.Хуст (Закарпатська область) і облили клеєм фундамент огорожі⁵⁹.

● У ніч на **3 грудня** в Києві пляшкою із горючою сумішшю було підпалено храм Української православної церкви Московського Патріархату на честь ікони «Всіх скорботних Радість» на території Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр»⁶⁰.

⁵³ <https://www.facebook.com/nmrmg/photos/pb.293839707449465.-2207520000.1427557574./390176681149100/>

⁵⁴ <http://newsru.co.il/world/21aug2014/karlin305.html>

⁵⁵ <http://jew-observer.com/antisemitizm/vandaly-atakuyut-evreev/>

⁵⁶ <https://www.facebook.com/nmrmg/posts/372095019623933>

⁵⁷ <http://sinagoga.kiev.ua/node/5763>

⁵⁸ <http://www.eajc.org/page16/news48262.html>

⁵⁹ <http://karpatskijobjektiv.com/u-xusti-vandali-poznushhalisya-nad-sinagogoyu-foto/>

⁶⁰ http://censor.net.ua/news/321637/v_babem_yaru_hram_upts_zabrosali_kokteyilyami_molotova

5. Ксенофобія на території анексованої Росією Автономної Республіки Крим

За оцінками голови Меджлису кримськотатарського народу Рефата Чубарова, у березні - грудні 2014 з території півострова на материкову частину України були змушені переїхати близько 20 тис. осіб, з них близько 10 тис. – кримські татари⁶¹.

На території Криму в 2014 р, за словами Мустафи Джемілева, пропали 18 кримських татар. Деякі з них виявилися викрадені російськими спецслужбами, деякі - знайдені мертвими, п'ятеро досі офіційно значаться в розшуку⁶², про долю ще п'яти чоловік нічого не відомо. Як мінімум у чотирьох випадках відомо, що до викрадень була причетна т.зв. Самооборона Криму.

У ніч на **28 лютого** в Сімферополі (адміністративний центр Автономної Республіки Крим) невідомий антисеміт⁶³ осквернив фасад будівлі синагоги «Нер тамід», що належить громаді прогресивного іудаїзму. Злочинець написав чорною фарбою на дверях синагоги «Смерть жидам», ліворуч від дверей і на самих дверях залишив свастику, праворуч від дверей - «Вольфсангель» («вовчий гак»), один з рунічних символів, що використовувалися в Третньому рейху і набули широкого поширення в неонацистському русі по всьому світу. Таблички Релігійної громади прогресивного іудаїзму та Асоціації єврейських організацій і громад Криму з двох сторін від дверей були перекреслені.

Привертає увагу те, що графічний знак «Вольфсангель» намальований в дзеркальному відображенні в порівнянні з символом, який, як правило, використовують українські націонал-радикали, інтерпретують його як монограму букв «I» і «N» (абrevіатура словосполучення «Ідея Нації»), накладених один на одного⁶⁴.

Відзначимо, що 25 лютого в Києві праворадикальний активіст з кримінальним минулим Ігор Мосейчук в ефірі телеканалу «112» від імені «Правого сектора» заявив, що українські патріоти готові приїхати до Криму для протидії сепаратистським настроям. Його виступ отримав значний резонанс у Криму та активно використовувалося в проросійській пропаганді для формування у жителів півострова страху перед українськими «карателями-фашистами». Мосейчук був одягнений у футболку з «вовчим гаком»⁶⁵. Можна висунути обачне припущення, що саме цей виступ познайомив невідомого вандала з цим неонацистським символом. Осквернення синагоги, в свою чергу, активно використовувалося в пропагандистських цілях, для дискредитації українських націоналістів (під якими малися на увазі будь-які прихильники незалежності, державного суверенітету і територіальної цілісності України) та залякування жителів півострова «фашистами».

Звертає на себе увагу той факт, що акт вандалізму стався менш ніж через добу після того, як Сімферополь був узятий під контроль російськими військами⁶⁶. Наскільки відомо, ніяких організованих українських націонал-радикалів на цей момент в центрі кримської столиці вже не було.

⁶¹ Див., наприклад,

http://sensor.net.ua/news/320820/za_vremya_okkupatsii_poluostrov_pokinuli_10_tysyach_krymskih_tatar_chubarov оцінки приблизні, в іншому інтерв'ю Рефат Чубаров каже про 8-9 тисячах вимушених переселенців – кримських татар (<http://www.rbc.ua/rus/interview/politics/refat-chubarov-nuzhno-ostanovit-agressora-chtoby-ahtem-02022015104100>)

⁶² http://crim.sledcom.ru/attention/?SECTION_ID=277

⁶³ На записі з камери відеоспостереження зафіксовано, що злочинець діяв сам.

⁶⁴ <http://eajc.org/page16/news43581.html>

⁶⁵ Див. <http://lenta.ru/news/2014/02/25/crimea/>

⁶⁶ Адміністративні будівлі були захоплені російськими агресорами в ніч на 27 лютого, а вже вранці окупанти блокували автомобільний рух між Кримом і материковою Україною на Перекопському перешийку і півострові Чонгар.

Зважаючи на перелічені вище факти, можна обачно припустити, що акт вандалізму був провокацією. Осквернення синагоги могло бути ініційоване саме для того, щоб його можна було використовувати в пропаганді.

3 березня пропав кримський татарин Решат Аметов, 1975 р.н. Спочатку стверджувалося, що він прямував до військкомату, не знаючи, що той уже був захоплений проросійськими бойовиками. Як стало відомо пізніше, він вийшов на одиночний пікет проти російської окупації на площу Леніна перед будівлею Ради міністрів Автономної Республіки Крим у Сімферополі. Мовчки і без плаката він простояв на площі близько півтори години, після чого троє чоловіків, судячи з одягу (двоє з них у камуфляжі і армійських черевиках) – бойовиків незаконних сепаратистських парамілітарних формувань із застосуванням сили на очах у співробітників міліції заштовхали Решата Аметова в машину і поїхали⁶⁷.

15 березня в полі біля с. Суничне Білогірського району було виявлено тіло зниклого. Голова Решата Аметова була замотана скотчем, руки в наручниках, на тілі численні сліди тортур⁶⁸. Причиною смерті, за даними родичів, стало проникаюче поранення ножом в око⁶⁹.

Слід зазначити, що подібний стиль поведінки з викраденими активістами та журналістами⁷⁰ демонструвала т.зв. «Самооборона Криму» (що складається з бойовиків козачих парамілітарних формувань, частково російських, і колишніх співробітників українських міліцейських спецпідрозділів «Беркута», які переховуються в окупованому Криму після вчинення злочинів у ході спроб придушення протестних виступів в листопаді 2013 – лютому 2014 рр.), часто в присутності або за участю російських військовослужбовців⁷¹. Проте, наскільки відомо, всі вони згодом були відпущені і вигнані з окупованої території Криму на континентальну Україну.

В якості робочої версії можна обережно припустити, що саме етнічна приналежність Решата Аметова стала причиною більш жорстоких тортур (в порівнянні з іншими викраденими активістами), і, в кінцевому рахунку, вбивства. Якщо це припущення справедливе, то в березні 2014 на території окупованого Криму відбулося перше з 2010 р в Україні вбивство на ґрунті національної ненависті.

У загиблого залишилася дружина і троє маленьких дітей.

На початку квітня 2014 р. слідчий комітет порушив кримінальну справу за ч. 1 ст. 105 Кримінального кодексу Росії (вбивство).

Злочин не було розкрито.

У ніч на **8 березня** у селі Рибаче Алуштинської району невідомі підпалили готель і два автомобілі, які належали представникам татарських громади. Пожежна машина приїхала тільки через півгодини після виклику, коли будівля догоріла, при тому, що пожежна станція знаходиться в 800 метрах від місця події⁷².

15 березня в Сімферополі при спробі сфотографувати бойовиків у невизначеній формі (наскільки можливо припускати, російських військових), проросійські бойовики (або російські

---

⁶⁷ Див. відео

http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?kak_pohishhali_v_krimu_s_piketa_zapitannogo_tatarina_video&objectId=426182&lang=ru

⁶⁸ <http://bessarabiainform.com/2014/03/v-krymu-podverdili-smert-zverski-ubitogo-tatarina-foto/>

⁶⁹ <http://gordonua.com/specprojects/tatars.html>

⁷⁰ Питання масового і брутального порушення прав людини в окупованому Криму в цілому виходить за тематичні рамки цього моніторингу; ми обмежимося констатацією того факту, що близько двох десятків людей, включаючи журналістів, протягом березня було викрадено окупантами і кримськими колабораціоністами, піддані побиттю, тортурам і нелюдському поводженню.

⁷¹ Див. <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/24/7020106/>; <http://charter97.org/ru/news/2014/3/16/90663/>; та ін.

⁷² http://censor.net.ua/photo_news/274950/bandity_sojgli_dom_i_mashiny_tatarskoyi_semi_v_krymu_fotoreportajvideo

окупанти) розбили кореспонденту «Радіо Свобода» телефон з камерою і порадили «відправлятися до своїх жидів і татарви»⁷³.

17 березня в Сімферополі був викрадений ісламський релігійний діяч Іван Селенцев, відомий як Абу Юсуф⁷⁴.

Згодом з'ясувалося, що викрадачі доставили Івана Селенцева в Сімферопольський СІЗО⁷⁵. 31 березня він був «видворений» з контрольованого окупантами Криму на територію материкової України⁷⁶.

20 березня в Сімферополі був викрадений і сильно побитий Нурі Сулейманов, 1977 р.н., який їхав в адміністративний центр Автономної Республіки Крим з Бахчисарая, плануючи сісти на потяг і відправитися в Одесу. У важкому стані він був виявлений на вул. Севастопольській і госпіталізований⁷⁷.

Нурі Сулейманов є активним членом релігійної громади. За інформацією журналіста Османа Пашаєва, потерпілий стверджує, що інцидент був викликаний «особистими питаннями і ніяк не пов'язаний з політичною обстановкою в Криму»⁷⁸.

28 березня на території ракетно-зенітного дивізіону (частина А-3009) на мисі Фіолнет група російських окупантів, яка раніше захопили частину, побила українського військовослужбовця, рядового-контрактника, етнічного німця, який прийшов за своїми особистими речами. За повідомленням керівника групи «Інформаційний опір», військового експерта Дмитра Тимчука, «вони били його всім натовпом, по-скотськи, радіючи, що зловили «бандерівця». Нанесли тяжкі черепно-мозкові травми, затягували на шиї хлопця петлю. Він може втратити зір на одне око. Доглядають його члени німецької громади, так як «бандерівець» виявився етнічним німцем»⁷⁹.

31 березня близько п'ятої години вечора в Сімферополі двоє невідомих побили 16-річного підлітка, що повертався додому зі школи, він розмовляв по телефону кримськотатарською мовою. Нападники сказали йому, що Крим – це Росія, що Крим не для кримських татар і що «вас всіх треба гнати звідси».

Після побиття до 7 квітня підліток був госпіталізований, йому здійснили операцію. Правоохоронні органи окупаційних органів влади заявили, що їм нічого не відомо про цей інцидент⁸⁰.

9 квітня стало відомо про акти татарофобського вандалізму в районі Алушти, що нещодавно відбулися (імовірно, **8 квітня**).

У селі Малоріченське (район Великої Алушти) вандали осквернили пам'ятний камінь відомому кримському балетмейстеру Акіму Джемілеву, а також розмалювали свастикою вікна кабінету директора місцевої школи, який теж є кримським татариним⁸¹.

⁷³ <http://www.svoboda.org/content/article/25298090.html>

⁷⁴ <http://golosislama.ru/news.php?id=22630>

⁷⁵ <http://www.islamnews.ru/news-145009.html>

⁷⁶ <https://www.facebook.com/KRYM.SOS/posts/617914051618551>

⁷⁷ <http://gordonua.com/news/localnews/V-Krymu-ischez-eshche-odin-krymskiy-tatarin--14768.html>

⁷⁸ Відео див. тут: http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?kak_pohishhali_v_krimu_s_piketa_zapitannogo_tatarina_video&objectId=426182&lang=ru

⁷⁹ <http://obozrevatel.com/politics/95387-soldat-kontraktnik-izbityij-rossijskimi-okkupantami-mozhet-chastichno-lishitsya-zreniya.htm>

⁸⁰ <http://golosislama.ru/news.php?id=22694>

⁸¹ <http://15minut.org/article/alushtinskie-vandaly-opolchilis-protiv-krymskih-tatar-2014-04-09-12-34-20>

18 квітня Мустафа Джемілев повідомив, що кримських татар, які відмовляються приймати російське громадянство, звільняють з роботи. За словами Мустафи Джемілева, «ситуація в Криму гнітюча. На кожному кроці перевірки документів. Люди не знають, що робити. Тих кримських татар, які не хочуть ставати громадянами Росії, по суті, змушують, бо якщо вони не будуть отримувати російські паспорти, то вони не зможуть влаштуватися на роботу»⁸².

У ніч на **21 квітня**, на Великдень, у Криму загинув 16-річний підліток з Рівного, який перебував у Криму на навчанні. За словами його місцевого товариша, вони разом поверталися з дискотеки, і зазнали побиття з боку співробітників міліції. Друг загиблого, який також отримав травми, стверджує, що причиною агресії з боку співробітників міліції стало те, що вони розмовляли українською мовою⁸³.

Згідно з повідомленням прес-служби окупаційного російського МВС по Республіці Крим, смерть юнака настала внаслідок ДТП: на трасі Чорноморське – Оленівка невідомий водій нібито наїхав на двох підлітків. Один з постраждалих помер на місці, інший з численними травмами був госпіталізований⁸⁴.

21 квітня активісти незаконних парамілітарних проросійських організацій здійснили напад на будівлю Меджлісу кримськотатарського народу, щоб зняти український прапор, який був на фасаді. В результаті нападу постраждала прес-секретар Меджлісу кримськотатарського народу Лілія Муслімова⁸⁵.

Нагадаємо, що Меджліс є виконавчим органом Курултаю, національного з'їзду, делегати якого обираються усіма кримськими татарами.

26 квітня в.о. прокурора Криму Наталія Поклонська, призначена на посаду окупаційною проросійською владою, винесла попередження голові Благодійного фонду «Крим» (на балансі якого офіційно перебуває будівля, в приміщеннях якого розташований офіс Меджлісу), члену Меджлісу Різе Шавкієву. Згідно з текстом попередження, прапор України був встановлений «для пропаганди та публічного демонстрування, що є розпалюванням соціальної, національної ворожнечі і стало пропагандою винятковості»⁸⁶.

Цей факт заслуговує особливої уваги, оскільки, наскільки відомо, це є перша спроба застосування на окупованій українській території Федерального закону РФ «Про протидію екстремістській діяльності». Безперечно, даний випадок може бути занесений до категорії «неправомірного антиекстремізму»⁸⁷, оскільки, очевидно, що вивішування державного прапора жодним чином не може ні розпалювати національну ворожнечу, ні пропагувати винятковість, і винесення попередження може переслідувати тільки одну мету – виправдання протиправних насильницьких дій бойовиків незаконних парамілітарних проросійських формувань.

22 квітня стало відомо про осквернення пам'ятника жертвам Голокосту в Севастополі. Невідомі вандали нанесли червоною фарбою радянську символіку – серп і молот, червону зірку, написи «СРСР» і «АҒА» (по всій видимості, мається на увазі поширене в субкультурних колах скорочення від «антифашизм», «антифашисти»), а також цифри «228»⁸⁸.

⁸² <http://www.unian.net/politics/909665-kryimskih-tatar-nachinayut-uvolnyat-s-raboty-djemilev.html>

⁸³ <http://www.sobytiya.info/news/14/40605>

⁸⁴ <http://82.mvd.ru/news/item/2167514/>

⁸⁵ <http://www.unian.net/politics/910026-separatistyi-napali-na-medjlis-iz-za-flaga-ukrainyi-k-jenschinam-primenili-silu.html>

⁸⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/26/7023738/>

⁸⁷ Оскільки російське антиекстремістське законодавство створювалося для придушення протестної активності, таке його застосування в Росії є частим. Детальніше про це явище в російських реаліях див. : <http://www.sova-center.ru/misuse/>

⁸⁸ <http://gazeta.sebastopol.ua/2014/04/22/v-sevastopole-opjat-oskvernili-pamjatnik-zhertvam-holokosta/>

Очевидно ⁸⁹, мається на увазі 228-я стаття російського Кримінального кодексу («незаконне придбання, зберігання, виготовлення наркотичних речовин»). В колах маргінальної російської молодіжної субкультурної націоналістичної хіп-хоп культури поєднання цифр «228» означає негативне ставлення до наркоманії (в поєднанні з можливістю покарання) ⁹⁰.

Настільки дивне поєднання символів (учасники неформального «афа»-руху, як правило, не використовують радянської символіки, дивним виглядає використання ультра-правого субкультурного коду «228» і сам вибір об'єкта для графіті) можна пояснити тим, що акт вандалізму здійснили націонал-радикали. Ця версія пояснює і вибір об'єкта осквернення, і дивний набір символів, що втілюють специфічне проєктивне уявлення ультра-правих про своїх опонентів: «антифашист» = «шанувальник Радянського Союзу» = «наркоман» ⁹¹.

22 квітня за словами прес-служби Меджлісу кримськотатарського народу Лілії Муслімової, в ефірі ДТРК «Крим» заборонено транслювати виступи лідера кримськотатарського народу, народного депутата України Мустафу Джемілева і главу Меджлісу Рефат Чубаров, а також членів Меджлісу кримськотатарського народу ⁹².

25 квітня Кримська єпархія Української Православної Церкви Київського Патріархату виступила із заявою про порушення чинною владою Криму попередніх письмових гарантій недоторканності священнослужителів, вірян і майна Київського Патріархату в Криму.

Архієпископ Сімферопольський і Кримський Климент заявляє, що віряни обурені тим, що влада фактично організовує протидію діяльності храмів Кримської єпархії. Так, у Севастополі у Київського Патріархату фактично відібраний храм Священномученика Климента Римського на території колишнього Навчального загону Військово-Морських Сил України. Російські військові, які здійснюють охорону цієї частини, не пускають в храм настоятеля архімандрита Макарія, етнічного росіянина, колишнього військовослужбовця Військово-морського флоту, і його прихожан ⁹³.

2 травня в московському аеропорту Шереметьєво представники російських служб не допустили лідера кримськотатарського народу, депутата Верховної Ради України Мустафу Джемілева, який повертався з пересадкою в Крим, до проходження прикордонного контролю перед вильотом до Сімферополя, і супроводили його на рейс до Києва.

3 травня представники російської окупаційної адміністрації не дозволили Мустафі Джемілеву повернутися до Криму через сухопутний адміністративний кордон Автономної Республіки, яку окупаційна адміністрація і силові органи розглядають як державний кордон Російської Федерації.

Раніше, **22 квітня**, коли Мустафа Джемілев перетинав адміністративний кордон Автономної Республіки Крим по дорозі в Київ, люди, що представилися російськими прикордонниками, вручили йому Акт повідомлення про заборону на в'їзд на територію Російської Федерації строком до 19 квітня 2019. 23 квітня заступник керівника тимчасової групи Федеральної міграційної служби Росії з місцем дислокації на території окупованої Автономної Республіки Крим Юрій Звягінцев на прес-конференції, що відбулася в Сімферополі, заявив, що ФМС ніякого відношення до цього інциденту не має.

Під час спроби народного депутата потрапити в Крим через сухопутний «кордон» на території півострова кілька тисяч кримськотатарських активістів на чолі з головою Меджлісу кримськотатарського народу Рефатом Чубаровим готувалися зустрічати свого лідера. Після

⁸⁹ Редакція вдячна Олегу Вернику за це припущення.

⁹⁰ Див., наприклад: <http://wikireality.ru/wiki/228>.

⁹¹ За однією з версій, вважається, що зважаючи на деякі специфічні деталі, вандалами могли бути футбольні фанати клубу «Карпати», що добиралися на матч з «Таврією». Висловлювалися також припущення, що меморіал осквернили самі фанати «Таврії».

⁹² <http://qha.com.ua/gtrk-krim-zapretili-translirovat-mustafu-djemileva-135280.html>

⁹³ <http://interfax.com.ua/news/general/202425.html>

того, як люди, які називають себе прикордонниками, не пропустили Мустафу Джемілева в Крим, активісти блокували на короткий час дороги біля Сімферополя, Бахчисараю, в Старому Криму, Євпаторії та в селищі Октябрське Красногвардійського району⁹⁴.

Пізніше стало відомо, що учасники акції протесту проти недопущення Мустафи Джемілева до Криму отримують повістки в суд. За російським законодавством, їхні дії підпадали під ст. 20.2 Адміністративного кодексу («Порушення встановленого порядку проведення зборів, мітингів, демонстрацій, ходи або пікетування») ⁹⁵. В цілому більше 200 активістів були оштрафовані на суму 10 – 40 тис. рублів⁹⁶. Крім того, згодом розпочалося і кримінальне переслідування активістів.

Мустафа Джемілев після інциденту заявив, що не виключає звернення до Європейського суду з прав людини з цього приводу⁹⁷.

Призначена російської окупаційною адміністрацією на посаду прокурора Криму Наталія Поклонська 4 травня висловила Рефату Чубарову попередження про неприпустимість екстремістської діяльності⁹⁸. За оцінкою прокуратури, «в місті Армянську і деяких інших районах Криму меджлісом кримсько-татарського народу під керівництвом Чубарова Рефата Абдурахманович проведена незаконна публічна акція екстремістського характеру, пов'язана з масовими заворушеннями, перекриттям автотрас, незаконним перетинанням державного кордону РФ, це супропоздувалося перешкоджанням законній діяльності державних органів, а також застосуванням насильства». Прокуратура вважає Рефата Чубарова відповідальним за організацію незаконних дій і погрожує ліквідацією Меджлісу.

Глава Меджлісу попросив зачитати документ українською або кримськотатарською мовою, які, згідно т.зв. «Конституції Республіки Крим» є державними. Прокурор Криму відмовила в цьому проханні. Крім того, Н.Поклонська не надала Рефату Чубарову копію попередження.

5 травня в інтерв'ю газеті «Дзеркало тижня» Рефат Чубаров припустив, що не виключає свого арешту в найближчі дні, напередодні жалобних заходів 18 травня, приурочених до 70-ї річниці сталінської депортації кримських татар⁹⁹.

6 травня аналогічне попередження було зачитано представником прокуратури заступнику голови Меджлісу кримськотатарського народу Ахтему Чийгозу¹⁰⁰. Попередження підписано заступником прокурора Криму Володимиром Кузнецовим.

6 травня в центрі Сімферополя бойовики незаконного парамілітарного формування (т.зв. «самооборона Криму») побили члена Меджлісу кримськотатарського народу Абдурамана Егіза. Бойовики хотіли перевірити у Егіза документи і обшукати автомобіль, але він відмовився виконувати незаконні вимоги невідомих осіб і запропонував викликати міліцію. Учасники «самооборони» одягнули на члена Меджлісу наручники і завдали кілька ударів. Побиттю піддалися так само кілька молодих кримських татар, які намагалися заступитися за Егіза¹⁰¹.

13 травня стало відомо, що кримські суди прийняли до розгляду 55 справ стосовно 49 кримських татар, які брали участь у подіях 3 травня, коли Мустафі Джемілеву було відмовлено у в'їзді до Криму. Визнаних винними у порушенні громадського порядку активістам були призначені штрафи в розмірі від 10 до 40 тис. рублів. Загальна сума призначених штрафів склала 720 тис. рублів¹⁰².

⁹⁴ <http://vesti.ua/krym/50285-dzhemilevu-ne-dali-popast-v-krym>

⁹⁵ <http://vesti.ua/krym/50285-dzhemilevu-ne-dali-popast-v-krym>

⁹⁶ <http://gordonua.com/specprojects/tatars.html>

⁹⁷ <http://www.rosbalt.ru/main/2014/05/07/1265415.html>

⁹⁸ http://zn.ua/UKRAINE/refat-chubarov-ne-isklyuchaet-svoego-aresta-144467_.html

⁹⁹ <http://www.rosbalt.ru/main/2014/05/07/1265415.html>

¹⁰⁰ <http://15minut.org/article/prokuratura-kryma-esche-raz-predupredila-medzhlis-ob-jekstremizme-2014-05-07-16>

¹⁰¹ http://news.sevas.ua/world/video_poklonskaya_predupredila_chubarova_o_zaprete_medzhlisa

¹⁰² <http://delo.ua/ukraine/v-krymu-sudy-oshtrafovali-tatar-na-720-tys-rublej-za-mitingi-235964/>

Раніше була також поширена інформація, згідно з якою т.зв. правоохоронні органи (окупаційна «поліція») Криму викликають на допит мусульман, активних членів релігійних громад. Так, **7 травня** в с.Кіровское для «бесіди» в місцеве РУВС запросили близько 150 мусульман. З деяких мусульман, які прийшли на «бесіду», знімали відбитки пальців і робили їх фотографії¹⁰³.

Аналогічні дії фіксувалися в м.Старий Крим¹⁰⁴.

14 травня був проведений обшук в будинку Мустафи Джемілева¹⁰⁵. Формально оперативно-слідчі дії відбувалися в рамках відновленого окупаційними правоохоронними органами розслідування обставин вбивства через необережність, в якому звинувачується син кримськотатарського лідера, Хайсер Джемілев.

15 травня пройшов обшук в будинку Шевка Таймазова. Висловлювалися припущення, що представників окупаційних правоохоронних органів цікавив онук господарів будинку, Енвер Асанов, який прописаний, але фактично не проживає за тією ж адресою¹⁰⁶.

16 травня керівник управління з зовнішніх зв'язків Меджлісу кримськотатарського народу Алі Хамзін повідомив ЗМІ про те, що співробітники кримської ФСБ напередодні проводили обшуки в його будинку і будинках лідера кримських татар Мустафи Джемілева та інших представників Меджлісу¹⁰⁷. За словами Мустафи Джемілева, «Після обшуку у Алі Хамзіна один з силовиків сказав: «Скажіть спасибі, що ми вам нічого не підклали»¹⁰⁸.

Згідно з оцінкою Генеральної прокуратури України, що оприлюднена **16 травня**, порушення прав «етнічного кримськотатарського населення півострова» з боку окупаційної влади носять системний характер і можуть розцінюватися як дискримінація. За твердженням прес-служби української Генпрокуратури, проблему має розглянути Європейський суд з прав людини¹⁰⁹.

25 травня в Сімферополі пропав активіст «Українського дому», 34-річний підприємець Тимур Шаймарданов. Напередодні зникнення він заявив про зникнення іншого активіста «Українського дому», Леоніда Коржа¹¹⁰.

У свою чергу, один друг Шаймарданова, 33-річний Сейран Зінедін, займався пошуком зниклого. Увечері **30 травня** він зустрівся з дружиною зниклого і сказав, що до його викрадення причетна Самооборона Криму. Після цього він зателефонував дружині, сказав, що повертається додому, і безслідно зник¹¹¹.

Про долю зниклих нічого не відомо. За фактами пропажі Т.Шаймарданова і С.Зінедінова були порушені кримінальні справи за ст. 105 Кримінального кодексу РФ («вбивство»).

16 травня керівник маріонеткового уряду окупованого Криму Сергій Аксьонов заборонив проведення масових заходів на території анексованого Росією півострова до 6 червня. Очевидно, що розпорядження було направлено в першу чергу проти кримських татар, які традиційно проводять 18 травня траурно-меморіальні заходи, пов'язані з роковинами депортації 1944 року. Свій «указ» колабораціоніст мотивував подіями на сході та півдні України, ризиком

¹⁰³ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/9/7024791/>

¹⁰⁴ <http://ru.krymr.com/content/article/25386311.html>

¹⁰⁵ <http://15minut.org/article/obysk-v-dome-dzhemileva-dovel-ego-zhenu-do-bolnichnoj-kojki-2014-05-16-09-23-14-2014-05-16-09-35-16>

¹⁰⁶ <http://txt.newsru.com/russia/15may2014/crimeantatars.html>

¹⁰⁷ <http://ru.krymr.com/content/article/25386311.html>

¹⁰⁸ <http://vz.ua/publication/32987-zhena-dzhemileva-posle-obyska-ugodila-v-bolnitsu>

¹⁰⁹ <http://obozrevatel.com/crime/30972-diskriminatsiyu-krymskih-tatar-v-krymu-dolzhen-rassmatrivat-evrosud-gpu.htm>

¹¹⁰ <http://fakty.ua/195122-posle-anneksii-kryma-okazalos-tolko-za-to-cto-ty-chitaesh-koran-tebya-mogut-posadit-v-tyurmu>

¹¹¹ <http://gordonua.com/specprojects/tatars.html>

провокацій, жертв і зриву курортного сезону. Підконтрольним йому органам влади він доручив скасувати заплановані в цей період масові заходи¹¹².

Лідер кримських татар Мустафа Джемільєв розцінив це як «продовження політики тієї влади, яка була в Радянському Союзі протягом десятиліть»¹¹³. Голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров висловив пропозицію проводити 18 травня траурно-меморіальні заходи на локальному рівні, тому що «виводити людей під БТРи і кийки ми не повинні»¹¹⁴. Напередодні, 15 травня, був зафіксований приїзд до Криму кількох сотень російських співробітників ОМОНу, а також «автозаків» (автомобілів для перевезення підозрюваних і обвинувачуваних)¹¹⁵.

Слід зазначити, що всього за чотири дні до «указу» С.Аксьонова заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріман Джелєл заявив, що в ході переговорів між представниками Меджлісу і окупаційними органами влади Криму, на яких представники кримськотатарського народу переконували опонентів, що забороняти акцію безглуздо, була досягнута домовленість про проведення заходу з використанням тільки національних кримськотатарських прапорів під час мітингу, без українських і російських¹¹⁶. Більш того, **12 травня** т.зв. «Держрада» Криму (тобто, Верховна Рада Автономної Республіки Крим) офіційно оприлюднив план заходів, приурочених до Дня пам'яті жертв депортації, згідно з яким на 18 травня був призначений мітинг на центральній площі Сімферополя¹¹⁷.

Власне **18 травня** в Криму, незважаючи на оприлюднену раніше заборону з боку маріонеткового уряду¹¹⁸, пройшли меморіально-траурні заходи, присвячені 70-й річниці депортації кримськотатарського народу. Рішення про це було прийнято напередодні, 17 травня, на позачерговому засіданні Меджлісу кримськотатарського народу. Для того, щоб уникнути загострення ситуації, Меджліс ухвалив не піддаватися на провокації окупантів, відмовитися від проведення загальнокримського мітингу на головній площі адміністративного центру Автономної Республіки Крим м. Сімферополя, а провести 18 травня молебень і пам'ятні заходи у закладних каменів і пам'ятних дощок, присвячених жертвам депортації, по всіх регіонах півострова¹¹⁹.

Напередодні центр Сімферополя був заблокований російським ОМОНОм і бронетехнікою. 18 травня заходи в місті почалися з молебню (дуа) і покладання квітів у парку Салгирка поруч з Таврійським національним університетом ім.Вернадського. Після цього пройшов мітинг. Жалобні заходи також пройшли у закладного каменя в сквері біля Залізничного вокзалу Сімферополя. Загальнокримський молебень (дуа) за загиблими у депортації і мітинг кримських татар пройшов біля мечеті в селищі Ак-Мечеть на околиці Сімферополя. Завдяки стриманості і дисциплінованості учасників заходів, мітинги пройшли спокійно.

Однак кілька журналістів, які висвітлювали жалобні заходи, зазнали нападу і викрадання з боку учасників незаконних збройних формувань – т.зв. «Самооборони Криму». В цілому постраждали 9 осіб. Зокрема, був викрадений відомий кримськотатарський журналіст Осман Пашаєв, турецький телеоператор, та ін. Постраждали були пограбовані, деякі – побиті. Кілька годин їх протримали в РВВС Центрального району міста Сімферополя, потім відпустили¹²⁰.

29 травня в газеті півострова «Кримська правда», що має найбільший тираж, було опубліковано інтерв'ю з російським праворадикальним ідеологом Олександром Дугіним, який відвідав окуповану територію, озаглавлене цитатою заїжджого гостя – «Україна в руках

¹¹² Див. «указ» С.Аксьонова: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/16/7025502/>

¹¹³ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/16/7025563/>

¹¹⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/16/7025579/>

¹¹⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/15/7025488/>

¹¹⁶ <http://krymtatar.in.ua/den-deportatsiyi-u-krimu-projde-bez-simvoliki-ukrayini-ta-rosiyi-medzhlis/>

¹¹⁷ http://www.rada.crimea.ua/news/12_05_2014_2

¹¹⁸ <http://delo.ua/ukraine/v-krymu-sudy-oshtrafovali-tatar-na-720-tys-rublej-za-mitingi-235964/>

¹¹⁹ <http://ru.krymr.com/content/article/25388944.html>

¹²⁰ <http://uaapress.info/ru/news/show/25087>

гомосексуалістів і єврейських олігархів»¹²¹. Після цього твердження в інтерв'ю Олександр Дугін заявив, що «України більше немає, це фрік-держава».

1 червня в селищі Перевальне група озброєних людей, зокрема, представників парамілітарних неокозацьких організацій, виламавши двері, увірвалася в храм Покрови Пресвятої Богородиці Української православної церкви (Київського Патріархату). Священик церкви Іван Катькало був побитий, постраждали парафіяни та родичі, які заступилися за нього. Нападники розбили також автомобіль священика. Співробітники окупаційної «поліції», які прибули на місце через три години після виклику, стали на бік нападників, заявивши, що Київському Патріархату не місце в Криму¹²².

Близько 5:00 ранку **13 червня** невідомий злочинець кинув три пляшки із горючою сумішшю в мечеть «Чук'урча-джами» у мікрорайоні Лугове м. Сімферополя. Спроба підпалу була знята на камеру зовнішнього спостереження.

В результаті підпалу пошкоджено два пластикових вікна мечеті, сама будівля істотно не постраждала. На довколишній паркан, імовірно, тим же злочинцем була нанесена свастика, дата «13.06.2014» і букви «NS / WP», що вказують на ідеологію вандала (націонал-соціалізм, «White power») ¹²³.

Протягом **червня** Меджліс кримськотатарського народу робив спроби узгодити культурно-масові акції 26 червня, коли традиційно святкується День кримськотатарського прапора, аби вони відповідали вимогам окупаційної влади, яка наполягала на дотриманні порядку проведення заходів у відповідності з російським законодавством.

11 червня Меджлісом було подано повідомлення в Сімферопольську міську раду про намір провести в цей день захід в парку ім. Треньова. Міськрада заборонила проведення заходу, пославшись на те, що парк відвідують діти. Наступну заявку Меджліс подав на проведення акції на пл. Леніна, але міськрада відхилила і цю заявку, оскільки на це місце того ж дня претендувала громадська організація «Російська громада».

Крім того, міськрада заборонила проведення традиційного автопробігу, пославшись на те, що ця акція може «створити незручності для перевізників і пасажирів»¹²⁴.

Вкінці-кінців, культурно-масові заходи проходили в Сімферополі біля будівлі недобудованої школи в мікрорайоні Фонтани. Учасники акції мали пройти через рамки-металошукачі¹²⁵. Парк ім. Тренева був заповнений співробітниками окупаційних правоохоронних органів і представниками т.зв. «Самооборони» Криму, які перешкоджали роботі журналістів¹²⁶.

Оскільки маршрут традиційного автопробігу не був узгоджений, Меджліс просив утриматися від організованих поїздок колоною, проте вказував, що ніхто не може заборонити прикрасити свій автомобіль кримськотатарської символікою. Однак у центрі міста фіксувалися напади на автомобілі з кримськотатарськими прапорцями. Представники т.зв. «Самооборони», призначені, за словами окупаційної влади, забезпечувати порядок, не перешкоджали подібним нападам¹²⁷.

Раніше окупаційною владою були заборонені масові меморіальні акції в центрі Сімферополя, присвячені річниці депортації кримськотатарського народу.

¹²¹ Онлайн см.: <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/05/29/aleksandr-dugin-ukraina-v-rukakh-gomoseksualistov-i-evrejjskikh-oligarkhov>

¹²² <http://inforesist.org/video-kak-proisxodil-zavat-xrama-v-perevalnom/>

¹²³ Повідомлення прес-служби Муфтіяту Криму (див.: https://vk.com/wall165067231_1227)

¹²⁴ <http://ru.krymr.com/content/article/25428944.html>

¹²⁵ <http://gordonua.com/news/crimea/Den-krymskotatarskogo-flaga-v-Simferopole-otmetili-s-OMONom-snayperami-i-metalloiskatelyami-Fotoreportazh--29067.html>

¹²⁶ <http://an-crimea.ru/page/news/66167/>

¹²⁷ http://news.liga.net/news/incident/2309839-v_krymu_neizvestnye_napali_na_mashiny_s_flagami_krymskikh_tatar.htm

Рано вранці **24 червня** російська Федеральна служба безпеки провела обшук в будівлі медресе (мусульманської релігійної навчального закладу) в с. Кольчугино Сімферопольського району Автономної Республіки Крим. Вломившись в будинок, співробітники окупаційних силових органів вибили двері і деякі вікна медресе. У результаті обшуку було вилучено оргтехніку¹²⁸.

3 липня головного редактора друкованого органу Меджлісу кримськотатарського народу газети «Авдет» Шевкета Кайбуллаєва запросили на бесіду в ФСБ. У ході розмови його ознайомили зі скаргою, згідно якої видання публікує матеріали екстремістського характеру. За словами Шевкета Кайбуллаєву, представники ФСБ дали йому зрозуміти, що цей документ може мати для газети «серйозні наслідки».

Також у скарзі містилося звинувачення в екстремізмі газети «Къырым»¹²⁹.

4 липня маріонеткові органи влади окупованого Криму винесли рішення про заборону на в'їзд на територію, яку вони вважають російської, голові Меджлісу кримськотатарського народу Рефата Чубарова.

5 липня окупанти не пропустили Рефата Чубарова, що повертався з виїзного засідання Меджлісу, що проходив на території Херсонської області, через адміністративний кордон Автономної Республіки Крим¹³⁰.

Спочатку самопроголошена «прокурор» Криму Наталія Поклонська зачитала Рефату Чубарову попередження про те, що активність Меджлісу і його голови підпадає під дію російського закону «Про протидію екстремістської діяльності»¹³¹. Вимога голови Меджлісу зачитати текст рішення українською або кримськотатарською мовою, визнаними в Криму «державними» згідно «Конституції» самопроголошеної республіки, прокурор проігнорувала¹³². Через деякий час Рефата Чубарова повідомили про заборону його в'їзду на територію Росії¹³³.

Заборона винесена терміном на 5 років – до 4 липня 2019 р.

6 липня біля храму Української православної церкви Київського патріархату учасники «антитерористичного мітингу», який проходив у Сімферополі, принесли з собою плакат з написом: «Київський патріархат = нацизм». Біля церкви зібралося близько 30 осіб, в т.ч. – учасники колабораціоністських незаконних збройних формувань (т.зв. «самооборона Криму») і представники парамілітарних неокозацьких угруповань. Під час заходу храм був закритий з міркувань безпеки¹³⁴.

17 липня прем'єр-міністр Росії Дмитро Медведєв підписав указ про проведення перепису населення на території окупованої Автономної Республіки Крим.

Наскільки можна судити з висловлювань діячів, які беруть участь в пропагандистському забезпеченні російської агресії, перепис призначений легітимізувати анексію псевдонауковими даними. З великою часткою впевненості можна стверджувати, що згідно з даними перепису, що буде проведений окупантами, в порівнянні з даними, отриманими в ході української перепису населення 2001 р, в Криму зменшиться кількість жителів, які називають себе етнічними кримськими татарами, а також етнічними українцями¹³⁵.

¹²⁸ <http://qha.com.ua/siloviki-zakonchili-obisk-v-medrese-v-kolchugino-i-zabrali-direktora-137410.html>

¹²⁹ <http://ru.krymr.com/content/article/25469274.html>

¹³⁰ <http://pravo-crym.net/?q=content%2F223#.U7kUffeL5Tw.facebook>.

¹³¹ <http://ru.krymr.com/content/article/25448389.html>

¹³² Див.: <http://15minut.org/article/ja-ne-rozumju-pro-scho-vona-govorit-v-seti-pojavilos-video-poklonskoj-i-chubaro>

¹³³ Див.: http://pravo-crym.net/sites/default/files/10521377_667583930001799_4844990215976313867_n_1.jpg

¹³⁴ <http://ru.krymr.com/content/article/25446990.html>

¹³⁵ <http://nazaccent.ru/content/12460-ekspert-provedenie-perepisi-naseleniya-prekratit-popytki.html> Перепис проведено в жовтні 2014, його попередні результати повністю відповідають висловленим нами раніше очікуванням.

21 липня в с. Мраморне Сімферопольського району невідомі спалили дачний будинок архієпископа Української православної церкви (Київського Патріархату) Климента¹³⁶.

22 липня близько 11.00 в кримськотатарське кафе «Мусафір» в Бахчисараї увірвалися люди в масках і влаштували обшук.

За словами заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу Ахтема Чийгоза, обшуки пройшли також в інших кримськотатарських кафе Бахчисараю¹³⁷.

24 липня головний редактор друкованого органу Меджлісу кримськотатарського народу газети «Авдет» Шевкет Кайбуллаєв був запрошений на бесіду в ФСБ, де його поставили до відома про скаргу на видання, що надійшла у Федеральну службу з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій Росії. У скарзі містилося звинувачення в публікації екстремістських матеріалів – зокрема, рішення Меджлісу про бойкот т.зв. «виборів» в маріонеткову «Держраду» та інші органи окупаційної влади.

За словами Шевкета Кайбуллаєва, у скарзі згадувалася також газета «Къырым»¹³⁸.

31 липня Сакський міський районний суд виніс вирок 30-річному жителю району, який звинувачувався в пропаганді нацизму в соціальних мережах.

Згідно з офіційною інформацією, в суді було встановлено, що обвинувачений, «будучи прихильником націонал-радикальних поглядів, розмістив на своїй особистій сторінці в соціальній мережі «ВКонтакте» текстові та візуальні файли, що містять інформацію, спрямовану на провокування ненависті і ворожнечі до групи осіб, об'єднаних за ознаками національності, а також нацистську атрибутику і символіку».

Суд визнав обвинуваченого винним у скоєнні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 282 Кримінального кодексу РФ (провокування ненависті або ворожнечі за ознаками національності, вчинені публічно) і засудив до 1,5 років позбавлення волі умовно¹³⁹.

Нам не вдалося встановити, наскільки адекватно обвинувальний висновок (згідно з російським законодавством) відповідає вчиненому порушенню, адже мова йде про експлуатацію «антмекстремістського» законодавства і антифашистської риторики для тиску на інакомислячих, наприклад, на прихильників державного суверенітету і територіальної цілісності України.

31 липня співробітники окупаційних правоохоронних органів вручили повістки представникам Благодійної організації «Фонд «Крим», засновником якої є Курултай кримськотатарського народу, з вимогою в той же день з'явитися в прокуратуру з документальним звітом про роботу за весь період своєї діяльності. За словами керівника управління зовнішніх зв'язків Меджлісу кримськотатарського народу Алі Хамзін, дана вимога була нездійсненою – підготовка подібних документів вимагає кілька днів¹⁴⁰.

У будівлі фонду розміщується офіс Меджлісу кримськотатарського народу.

5 серпня Духовне управління мусульман Криму (ДУМК) розповсюдило заяву, яка попереджувала про те, що на територію півострова поширюється російський Федеральний список заборонених екстремістських матеріалів. «Поширення, виробництво або зберігання матеріалів, зазначених у списку, забороняється і тягне за собою відповідальність», – наголошується в заяві¹⁴¹.

¹³⁶ <http://nvua.net/ukraine/V-anneksirovannom-Krymu-sozhgli-dachnyy-dom-arhiepiskopa-UPC-KP-4440.html>

¹³⁷ <http://gordonua.com/news/crimea/Medzhlis-V-Bahchisarae-obyskivayut-krymskotatarskie-kafe-32925.html>

¹³⁸ <http://ru.krymr.com/content/article/25469274.html>

¹³⁹ <http://www.c-inform.info/news/id/9897>

¹⁴⁰ <http://ru.krymr.com/content/article/25476367.html>

¹⁴¹ <http://ru.krymr.com/content/article/26514618.html>

14 серпня ДУМК розмістило на своєму сайті список з 221 найменувань книг і брошур мусульманського релігійного характеру, визнаних в Росії екстремістською¹⁴².

Багато текстів релігійного, в тому числі мусульманського, характеру (всього близько двох тисяч найменувань видань різних конфесій), які раніше в Україні розповсюджувалися абсолютно вільно¹⁴³, у Росії визнані екстремістськими і внесені до Федерального списку. Так, за словами заступника муфтія мусульман Криму Айдера Ісмаїлова, книга «Фортеця мусульманина» «є, можливо, у кожного другого мусульманина в Криму, вона дуже поширена книга, там є молитви ...»¹⁴⁴

9 серпня люди, які називали себе російськими прикордонниками, відмовилися пропускати через адміністративний кордон Автономної Республіки Крим на територію окупованого півострова з материкової України генерального координатора інформаційного агентства «Кримські новини» ҚНА, радника голови Меджлісу кримськотатарського народу, громадянина Туреччини Ісмета Юксел. Підприємець і громадський діяч разом з родиною повертався через Київ до Криму, де він прожив останні 20 років, з святкової відпустки з нагоди Ораза-байрам, який він провів у Туреччині.

Рішення про заборону на в'їзд на територію, яку окупанти розцінюють як територію Російської Федерації, було винесено Федеральною службою безпеки строком на п'ять років¹⁴⁵.

Коментуючи цю подію, керівник маріонеткової влади Сергій Аксьонов звинуватив Ісмета Юкселя в розпалюванні міжнаціональної ворожнечі: «Всі люди, які займаються сьогодні внесенням розколу на міжнаціональному ґрунті на території республіки Крим, і допускають прояви радикалізму, пов'язаного з розпалюванням міжнаціонального конфлікту, підпадають під застосування заходів адміністративного характеру, відповідно до закону РФ [...] По відношенню до таких людей будуть застосовані найжорсткіші заходи заради збереження миру і спокою на території республіки»¹⁴⁶.

13 серпня в Сімферополі відбулися обшуки у трьох мусульманських навчальних закладах¹⁴⁷.

15 серпня президент Росії Володимир Путін зустрівся на території окупованого Криму з діячами культури. У своєму виступі директор Бахчисарайського історико-культурного заповідника Ельміра Аблялімова поскаржилася на заборону в'їзду на окуповану Росією територію півострова кримськотатарських лідерів Мустафи Джемілева і Рефата Чубарова. Президент країни-агресора у своєму виступі туманно відповів, очевидно, маючи на увазі лідерів Меджлісу кримськотатарського народу, що «ми не будемо працювати з тими, хто спекулює на проблемах минулого, і робить своєю професією і способом заробляння грошей піар на проблемах минулого. [...] Потрібно прагнути до того, щоб ніхто не паразитував на якихось проблемах минулого, а думав про майбутнє і вибудовував цю роботу в позитивному ключі»¹⁴⁸.

16 серпня стало відомо, що у директора медресе була знайдена релігійна література, внесена в Росії в список заборонених екстремістських матеріалів¹⁴⁹. Був складений протокол про

¹⁴² <http://qmd.org/index.php/ru/knigi-i-broshyury?lang=ru>

¹⁴³ Див. Федеральний список екстремістських матеріалів на сайті російського Міністерства юстиції: <http://minjust.ru/extremist-materials> Див. Також хронологію оновлень цього списку на сайті Інформаційно-дослідницького центру «Сова»: <http://www.sova-center.ru/directory/2009/12/d17666/>

¹⁴⁴ <http://15minut.org/article/u-krymskih-musulman-ustrajvajut-obyski-ischt-zapreshennuju-literaturu-video-2-2014-08-14-12-56-27>

¹⁴⁵ <http://qha.com.ua/generalnomu-koordinatoru-qha-ismetu-yukselyu-zapretili-vezd-v-krim-138875.html>

¹⁴⁶ <http://qha.com.ua/vlasti-krima-obvinili-yukselya-v-razjiganii-mejnatsionalnoi-rozni-138953.html>

¹⁴⁷ <http://ru.krymr.com/content/article/26567914.html>

¹⁴⁸ <http://delo.ua/world/putin-dal-ponjat-pochemu-ne-puskaet-chubarova-i-dzhemileva-v-kry-244546/>

¹⁴⁹ <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16aug2014/extrem.html>;

адміністративне правопорушення, справу направлено до Джайнського суду¹⁵⁰. Через два тижні директору був виписаний штраф на суму 200 тис. рублів¹⁵¹.

Близько **17 серпня** в с. Скелясте Бахчисарайського району на узбіччі центральної дороги, навпроти старого мусульманського кладовища, яке діяло до депортації кримськотатарського народу, був встановлений т.зв. «Поклінний хрест». Нагадаємо, що раніше установка т.зв. «Поклінних хрестів» в символічних значущих місцях Криму неодноразово викликала різке загострення міжконфесійних відносин і збагатила вітчизняну суспільно-політичну лексику терміном «хрестоповалу»¹⁵².

Згідно з повідомленням інформаційного агентства QNA, хрест щодня охороняється співробітниками поліції. При цьому жодних дозвільних документів на установку поклінного хреста Скелястівська сільрада не давала.

За словами депутата сільради Ремзі Керімової, ніяких дозвільних документів на установку конструкції на узбіччі дороги республіканського значення сільрада не давав, земельна ділянка під нього не виділяли¹⁵³.

Мусульманська громада Скелястого висловила свій протест проти встановлення хреста.

19 серпня окупаційні Сімферополя заборонили кримським татарам проводити жалобний мітинг на честь Загальноєвропейського дня пам'яті жертв сталінізму та нацизму 23 серпня.

У документі про заборону заходу, оприлюдненому керівником секретаріату Меджлісу Ділявером Акієвим, мерія Сімферополя аргументувала свою відмову спекотною погодою. Згідно з цим документом, «проведення заявленого публічного заходу може негативно вплинути на стан їх (учасників мітингу) здоров'я і викликати загострення хронічних захворювань, а в ряді випадків привести до перегріву організму і різкого погіршення самопочуття».

За словами Ділявера Акієва, влада Сімферополя порадила йому провести цей мітинг в приміщенні¹⁵⁴.

28 серпня в Бахчисараї пройшов обшук в будинку родини Ібрагімова. Була ваді релігійна література, що входить, за словами силовиків, в список заборонених екстремістських матеріалів¹⁵⁵.

Раніше пройшов обшук в сім'ї Мусліядінових в Бахчисарайському районі.

В ніч на **1 вересня** невідомі вандали розмалювали непристойними малюнками і нецензурними написами будівля офісу Меджлісу кримськотатарського народу в Сімферополі за адресою вул. Шмідта, 2¹⁵⁶.

2 вересня по дорозі з Євпаторії до Ялти була затримані і допитані парафіяни Української греко-католицької церкви і священник Богдан Костецький¹⁵⁷.

2 вересня на засіданні Ради міністрів Криму в Сімферополі самопроголошений глава уряду республіки Крим Сергій Аксьонов заявив, що представникам ЛГБТ-спільноти в

¹⁵⁰ <http://ua.krymr.com/content/article/26533906.html>

¹⁵¹ <http://krym-online.com/rasprostranenie-ekstremistskie-materialov-direktorom-shkoly-v-dzhankoe.html>

¹⁵² Богомолів О., Данилов С., Семиволос І. Іслам і політика ідентичностей у Криму: від символічних війн до визнання культурного розмаїття. Аналітична доповідь. – Київ: Видавничий дім «Стилос», 2009. С. 25–26.

¹⁵³ <http://ru.krymr.com/content/article/26549037.html>

¹⁵⁴

http://www.bbc.co.uk/ukrainian/rolling_news_russian/2014/08/140819_ru_n_crimea_meeting.shtml?utm_source=via+BBC.ua&utm_medium=twitter

¹⁵⁵ <http://ru.krymr.com/content/article/26555364.html>

¹⁵⁶ <http://ru.krymr.com/content/article/26560167.html>

¹⁵⁷ <https://news.pn/ru/criminal/113227>

заборонено проводити публічні заходи на території окупованого півострова, і пригрозив їм силовим розгоном за допомогою поліції та незаконних збройних парамілітарних формувань т.зв. «Самооборони».

Глава маріонеткового уряду окупованого півострова заявив: «нам такі люди не потрібні [...] Їм протягом трьох хвилин пояснять орієнтацію, яку їм треба мати»¹⁵⁸.

3 вересня в 6.00 ранку в Сімферополі 37 осіб (з них 9 озброєних військових в масках, інші в цивільному) увірвалися в будинок кримської татарки Зарн Нурлаєвої з дозволом Київського районного суду м. Сімферополя на обшук. Згідно з припущенням окупаційних каральних органів, її батько звинувачується в екстремізмі, зберіганні зброї, наркотиків і виготовленні вибухових речовин. Озброєні люди приїхали зі своїми понятими і не дозволили бути присутнім при обшуку сусідам, як запропонувала господиня дому. Проводили обшук співробітники окупаційних каральних органів посвідчення не пред'явили¹⁵⁹.

4 вересня в будинок Муси Чахалова в с. Ставкове Сімферопольського району прийшли співробітники поліції і озброєні люди з постановою про обшук. Син господаря будинку Бекір Чахалов повідомив, що силовики вилучили релігійну літературу, зокрема, книгу «Фортеця мусульманина» (це популярне видання входить до складу російського Федерального списку екстремістської літератури, до окупації вільно поширювалася на території України)¹⁶⁰.

5 вересня стало відомо про обшуки, які пройшли в Нижньогірському районі – згідно з повідомленням, в чотирьох будинках, зокрема, в сім'ї Параламових і Аблаєвих¹⁶¹, а також в будинку голови районної Меджлісу Мустафи Салмана¹⁶².

6 вересня в с. Міжводне Чорноморського району пройшов обшук в будинку підприємця Мустафи Османова, відомого тим, що під час кампанії громадянської непокори в Києві привіз на Майдан Незалежності казан і продукти, і варив плов.

Формальним приводом для обшуку стало пограбування магазину. Сам М.Османов не виключає, що тиск зв'язно з політичною позицією сім'ї¹⁶³.

8 вересня архієпископ Сімферопольський і Кримський Української православної церкви Київського патріархату Климент розповів кореспондентові, що на священників його деномінації на окупованому півострові виявляється психологічний тиск з боку ФСБ Росії. Їх примушують підписувати папери про співпрацю і доповідати про діяльність архієпископа¹⁶⁴.

Повідомляється, що з 15 священників УПЦ КП в Криму залишилося тільки п'ятеро.

9 вересня обшук пройшов в «Кримській гімназії-інтернаті для обдарованих дітей» в с. Танкове Бахчисарайського району. Представники окупаційних сил знайшли в бібліотеці три книги, які входять до Федерального списку екстремістських матеріалів¹⁶⁵.

10 вересня представники російських окупантів, які називають себе прикордонниками при перетині адміністративного кордону Автономної Республіки Крим перешкодили виїзду за межі півострова голови Ревізійної комісії Курултаю (з'їзду делегатів) кримськотатарського

¹⁵⁸ <http://obozrevatel.com/politics/73814-vlasti-kryima-poobeschali-smenit-orientatsiyu-geyam-v-techenie-treh-minut.htm>

¹⁵⁹ <https://www.facebook.com/zarina.nurlaeva/posts/1486216421630437>

¹⁶⁰

http://censor.net.ua/news/301350/v_domah_krymskih_tatar_prodoljayut_provodit_obyski_oni_hotyat_putem_davleniya_po_dchinit_nas_sebe_i_derjat

¹⁶¹ <http://ru.krymr.com/content/article/26567914.html>

¹⁶² <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/05sep2014/obyski.html>

¹⁶³ <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/07sep2014/osmanov.html>

¹⁶⁴ <http://ua.krymr.com/content/article/26571991.html>

¹⁶⁵ <http://ru.krymr.com/content/article/26574264.html>

народу Алі Озенбаш. Відносно кримськотатарського активіста була застосована сила. За інформацією голови Меджлісу Рефата Чубарова, окупанти заявили А. Озенбашу, що «мають право вирішувати, кому можна виїжджати з Криму, а кому ні»¹⁶⁶.

10 вересня пройшли обшуки в мусульманських сім'ях с. Кам'янське (Акманай) Ленінського району. Близько п'ятої ранку озброєні люди увірвалися в будинок Ідріса Аметова. За його словами, його поклали на підлогу, молодшого сина закували в наручники. «Понятих» представники окупаційних правоохоронних органів привели з собою.

У результаті обшуку було вилучено релігійна література, зокрема, «Фортеця мусульманина», а також мобільні телефони та оргтехніка. Після закінчення обшуку, озброєні люди забрали з собою молодшого сина господаря будинку – 27-річного Ерена. Обшук проходив також в будинку у племінника Ідріса Аметова, у нього було виявлено мисливську рушницю, він також був затриманий¹⁶⁷.

15 вересня близько третьої години ночі стався напад на будівлю Меджлісу кримськотатарського народу в Сімферополі. До будівлі підійшли троє чоловіків у масках. Двоє відразу заблокували двері, в руках одного з них був пістолет. Третій чоловік зірвав український прапор з фасаду. Забравши прапор, зловмисники віддалилися¹⁶⁸.

16 вересня озброєні люди оточили будівлю Меджлісу кримськотатарського народу в Сімферополі. Всередину зайшли представники ФСБ і зробили обшук у приміщеннях Меджлісу і редакції газети «Авдет»¹⁶⁹.

16 вересня в с. Молодіжне під Сімферополі пройшов обшук у квартирі члена Меджлісу Ескендера Барієва. За його словами, співробітники ФСБ Росії шукали літературу ісламістського характеру, вилучили оргтехніку¹⁷⁰. Згідно з висунутим Е. Барієву постановою, обшук проходив в рамках оперативно-слідчих заходів з розслідування обставин подій 3 травня, коли кримські татари зустрічали на адміністративному кордоні Автономної Республіки Крим Мустафу Джемілева, якому окупаційною владою було заборонено в'їзд на півострів.

16 вересня в Білогірську (Карасубазарі) пройшов обшук у голови місцевого Меджлісу Мустафи Асаба. В ході обшуку з його будинку вилучили книги на перевірку їх змісту¹⁷¹.

17 вересня судові виконавці вручили главі Благодійного фонду «Крим» Різі Шевкієву рішення Центрального районного суду м. Сімферополя про виселення, винесене 15 вересня¹⁷². У центральному приміщенні Фонду за адресою вул. Шмідта, 2, знаходиться офіс Меджлісу кримськотатарського народу, який не є самостійним суб'єктом господарсько-економічної діяльності. У цьому ж приміщенні знаходиться редакція газети «Авдет».

Крім того, суд також заарештував рахунки фонду, заборонив йому відкривати нові рахунки, і заборонив здійснювати повноваження власника ще по семи об'єктах нерухомості.

¹⁶⁶ <https://www.facebook.com/dogrujol/posts/663357237092767;>

<http://www.rus.newsru.ua/ukraine/10sep2014/proizvol.html>

¹⁶⁷ <http://qha.com.ua/v-leninskom-raione-proveli-obisk-v-musulmanskih-semyah-139736.html>

¹⁶⁸ <http://gordonua.com/news/crimea/Nochyu-na-zdanie-Medzhhlisa-v-Simferopole-napali-neizvestnye-s-oruzhiem-41395.html>

¹⁶⁹ [http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16sep2014/wtyrms.html;](http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16sep2014/wtyrms.html)

http://www.rus.newsru.ua/ukraine/16sep2014/zavershyly_obshuk.html

¹⁷⁰ <http://gordonua.com/news/crimea/CHlen-Medzhhlisa-Bariev-Ko-mne-v-kvartiru-vorvalis-vooruzhennye-sotrudniki-FSB-i-izyali-noutbuk-41506.html>

¹⁷¹ <https://www.facebook.com/dogrujol/posts/665822373512920>

¹⁷² <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/17sep2014/vuseljaht.html>

17 вересня обшуки пройшли в селі Кольчугіно, селищі Зуя, в мечеті масиву Фонтани міста Сімферополя¹⁷³.

19 вересня згідно з розпорядженням т.зв. «Ради міністрів республіки Крим» № 801-р була ліквідована кримськотатарська бібліотека ім. Ісмаїла Гаспринського¹⁷⁴.

Бібліотека ім. Гаспринського була відкрита як філія Централізованої бібліотечної системи для дорослих м Сімферополя в 1990 р, в 1995 р на базі філії була відкрита кримськотатарська бібліотека. Установа була важливим центром збереження, вивчення і розвитку кримськотатарської культури, відомим не тільки в Україні, а й за кордоном.

22 вересня співробітники російської ФСБ провели обшук в мечеті в Ялті. Були конфісковані книги А.Маудуді «Іслам сьогодні» та «Основи Ісламу» (одна з книг цього автора внесена до Федерального списку екстремістських матеріалів, але ці дві – ні), а також «Шлях до віри і досконалості» Шаміля Аляутдінова (останній – імам московської Меморіальної мечеті, його книги не входять до Федерального списку)¹⁷⁵.

23 вересня Благодійний фонд «Крим» на вимогу Центрального районного суду Сімферополя покинули своє приміщення в місті. З центрального приміщенні Фонду за адресою вул. Шмідта, 2, виїхав також офіс Меджлісу кримськотатарського народу.

За словами генерального директора фонду Р. Шевкієва, виселення – це захід щодо забезпечення судового позову. Всі рахунки і майно фонду заарештовані¹⁷⁶.

24 вересня Центр з протидії екстремізму окупаційній поліції Криму направив лист на адресу кримськотатарського телеканалу АТР. Згідно з повідомленням журналіста телеканалу Шевкета Наматуллаєва, в ньому йдеться про те, що контент телеканалу несе в собі загрозу екстремістської діяльності. АТР нібито «наполегливо закладає думку про можливі репресії за національною і релігійною ознакою, сприяє формуванню антиросійського громадської думки, навмисно розпалює серед кримських татар недовіру до влади та її дій, що побічно несе загрозу екстремістської діяльності»¹⁷⁷.

27 вересня в селі Сари-Су Білогірського району було викрадено 19-річний Іслям Джепаров і його двоюрідний брат, 23-річний Джевдет Іслямов. Невідомі в чорній формі заштовхали їх в мікроавтобус і відвезли у бік Феодосії¹⁷⁸. Наскільки можна судити, це були представники «Самооборони Криму».

Подія було кваліфіковано за ч.2 ст.126 Кримінального кодексу Росії («Викрадення людини, вчинене групою осіб за попередньою змовою щодо двох або більше осіб»)¹⁷⁹.

29 вересня Центральний райсуд Сімферополя задовольнив позов прокуратури Криму і зобов'язав Благодійну організацію «Фонд «Крим» вивести з числа засновників Мустафу Джемільєва¹⁸⁰.

29 вересня пропав 25-річний Едем Асанов. Він виїхав з Сак до Євпаторії, але до місця не добрався. **6 жовтня** він був знайдений повішеним у занедбаному санаторії в Євпаторії¹⁸¹. У

¹⁷³ <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/17sep2014/vuselaut.html>

¹⁷⁴ <http://www.unian.ua/society/986817-v-simferopoli-likvidovali-golovnu-krimskotatarsku-biblioteku.html>

¹⁷⁵ <https://www.facebook.com/emirhuseyn.k/posts/722456601142128>

¹⁷⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/23/7038630/>

¹⁷⁷ <http://ru.krymr.com/content/article/26604550.html>

¹⁷⁸ <http://fakty.ua/195122-posle-anneksii-kryma-okazalos-tolko-za-to-chto-ty-chitaesh-koran-tebya-mogut-posadit-v-tyurmu>

¹⁷⁹ <http://www.rg.ru/2014/09/30/reg-kfo/belogorsk-anons.html>

¹⁸⁰ <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/22oct2014/popravam.html>

¹⁸¹ <http://fakty.ua/195122-posle-anneksii-kryma-okazalos-tolko-za-to-chto-ty-chitaesh-koran-tebya-mogut-posadit-v-tyurmu>

кишені загиблого була знайдена передсмертна записка, в якій він просив вибачення у близьких¹⁸². За даними судово-медичної експертизи, слідів насильства на тілі загиблого виявлено не було. Офіційною версією правоохоронних органів є самогубство¹⁸³.

Правозахисники висловлювали сумнів в офіційній версії. Серед інших обставин події, які виглядають підозріло, можна відзначити, що **22 вересня** у клопотанні щодо подовження терміну тримання під вартою Олега Сенцова (українського режисера, обвинуваченого в створенні «диверсійно-терористичної групи «Правого сектора»»), серед передбачуваних членів «терористичної спільноти» згаданий «Асанов Е.Н.»¹⁸⁴. По-батькові підозрюваного не збігається з по-батькові загиблого – Азізович. Правозахисники припускають, що, можливо, Едем Асанов постраждав в результаті затримання помилково. Невідомі злочинці спробували приховати свою помилку, інсценувавши самогубство¹⁸⁵.

Втім, треба зазначити, що родичі загиблого підтримують офіційну версію¹⁸⁶.

1 жовтня після викрадення двох молодих кримських татар з селища Кара-Су Білогірського району близько 400 кримських татар вийшли на вулицю, протестуючи проти бездіяльності влади. В результаті переговорів з окупантами, була створена контактна група, до якої увійшли родичі кількох зниклих за півроку окупації кримських татар. Групу очолив батько одного з викрадених в Кара-Су, Абдурашид Джеппаров. Глава маріонеткової влади Сергій Аксьонов пообіцяв раз на місяць зустрічатися з представниками групи і доповідати про хід розслідування, проте ніякого прогресу в слідстві не відбулося¹⁸⁷.

3 жовтня в Сімферополі по дорозі на роботу пропав 23-річний Ескендер Апселямов. За словами його родичів, було відкрито кримінальну справу, проте слідство не дало жодних результатів¹⁸⁸.

13 жовтня в Сімферополі пропали два 18-річних кримських татарина, Артем Дейрабеков і Беял Беялов. На наступний день, **14 жовтня**, тіло Беяла Беялова було знайдено на околиці міста¹⁸⁹. За словами голови благодійного фонду «Крим» Ризи Асанова, на тілі покійного були сліди тортур і різані рани, з подібними ж пораненнями був доставлений в реанімацію А. Дайбакаров¹⁹⁰. За офіційними даними, А. Дайрабеков був госпіталізований з отруєнням в результаті вживання курильних сумішей. В результаті подібного отруєння, за версією слідства, помер і Б. Беялов¹⁹¹. Правозахисники піддавали сумніву офіційну версію. Сам А. Дайрабеков заперечував, що отруєння було викликано курильними сумішами, але спростував так само і твердження про те, що він піддавався насильству¹⁹².

14–25 жовтня в Криму окупаційні власті провели перепис населення¹⁹³. Як передбачалося, коли рішення про проведення перепису тільки було оголошено, пропагандистською метою заходу є, зокрема, фіксація зменшення кількості етнічних українців і

¹⁸² <http://an-crimea.ru/page/news/78815/>

¹⁸³ <http://www.rg.ru/2014/10/08/reg-kfo/asanov-anons.html>

¹⁸⁴ <http://www.zona.media/agenda/popolnenie-v-krymu/>

¹⁸⁵ <http://gordonua.com/specprojects/tatars.html>

¹⁸⁶ <http://krymedia.ru/incident/3357444-hybel-edema-asanova-ne-sviazana-s-polytykoi-lyly-krymynalom-rodstvennyky>

¹⁸⁷ <http://rus.europe.newsru.ua/article/18135207>

¹⁸⁸ <http://news.allcrimea.net/news/2014/10/8/telefon-propavshego-apselyamova-vkljuchilsya-odin-raz-no-zvonki-sbrasyvali-23205/>

¹⁸⁹ <http://krymedia.ru/incident/3357884-sledkom-podtverdyl-cto-naidennyi-mertvym-molodoi-chelovek-belial-byialov>

¹⁹⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/10/14/7040758/>

¹⁹¹ <http://gordonua.com/specprojects/tatars.html>

¹⁹² <http://crimea.vgorode.ua/news/sobytyia/239258-artem-dairabekov-prokommentyroval-dezu-pro-koloty-rany-y-oproverh-cto-otravylsia-kurytelnyymi-smesiamy>

¹⁹³ http://lb.ua/news/2014/10/15/282601_rossiya_nachala_perepis_naseleniya.html

кримських татар, і, відповідно, збільшення частки етнічного російського населення на окупованому півострові.

Попередні результати були оприлюднені російської Федеральної служби генеральної статистики 16 грудня 2014¹⁹⁴, результати щодо мовного і національного складу були оголошені 19 березня 2015¹⁹⁵, остаточні дані повинні бути опубліковані до кінця 2015 р Попередні результати повністю підтвердили висловлені нами раніше очікування.

Згідно з інформацією Росстату, частка етнічного російського населення зросла з 60,04% у 2001 р (згідно з останньою українською перепису населення) до 68%. Частка етнічних українців зменшилася з 24,01% до 15,7% (в абсолютних цифрах – з 576,6 тис. До 344,5 тис. чол., дані по Криму, включаючи Севастополь¹⁹⁶). Кількість кримських татар теж зменшилася, але не настільки різко.

Більш суттєва динаміка була продемонстрована у відповідях на питання про рідну мову. Згідно з даними окупантів, російську мову рідною назвали 84% опитаних – проти 77% у 2001 р Частка тих, хто назвав рідною кримськотатарську мову, зменшилася з 11,4% до 7,9%, а українську – з 10,1% до 3,3%¹⁹⁷.

Досить очевидно, що перепис покликаний був надати дані, що б легітимували зміну культурного та мовного статус-кво в кримському соціумі, і, зрозуміло, побічно виправдали окупацію півострова. Крім неможливості скільки-небудь коректно верифікувати отримані дані, для вірної оцінки оприлюднених попередніх результатів перепису слід пам'ятати, що як мінімум 20 тис. чол. (з них не менше 20 тис. чол. – кримські татари) покинули півострів після окупації, переїхавши на материкову частину України.

16 жовтня по «справі 3 травня», коли кримськотатарські активісти зустрічали Мустафу Джемілева, якому окупаційні власті заборонили в'їжджати на територію Криму, був заарештований Муса Алкерімов, **17 жовтня** – Рустам Абдурахманов, **22 жовтня** – Таїр Смедляєв¹⁹⁸.

Заарештованим були пред'явлені звинувачення за ст. 318 Кримінального кодексу Росії («застосування насильства по відношенню до представників влади») ¹⁹⁹.

Після двох місяців у СІЗО, в грудні суд змінив запобіжний захід на підписку про невиїзд²⁰⁰.

16 жовтня в «Російській газеті» було опубліковано інтерв'ю керівника маріонеткової влади Криму Сергія Аксьонова, в якому він зробив спробу пояснити численні факти зникнення кримських татар на окупованому півострові. За його твердженням, «ніяких масових випадків викрадення татар не було», а ті, хто дійсно зник, насправді виїхали воювати в Сирію (і один з них загинув там)²⁰¹.

Судячи з усього, Сергій Аксьонов вирішив прокоментувати гостре питання викрадень кримських татар, яке він раніше ігнорував, внаслідок того, що **14 жовтня** російський публіцист Микола Сванідзе на засіданні Ради з прав людини повідомив президенту Росії Володимирі

¹⁹⁴ http://society.lb.ua/life/2014/12/18/289824_rosstat_obnarodoval_pervie_dannie.html

¹⁹⁵ <http://15minut.org/article/rosstat-lish-10-krymchan-nazvali-sebya-krymskimi-tatarami-2015-03-19-17-30-59>

¹⁹⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Crimea

¹⁹⁷

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%8C_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F_%D0%B2_%D0%9A%D1%80%D1%8B%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BC_%D1%84%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%BE%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%B5_%282014%29#.D0.9D.D0.B0.D1.86.D0.B8.D0.BE.D0.BD.D0.B0.D0.BB.D1.8C.D0.BD.D1.8B.D0.B9_.D1.81.D0.BE.D1.81.D1.82.D0.B0.D0.B2

¹⁹⁸ <http://gordonua.com/specprojects/tatars.html>

¹⁹⁹ <http://rus.europe.newsru.ua/article/18135207>

²⁰⁰ <http://krym-online.com/eshhe-odin-osvobozhdennyj-v-krymu-figurant-armyanskogo-dela.html>

²⁰¹ <http://ru.krymr.com/content/article/26642488.html>

Путіну про численні випадки викрадень в Криму. Путін обіцяв «розібратися з інформацією» і заявив, що раніше не чув про подібні факти²⁰².

21 жовтня зник 29-річний житель Феодосії Усеїн Сеїтаблаєв. Останній раз його бачили, коли він вийшов з роботи додому²⁰³.

22 жовтня Уповноважена з прав людини Верховної Ради України Валерія Лутковська заявила про порушення в Криму прав етнічних українців і кримських татар²⁰⁴.

Увечері **12 листопада** невідомі зробили спробу підпалу мечеті в с. Сонячна Долина Судакського району. Зловмисники підпалили вікно, проникли в мечеть, залишили дрова і спробували розпалити вогонь на першому поверсі будівлі. Займання помітив сторож, який запобіг підпал, істотно постраждало тільки вікно. Зловмисники втекли²⁰⁵.

15 листопада на ринку «Локомотив» у Сімферополі представники окупаційних правоохоронних органів у балаклавах провели перевірку документів у всіх, хто мав «неслов'янської» зовнішності. Оскільки до окупації носіння паспорта не було обов'язковим, у багатьох продавців не було документів, і вони були затримані для встановлення особи²⁰⁶.

18 листопада в Сімферополі озброєні співробітники окупаційних правоохоронних органів оточили кримськотатарське кафе «Диван» і перевірили документи всіх відвідувачів. За словами власника закладу Тимура Шабутова, подібної перевірки піддалися тільки кримськотатарські і турецькі закладу адміністративного центру Автономної Республіки Крим²⁰⁷.

21 листопада озброєні особи у формі без розпізнавальних знаків і кілька людей у цивільному, що видавалися співробітниками управління з протидії екстремізму Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації, затримали для перевірки в цілому до ста чоловік на Центральному ринку Сімферополя, в основному – тих, хто мав «неслов'янську» зовнішність.

Як мінімум двоє затриманих були побиті²⁰⁸.

25 листопада був заарештований черговий підозрюваний у «справі 3 травня» (акції громадянського протесту, що супроводжували спробу Мустафи Джемілева повернутися в Крим) – Едем Халітовіч, 1970 р.н. Йому інкримінується ст.318 Кримінального кодексу РФ («примирення насильства по відношенню до представників влади») ²⁰⁹.

2 грудня стало відомо, що окупаційні власті відповіли відмовою на звернення Меджлісу кримськотатарського народу за дозволом на проведення мітингу з приводу Міжнародного дня прав людини 10 грудня²¹⁰. До окупації півострова Росією публічні заходи на центральній площі Леніна з нагоди цього дня проводилися Меджлісом щорічно.

---

²⁰² <http://ru.krymr.com/content/article/26636958.html>

²⁰³ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26678196.html>

²⁰⁴ <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/22oct2014/popravam.html>

²⁰⁵ <http://qmdi.org/index.php/ru/glavnye-novosti/522-mechet-v-sudakskom-rajone-pytalis-podzhech>

²⁰⁶ <http://www.sobytiya.info/news/14/46475>

²⁰⁷ <http://15minut.org/article/stalo-izvestno-chto-ustroili-vooruzhennye-siloviki-v-krymskotatarskom-kafe-v-it-2014-11-19-21-47-00>

²⁰⁸ <http://www.unian.net/politics/1012434-v-simferopole-za-den-zaderjali-bolee-100-chelovek-iz-za-neslavyanskoy-vneshnosti.html>

²⁰⁹ <https://www.facebook.com/zair.smedlya/posts/772906452744525>

²¹⁰ <http://crimea.hromadskeradio.org/2014/12/02/medzhlisu-v-otlichie-ot-provlastnyih-tatar-ne-dayut-provesti-miting-v-simferopole/>

7 грудня прокуратура Криму винесла попередження заступнику голови Меджлісу кримськотатарського народу Ахтему Чийгозу про неприпустимість проведення в республіці несанкціонованих мітингів. А. Чийгоз пов'язав попередження саме з наміром провести публічні акції, приурочені до Дня прав людини²¹¹.

Безпосередньо **10 грудня** площа Леніна в центрі Сімферополя була оточена підрозділами окупаційної поліції, ОМОНу і незаконними парамілітарними формуваннями т.зв. «Самооборони Криму»²¹². Члену Меджлісу кримськотатарського народу, директору Благодійної організації «Фонд «Крим» Різі Шевкієву прокуратура Сімферопольського району вручила попередження «про неприпустимість порушення законодавства про протидію екстремісткою діяльності та законодавства про збори, мітинги, демонстрації, ходи і пікетування». У застереженні прокуратура Криму повідомила, що має інформацію про те, що 10 грудня з ініціативи Р. Шевкієва планувалося проведення мітингу на площі ім. Леніна в Сімферополі з нагоди Міжнародного дня прав людини. Прокуратура зазначила, що в ході проведення цього мітингу планувалося використання антиросійської риторики, а саме заклики присутніх людей до протиправних дій з порушення громадського порядку, провокацій на дії екстремістського характеру²¹³ у. Подібне ж попередження співробітники ФСБ, МВС і прокуратури зачитали активістам Комітету із захисту прав кримськотатарського народу, які зібралися в кафе²¹⁴.

У той же день пізніше в Сімферополі була зірвана прес-конференція Комітету із захисту прав кримськотатарського народу, присвячена Дню захисту прав людини. Близько двох десятків молодих людей прийшли на захід, перебивали виступаючих і кричали, а один з бешкетників облив зеленкою координаторів Комітету Ескендера Барієва, Сінавера Кадирова і Абмеджіта Сулейманова²¹⁵. Постраждали від хуліганства написали заяву в правоохоронні органи²¹⁶, про результати нічого не відомо.

13 грудня на допит в прикордонне управління ФСБ була викликана 80-річна Веджіє Кашка, ветеран національного руху кримських татар. За словами адвоката Веджії Кашки Еміля Курбедінова, вона проходить свідком у «справі 3 травня»²¹⁷.

17 грудня співробітники ФСБ провели обшук в приміщенні поліклініки в с. Піонерське Сімферопольського району, в якому зберігаються особисті речі відомого кримськотатарського письменника Дженгіза Дагджи, передані для музею і перевезені до Криму з Лондона в січні 2013. Доставка вантажу була здійснена дипломатичною поштою через консульство Туреччини в Одесі. Окупаційна влада порахували її порушує митні правила та незаконною. Постанова про обшук було зачитано чолі Благодійної організації «Фонд «Крим» Різі Шевкієву (фонд займався доставкою вантажу в Україну)²¹⁸.

18 грудня в с. Тургенівка Бахчисарайського району озброєні люди провели обшук у будинку колишнього голови місцевого Меджлісу Мустафи Яг'яєва. Раніше, **11 грудня**, він був викликаний до слідчого за підозрою в екстремізмі та розповсюдженні забороненої літератури²¹⁹.

Того ж дня обшук пройшов і в сільській мечеті²²⁰.

²¹¹ <http://www.c-inform.info/news/id/15982>

²¹² <http://ru.krymr.com/content/article/26734897.html>

²¹³ <http://www.ucipr.org.ua/pages/khronologiya-osnovnikh-podii-shcho-mozhut-roztciniuvatis-iak-porushennia-prav-liudini-v-krimu-lipen-sichen-2014>

²¹⁴ <http://ru.krymr.com/content/article/26734740.html>; <http://qha.com.ua/prokuratura-vinesla-predosterejenie-zaschitnikam-prav-krimskih-tatar-141748.html>

²¹⁵ <http://www.politnavigator.net/krymsko-tatarskie-titushki-oblivi-medzhlisovcev-zelenkojj.html>

²¹⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/12/10/7047063/>

²¹⁷ <https://news.pn.ru/politics/120996>

²¹⁸ <http://qha.com.ua/glavu-bo-fond-krim-rizu-shevkieva-obvinyayut-v-kontrabande-141923.html>

²¹⁹ <http://ru.tsn.ua/video/video-novini/v-krymu-vooruzhennye-fsbshniki-vorvalis-v-dom-krymskogo-tatarina-mustafy-yagyaeva.html>

25 грудня Ескендер Білялов, який називає себе радником «повноважного представника президента Російської Федерації в Кримському федеральному окрузі», провів у Сімферополі прес-конференцію, в ході якої сформулював пропозицію, згідно з яким заступник голови окупаційної Держради Республіки Крим Ремзі Ільясов має стати першим заступником голови Меджлісу кримськотатарського народу, і більше того – почати виконувати обов'язки голови²²¹.

Голова Меджлісу Рефат Чубаров у відповідь нагадав порядок легітимного призначення заступників голови Меджлісу²²².

Представники Меджлісу впевнені, що окупаційна влада шукає маріонеткового, слухняного і несамостійного формально-декоративного представника кримських татар²²³.

6. Ксенофобія на території частини Донецької та Луганської областей, що знаходиться під контролем окупантів та їх пособників

19 квітня ЗМІ поширили інформацію (першоджерелом виступив сайт «Новости Донбасса») про масові насильницькі дії, що відбулися напередодні в місцях компактного проживання ромів на околиці захопленого озброєними проросійськими бойовиками Слов'янська Донецької області (в районі залізничного вокзалу і селища Черевковка²²⁴). Згідно повідомленнями ЗМІ, озброєні чоловіки в камуфляжі вриваються в будинки, посилаючись на наказ т.зв. «Народного мера» (лідера проросійських терористів) В'ячеслава Пономарьова, грабують і б'ють ромів, вимагають, щоб ті негайно покинули район²²⁵.

Ця повідомлення мало широкий громадський резонанс, його прокоментував навіть прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк²²⁶.

Інформація отримала підтвердження від ромських організацій, правда, в наявних повідомленнях немає чіткої вказівки, що озброєні люди посилалися на наказ В. Пономарьова²²⁷. Згодом інформація підтверджувалася журналістами, що працювали в Слов'янську та зустрічалися з ромами. В інших містах і місцях компактного проживання ромів в Донецькій області в наступні дні фіксувалися вимушені переселенці зі Слов'янська, які підтверджували інформацію про погроми²²⁸.

Згідно з повідомленням інтернет-видання «Українська правда», лідер терористів В'ячеслав Пономарьов визнав факт погромів, прокоментувавши його наступним чином: «Нападів на циган як таких не було. Ми зачищаємо місто від наркотиків». За словами В. Пономарьова, він провів переговори з представником місцевих ромів і сім'ї, які займалися торгівлею наркотиками «були з міста видалені»²²⁹.

---

²²⁰ <http://crimea.comments.ua/news/2014/12/20/202700.html>

²²¹ <http://ru.krymr.com/content/article/26762079.html>

²²² <https://www.facebook.com/dogrujol/posts/714606255301198>

²²³ <http://www.rus.newsru.ua/ukraine/26dec2014/stavlennikremlia.html>

²²⁴ <http://fakty.ua/180555-ochevidica-cyganskogo-pogroma-v-slavyanske-tak-kto-zhe-fashisty>

²²⁵ Першоджерело: <http://novosti.dn.ua/details/223201/>

²²⁶

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=2D852976360A7DFBB5C2EB318A525ECB?art_id=247226878&cat_id=244274130

²²⁷ Зола Кондур, лист до електронної розсилки «Diversity Initiative», 19 квітня 2014

²²⁸ <http://gazetavv.com/news/incidents/115651-v-slavyanske-snova-ustroili-romskiy-pogrom-video.html>

²²⁹ <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/04/20/7023123/>

За інформацією сайту «Новости Донбасса», **22 квітня** пройшла друга хвиля антиромських погромів в Слов'янську²³⁰. Інформація отримала підтвердження в ромських та правозахисних організаціях. За деякими даними, в ході погромом постраждали жінки і діти.

Крім того, ввечері **18 квітня** В'ячеслав Пономарьов на мітингу перед своїми прихильниками біля захопленого терористами будівлі міської адміністрації закликав повідомляти йому про всіх громадян, що розмовляють українською мовою²³¹.

Збройні проросійські сепаратисти в м. Слов'янськ Донецької області України, що діють під керівництвом російських військових фахівців і добровольців, в основному, з числа активістів націонал-радикальних груп і козачих об'єднань, встановивши контроль над містом, **17 квітня** захопили телевізійну вежу, яка здійснює передачу телесигналу на Слов'янськ та інші міста Донецької області – Краматорськ, Горлівку і Макіївку. Сепаратисти відключили українські телеканали і почали трансляцію російського телебачення, що здійснює пропагандистське забезпечення заколоту.

20 квітня сепаратисти на частотах українського каналу «Інтер» запустили власний канал і виклали в Інтернеті презентаційне відео цієї урочистої хвилини. Радісні чоловіки наперебій хваляться на камеру: «Тут, зі Слов'янська, ми наносимо найпотужніший інформаційний концептуальний удар по біблійній матриці ... нашим телемовленням по зомбомовленню ... сіоністському зомбомовленню ... сіоністський зомбоящик ... Ось такі справи, хлопці. Тут, у Слов'янську, починається нова історія. Слов'яни до Рами торують шлях. Перемога буде за нами». Після настільки багатообіцяючої заяви в якості першої передачі на новому телеканалі була продемонстрована лекція покійного Костянтина Петрова – померлого кілька років тому відставного генерала, який очолював російську антисемітську неоязичницьку націонал-сталіністську секту і створену на її основі політичну партію «Курсом правди і єднання»²³².

7 травня Служба безпеки України перехопила і оприлюднила²³³ телефонну розмову, що стався **5 травня** між одним з лідерів проросійського сепаратистського руху в Донецькій області, засновником руху «Православний Донбас» Дмитром Бойцовим (можливо, це не справжнє прізвище) і лідером російського неонацистського руху Російська національна єдність (РНС) Олександром Баркашовим.

У ході розмови російський неонацист інструктує переляканого сепаратиста про те, як треба фальсифікувати т.зв. «референдум», намічений на 11 травня. Д.Бойцов скаржиться «вождю» на неготовність і неспроможність «законно» провести т.зв. «референдум». Олександр Баркашов з рясним вживанням ненормативної лексики відповідає розгубленому підлеглому: «Діма, скасовувати не можна ніяк! [...] Та ви впарте все, що завгодно, напишіть, що 99% за! Ви що, будете ходити і папірці збирати? [Збожеволіли зовсім чи що – ред.]? [...] Напишіть, що ну не 99%, 89% за Донецьку республіку, і все ...» Крім того, російський неонацист підкреслює, що на «референдум» слід винести тільки питання про Донецьку республіку, «інших питань не ставте навіть»²³⁴.

Обидва співрозмовника подальші надії покладають на збройну російську інтервенцію. Олександр Баркашов підкреслює, що він не може відкрито критикувати президента РФ (на адресу якого, однак, у телефонній розмові вживає ненормативну лексику, нарікаючи, що той незрозуміло чого чекає), але згадує, що першим виступив з публічним закликом до Володимира Путіна негайно ввести російські війська в Україну²³⁵. **5 травня**, після розмови,

²³⁰ <http://donbass.ua/news/region/2014/04/23/v-slavjanske-prodolzhajutsja-pogromy-romov.html>.

²³¹ <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/04/18/7022999/>

²³² <http://eajc.org/page16/news44513.html>

²³³ http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=124786&cat_id=39574

²³⁴ Див. запис: https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=1xeCWGxGVUk

²³⁵ http://soratnik.com/press/p_2014-05-02.html

Олександр Баркашов у своєму акаунті в соціальній мережі ВКонтакте²³⁶ коротенько переповів його зміст («Тільки що дзвонили наші брати і соратники з ДОНЕЦЬКА. Донецьк оточений. Київська хунта сконцентрувала велике військове угруповання для штурму ДОНЕЦЬКА. ПОНАД 300 одиниць бронетехніки»), промовчавши, зрозуміло, про обговорення референдуму.

Судячи по поширеному **6 травня** бланку для «голосування» на «референдумі», сепаратисти прислухалися до інструкцій неонациста з Підмосков'я, і дійсно винесли на голосування тільки одне питання – про підтримку Акту про державну самостійність Донецької народної республіки. Показово також, що **8 травня**, після озвученого президентом Росії Володимиром Путіним призову відкласти т.зв. «референдум», донецькі сепаратисти заявили, що мають намір провести захід, як і планували раніше, 11 травня²³⁷.

У соціальних мережах і на сайтах руху РНС в Інтернеті Олександр Баркашов і його соратники поширюють з приводу української ситуації заяви в неповторному стилі: «Всі [українські – ред.] військові начальники що віддали наказ будуть знищені без суду і слідства. Всі Київські-укрополітики будуть знищені. Всі правосекі і гомосекі – будуть знищені. Ми виявимо і знайдемо всіх й з усіх лісових криївок – достанемо. Знайдемо в будь-якому закордоні. Помрете – всі – навіть якщо на це нам прийдеться витратити 2-4 роки. Нікого не залишимо в живих. Подумайте про сім'ї – це будуть сім'ї ворогів народу з усіма витікаючими наслідками. Ми повісимо навіть малолітніх западенських футбольних хуліганів, які за гроші олігархів б'ють ветеранів. Ми не лякаємо – ми хочемо щоб ви знали про це. Нам ні хто не зможе завадити це зробити. За кожного мого СОРАТНИКА в ДОНЕЦЬКУ ЛУГАНСЬКУ ХАРКОВІ СЛОВ'ЯНСЬКУ ми знищимо 100 ваших солдатів. Не тих хто загине в бою а тих хто залишаться живий. МИ ЇХ повісимо. СЛОВО. ОЛЕКСАНДР Баркашов». У кількох регіональних групах РНС в соціальній мережі ВКонтакте активно йде запис добровольців «для захисту російського населення України»²³⁸.

7 травня, після оприлюднення «жидо-хохляцьким СБУ», за висловом Олександра Баркашова, запису його телефонної розмови з Дмитром Бойцовим (якого він називає керівником Народного ополчення Донецька), лідер РНС заявив, що вже й сам перебуває в Донецьку²³⁹. Характерно, що пізніше цього ж дня був звільнений раніше арештований законною владою самопроголошений «народний губернатор» Донецької області Павло Губарєв, активіст РНС.

Російська національна єдність – найстаріша з існуючих сьогодні в Росії неонацистських організацій. Ще в 1990 р. РНС почала використовувати свастику на емблемі і нацистське привітання підкинутою правою рукою.

У ході проросійських сепаратистських виступів на території України беруть активну участь бойовики РНС. Відомо також про участь в екстремістській підривній діяльності на території України активістів інших російських націонал-радикальних і частково антисемітських груп, таких як Чорна сотня, Євразійський союз молоді, Націонал-більшовицька партія, Національно-патріотичний фронт «Пам'ять»²⁴⁰. Олександр Баркашов і ряд інших «інспекторів» РНС, як вони самі себе називали, відвідали ряд південних і східних областей України в березні²⁴¹.

15 травня російський телеканал Life News продемонстрував кілька листків надрукованого тексту, які були названі «проектom конституції Донецької Народної Республіки»²⁴². Треба сказати, в загальних рисах текст нагадує документ, оприлюднений

²³⁶ https://vk.com/ap_barkashov

²³⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/8/7024726/>

²³⁸ http://vk.com/rne_mos; https://vk.com/dobrovolec_rne_altay; <https://vk.com/club71030294>; <http://vk.com/rne32>; <http://vk.com/rnevolgograd>; <http://vk.com/rnepiter>; и др.

²³⁹ https://vk.com/ap_barkashov

²⁴⁰ Див. напр. про одного активіста Чорної сотні в Одесі: <http://eajc.org/page691#5>.

²⁴¹ http://soratnik.com/internal/i_2014-03-06.html

²⁴² <http://colonelcassad.livejournal.com/1587681.html>

окупаційною владою в березні в якості «Конституції Криму», але деякі відмінності надають паперу, складеної від імені Донецької Народної Республіки, неповторну своєрідність.

Зокрема, згідно з цим документом, права людини гарантуються і захищаються «з моменту зачаття людини». Ця теза, схоже, важлива для сепаратистів, бо повторюється в тексті двічі. Таким чином, автоматично на території, що контролюється бандитами, забороняються аборти.

У тексті стверджується, що в Донецькій Народній Республіці «забезпечується державна підтримка традиційній сім'ї як зареєстрованому в законному порядку союзі чоловіка і жінки».

Анекдотична «конституція» неіснуючого державного утворення оголошує «Православну віру (Віру Християнську Православну Кафолічну Східного сповідання), що сповідується Російською Православною Церквою (Московського Патріархату)», «головною і пануючою вірою». Більш того, «історичний досвід і роль Православ'я і Російською Православною Церквою (Московського Патріархату) визнаються і поважаються, в тому числі, як системоутворюючі стовпи Русского Мира».

Оприлюднений текст є ще одним вказівкою на те, що реально ситуацію в сепаратистському анклаві контролюють російські православні націоналісти.

У ніч на **18 травня** в Луганську в ресторан «Баккара», згідно з повідомленням випадкового свідка, зайшли 7–8 бойовиків в камуфляжі зі зброєю і насильно вивели на вулицю відпочивали нігерійських студентів. За словами свідка, вона чула, як на вулиці африканців били. Студентів нападники називали «чорножопими».

Бойовики забрали у нігерійців ключі від їхніх машин і відвезли на автобусі, на якому приїхали²⁴³.

Згодом в Інтернеті з'явилося повідомлення учасника терористичної групи «Армія Південного Сходу» Володимира Громов, який заявив про затримання в Луганську групи осіб за порушення призначеного сепаратистами комендантської години. Затриманими виявилися нігерійські студенти – наскільки можна судити, викрадені в ресторані «Баккара». За словами сепаратиста, вони вживали спиртні напої і у них були знайдені наркотичні речовини. Чому бойовики затримали тільки темношкірих відвідувачів ресторану, Володимир Громов не прокоментував. Однак, за його словами, після проведеної зі студентами бесіди вони захотіли вступити до лав сепаратистських формувань²⁴⁴.

За неофіційною інформацією, затримані були відпущені після втручання посольства Нігерії²⁴⁵.

Надалі ЗМІ повідомляли, що в Луганську сепаратистами з терористичного угруповання «Південно-Східна Армія» утримуються в полоні двоє студентів, вихідців з Нігерії, підозрюваних у зберіганні зброї і наркотиків²⁴⁶. Можливо, мова йде про когось з тієї ж групи, викраденої з ресторану «Баккара».

З Донецька також приходили повідомлення про те, що іноземні студенти стали відчувати на собі прояви расизму з боку учасників бандформування «Донецька Народна Республіка». Вони повідомили, що через колір шкіри їх порівнюють з Бараком Обамою, якого сепаратисти не люблять²⁴⁷.

Расистські та антисемітські висловлювання з боку терористів неодноразово були засвідчені в їхніх виступах та інтерв'ю²⁴⁸.

²⁴³ Інформація луганської правозахисниці Юлії Красильникової.

²⁴⁴ <http://112.ua/politika/predstaviteli-lnr-zaderzhali-gruppu-lic-za-narushenie-komendantskogo-chasa-63663.html>

²⁴⁵ За неофіційними даними Наталі Чайковської (з посиланням на Африканську раду), насилля по відношенню до студентів не застосовувалося, хоча вони дійсно були затримані за порушення встановленої сепаратистами «комендантської години» та курили коноплю

²⁴⁶ <http://uapress.info/uk/news/show/25456>

²⁴⁷ <http://ukrainian.voanews.com/content/article/1919763.html>;

http://society.lb.ua/education/2014/05/22/267293_temnokozhie_studenti_donetske.html

²⁴⁸ Див. напр.: <https://www.youtube.com/watch?v=yaK18RCbxus>

21 травня сепаратистським інформаційним агентством ANNA-News було поширено відеозвернення російського окупанта, «козака» Олександра Можаяєва (широкого відомого як «Бабай»), який брав участь у захопленні Слов'янська в квітні і став одним з найбільш популярних у журналістів бойовиків. У зверненні він закликає Путіна «відкрити коридорчик» для людей, які хочуть воювати за «Святу Русь» і знищувати джерело зла, що йде з Заходу – «жидомасонів»²⁴⁹.

22 липня з джерел в Раді національної безпеки і оборони стало відомо, що в Луганську терористи захопили і утримують в будівлі СБУ дев'ятьох студентів з Нігерії²⁵⁰.

За інформацією правозахисників, студенти почали пропадати **16 липня**²⁵¹. За свідченням російського журналіста, який було опубліковано **20 липня**, «близько десятка чорношкірих студентів – вихідців з Африки» були задіяні терористами на примусових роботах по зміцненню оборони будівлі обласної адміністрації²⁵². Згідно з повідомленням одного студента в соціальній мережі Фейсбук, в загальній складності терористами насильно утримуються 32 іноземних студента, в основному – з Нігерії²⁵³.

За неофіційною інформацією, з родичів викрадених студентів вимагали значні суми грошей.

Гомофобія

У ніч на **8 червня** група з приблизно десяти озброєних бойовиків у масках скоїли напад на нічний клуб «Babylon», що має репутацію закладу, де збираються представники ЛГБТ-спільноти. Нападники стріляли в повітря, побили двох відвідувачів, відібрали у всіх присутніх гроші. За словами бармена клубу, нападники заявили, що «гей-клубів у Донецьку бути не повинно»²⁵⁴.

4 жовтня депутати т.зв. «Луганської народної республіки» затвердили «Закон» «Про захист християнських традицій народу Луганщини від згубного впливу звичаїв ворожих держав, таких як Європейський Союз, Канада і США». Головним елементом захисту «християнських традицій народу» стало введення кримінального переслідування за гомосексуалізм.

В рамках цього закону, стосунки між громадянами однієї статі караються позбавленням волі на строк до п'яти років або виправними роботами на строк від двох до чотирьох років. Ті самі дії вчинені із застосуванням фізичного насильства, погроз, або щодо неповнолітніх, або з використанням залежного становища потерпілого, карається позбавленням волі на строк до восьми років або смертною карою²⁵⁵.

Релігійні переслідування

• У м. Горлівка (Донецька область) терористи відібрали будинок протестантської «Церкви Христа», винесли майно і викрали оргтехніку²⁵⁶.

• У м. Сніжне (Донецька область) терористи розігнали громаду церкви «Місто віри», будівля було опечатано²⁵⁷.

²⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=ylzbhNZbOfM>

²⁵⁰ http://www.ukrinform.ua/ukr/news/teroristi_vikrali_devyatoh_nigerijskih_studentiv_1957276

²⁵¹ <http://informer.lg.ua/?p=10438#more-10438>; см. також: <http://informer.lg.ua/?p=11170#more-11170>

²⁵² http://www.gazeta.ru/politics/2014/07/20_a_6120185.shtml

²⁵³ <https://www.facebook.com/wayne4eva.sos?fref=ts>

²⁵⁴ http://upogau.org/ru/inform/uaneews/uaneews_1120.html

²⁵⁵ <http://rusvesna.su/news/1412451759>

²⁵⁶ <https://www.facebook.com/sergey.kosyak.3/posts/992039267477489>

● У Донецьку терористи напали на протестантський реабілітаційний центр «Новий світ». 29 осіб були викрадені, частина з них побиті. Будинок була опечатано, викрадений мікроавтобус²⁵⁸.

● **8 червня** в Слов'янську (Донецька область) терористи забрали з будівлі Церкви християн віри євангельської «Преображення Господнього» двох синів пастора, Альберта Павленко і Рувима Павленко, а також дияконів Віктора Бродарського і Володимира Величко. Викрадених відвезли на їх власних машинах, припаркованих біля церкви.

Бойовики катували викрадених, а після вбили, а трупи спалили разом з однією з викрадених машин²⁵⁹.

По всій видимості, незважаючи на зафіксовані висловлювання, що дозволяють припустити і мотив релігійної ненависті, основним мотивом злочинців була помста протестантам за допомогу українській армії.

● **15 червня** в Горлівці (Донецька область) озброєні люди розгромили приміщення офісу протестантської неоп'ятдесятницької («харизматичної») церкви «Нове покоління», розташованої за адресою вул. Моріса Тореза, 2. Терористи винесли комп'ютери, оргтехніку, а так само статутні документи благодійних фондів церкви, громили приміщення²⁶⁰.

Крім того, за повідомленням джерела, «нападу піддалася і редакція дротового радіо «Валентина», що знаходиться в тій же будівлі²⁶¹.

● **16 червня** в Горлівці терористи захопили будівлю протестантської церкви «Слово життя»²⁶². Прихожан спочатку затримали, потім відпустили. Бойовики пообіцяли «знищувати» подібні церкви²⁶³.

● **17 червня** в Донецьку бойовики зайняли приміщення християнського реабілітаційного центру «Вечірній світло». 27 підопічних центру, а також його директора та заступника терористи забрали в полон²⁶⁴. Заручники були звільнені на наступний день.

● **19 червня** в м. Торез (Донецька область) бойовики з шевронами «Козацької гвардії» розігнали молитовне зібрання протестантів у церкви «Слово життя». Приміщення було опечатано. Терористи погрожували розстріляти віруючих, якщо вони зберуться ще раз²⁶⁵.

● **21 червня** терористи захопили будівлю протестантської церкви «Слово життя» в м. Шахтарськ (Донецька область). Пастор церкви, Микола Колесніченко, був захоплений терористами, його погрожували вбити, якщо він продовжить займатися релігійною діяльністю. Бойовики відібрали у пастора автомобіль²⁶⁶.

---

²⁵⁷ Там само.

²⁵⁸ Там само.

²⁵⁹ <http://mvasin.org.ua/2014/07/880>

²⁶⁰ <http://ngnews.org/vooruzhennyye-lyudi-v-gorlovke-razgromili-ofis-tserkvi-novoe-pokolenie/>

²⁶¹ <http://www.0624.com.ua/home/crime/11065-vooruzhennyye-ljudi-razgromili-ofis-cerkvi-novoe-pokolenie-v-gorlovke-i-provodnogo-radio-valentina>

²⁶² <http://ngnews.org/v-gorlovke-dnrovtsyi-natsionalizirovali-zdanie-tserkvi-slovo-zhizni/>

²⁶³ <https://www.facebook.com/sergey.kosyak.3/posts/992039267477489>

²⁶⁴ <http://ngnews.org/boeviki-v-donetske-zahvatili-hristianskiy-reabilitatsionnyiy-tsentr-vecherniy-svet/>;

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=870818246266259&id=100000142750183

²⁶⁵ <http://ngnews.org/terroristy-dnr-zahvatili-eshhe-odnu-protestantskuyu-tserkov-v-toreze/>

²⁶⁶ <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3382876-v-shakhterske-neyzvestnye-zakhvatily-khram-protestantskoi-tserkvy-smy>

● **25 червня** в Донецьку терористи захопили будівлю реабілітаційного центру «Скеля спасіння», заснованого протестантською церквою «Асамблея Божа». У приміщенні були розміщені бойовики²⁶⁷.

● **26 червня** стало відомо, що в Донецьку терористи захопили молитовний будинок Церкви мормонів для розміщення бойовиків²⁶⁸.

● **26 червня** в м. Дружківка (Донецька область) терористи захопили будівлю євангелічної «Церкви переможців». Були викрадені особисті речі та оргтехніка. Пастор Павло Лисько і його дружина Василина потрапили в полон до бойовиками, їх звинувачували у співпраці з американцями²⁶⁹. **27 червня** бойовики розгромили і розграбували квартиру пастора²⁷⁰.

30 червня терористи звільнили Василю Лисько²⁷¹, **1 липня** – самого пастора²⁷².

● За словами предстоятеля Української православної церкви (Київського Патріархату) Філарета, в Луганській області терористи не дозволяють духовенству служити і захоплюють храми УПЦ (КП)²⁷³.

● У червні почалися захоплення терористами молитовних будинків (Залів Царств) свідків Єгови. До кінця року бойовики зайняли 14 молитовних будинків єговістів²⁷⁴.

● **3 липня** предстоятель Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП) Філарет (Денисенко) повідомив, що на території Луганської області, захопленій терористами, богослужіння в храмах Церкви не проходять, «так як сепаратисти-терористи забороняють».

Він також розповів про те, що бойовики захопили в заручники єпископа Луганського і Старобільського УПЦ КП Афанасія (Яворського) і погрозували йому розстрілом, а потім примусово видворили з контрольованій ними території, попередньо пошкодивши гальма у машини²⁷⁵.

● **4 липня** в Донецьку був викрадений греко-католицький священник о. Тихон (Сергій Кульбака), секретар міжконфесійної Ради церков і релігійних організацій Донецької області, один з організаторів молитовного марафону в Донецьку.

Автомобіль о. Тихона був розмальований свастиками з написом «Смерть Бандері»²⁷⁶.

14 липня муфтії Саїд Ісмагілов повідомив у соціальній мережі Facebook про те, що отець Тихон на волі²⁷⁷.

● **8 липня** в Донецьку був викрадений священник УПЦ КП протоієрей Юрій Іванов²⁷⁸. Три тижні він пробув у полоні, **30 липня** був звільнений²⁷⁹.

²⁶⁷ <http://ngnews.org/boeviki-dnr-zahvatili-reabtsentr-skala-spaseniya-v-donetske/>.

²⁶⁸ <http://www.ostro.org/general/society/news/448325/>

²⁶⁹ <http://www.invictory.com/news/story-51812-%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B9.html>

²⁷⁰ <http://www.invictory.com/news/story-51826-%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B9.html>

²⁷¹ <http://www.invictory.com/news/story-51845-%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE.html>

²⁷² <http://www.invictory.com/news/story-51865-%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB-%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE.html>

²⁷³ <http://ru.krymr.com/content/article/25436640.html>

²⁷⁴ <http://www.jw.org/en/news/legal/by-region/ukraine/donetsk-luhansk-religious-buildings-seized/>

²⁷⁵ <http://novosti.dn.ua/details/228942/>

²⁷⁶ <http://www.day.kiev.ua/uk/news/040714-u-donecku-znik-greko-katolickiy-svyashchenik>

²⁷⁷ <https://www.facebook.com/said.ismagilov/posts/653753974716202?fref=nf>

● **9 липня** в Донецьку під казарми для бойовиків було зайнято будівлю Донецького християнського університету²⁸⁰.

● **15 липня** в Горлівці терористи викрали священика Римо-Католицької церкви Віктора Вонсовича. Його утримували в полоні до **25 липня** у захопленій бойовиками будівлі СБУ²⁸¹.

● **27 липня** в м. Дебальцеве (Донецька область) артилерією було зруйновано будівлю молитовного будинку Церкви адвентистів. Терористи обстрілювали українських військових, розташувались у безпосередній близькості до будівлі, і швидко перемістились на іншу позицію. Очевидно, це було свідомим залученням зустрічного вогню до небажаного будівлі²⁸².

● У **серпні** в Донецьку терористи розігнали служіння протестантської Церкви «Центр Слово Життя» і зайняли комплекс церковних будівель²⁸³.

● У м. Оленівка (Донецька область) бойовики забрали будівлю протестантської церкви і будинок пастора²⁸⁴.

● У м. Горлівка (Донецька область) терористи заарештували пастора «Церкви адвентистів сьомого дня»²⁸⁵.

● У м. Ровеньки (Донецька область) бойовики захопили будівлю протестантської церкви «Школа життя»²⁸⁶.

● **12 листопада** в Донецьку терористи зайняли будівлю протестантської «Церкви Христа Спасителя» і заборонили віруючим збиратися, а також відібрали автомобіль служителя церкви²⁸⁷.

7. Антисемітизм в Україні – 2014: проблема провокацій

---

²⁷⁸ <https://www.facebook.com/yevstr/posts/681531798561774>

²⁷⁹ <https://www.facebook.com/yevstr/posts/690882080960079>

²⁸⁰ Там само.

²⁸¹ http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/26516-svyashhenikiv-upc-kp-i-rimsko-katolickoyi-cerkvi-zaxopenix-doneckimi-bojovikami-vdalosya-vizvoliti.html

²⁸² http://www.adventist.org.ua/news_vk_debaltsovo2014razrushen_mol_dom.html

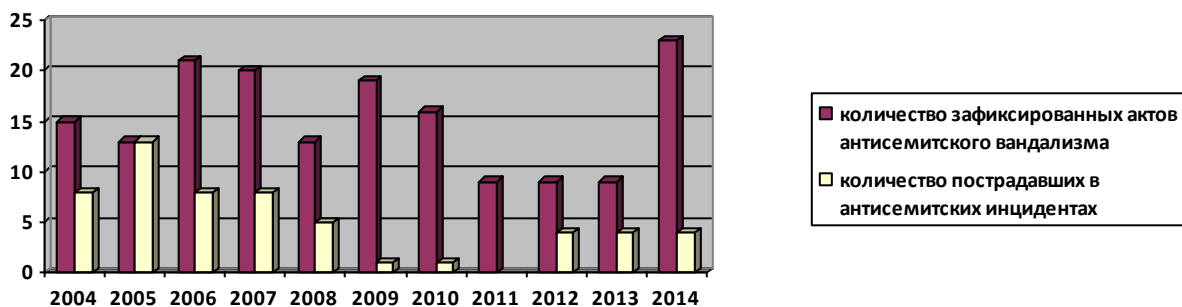
²⁸³ <https://www.facebook.com/sergey.kosyak.3/posts/992039267477489>

²⁸⁴ Там само.

²⁸⁵ Там само.

²⁸⁶ http://commerc.vn.ua/news/news_catalog/15414-V-Vinnitse-militsiya-zaderzhala-izvestnogo-svoey-.html

²⁸⁷ <https://www.facebook.com/sergey.kosyak.3/posts/958103920871024>

Напади на ґрунті антисемітизму. За даними моніторингу, в 2010 – 2014 рр. в результаті насильницьких інцидентів на ґрунті антисемітизму постраждали: в 2010 р. – 1 особа, в 2011 р. не було зафіксовано насильства на ґрунті антисемітизму, в 2012 р. – 4 особи (в результаті 3-х інцидентів), в 2013 р. – 4 людини, **в 2014 г. - 4 людини**. Короткий опис інцидентів див. вище, в хроніці нападів на ґрунті ненависті.

За попередній період з початку систематичного моніторингу:

У 2004 р. – 8 чол., у 2005 р. – 13 осіб, у 2006 р – 8 осіб, у 2007 – 8 осіб, в 2008 р – 5 осіб, у 2009 р. – 1 особа.

Таким чином, можна констатувати, що пік пов'язаних з насильством злочинів на ґрунті антисемітизмі припав на 2005 р, після 2007 спостерігається помітний спад. В останні роки кількість подібних інцидентів залишається на стабільно низькому рівні. Крім кількісних характеристик, можна відзначити, що саме на 2005 – 2007 рр. припала хвиля найбільш жорстоких вуличних нападів, що реально загрожували життю постраждалих.

АНТИСЕМІТСЬКИЙ ВАНДАЛІЗМ (2004-2014)

РІЧНА ДОПОВІДЬ ГРУПИ МОНІТОРИНГУ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ
(КОНГРЕС НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ)

Вандалізм на ґрунті антисемітизму. До вандалізму я відношу як власне фізичне пошкодження будівель єврейської інфраструктури (синагог, громадських центрів), надгробків на єврейських цвинтарях і меморіалах пам'яті жертв Голокосту, наприклад, биття скла чи підпали, так і графіті антисемітського та/або неонацистського характеру на подібних об'єктах, що свідчать про ідеологічну мотивацію.

У 2014 р було зафіксовано 23 випадки антисемітського вандалізму (включаючи територію, окуповані російськими агресорами і їх посібниками); опис інцидентів див. вище, в

хроніці актів вандалізму і в розділі, присвяченому ксенофобії в окупованому Росією Криму. У 2013 р було зафіксовано 9 випадків, в 2012 р. і 2011 р. – так само по 9 випадків, у 2010 р. – 16 випадків.

За попередній період з початку систематичного моніторингу: у 2004 р. – 15 випадків, у 2005 р. – 13 випадків, у 2006 р. – 21, у 2007 р. – 20, у 2008 р. – 13, у 2009 р. – 19.

Таким чином, хоча в сфері вандалізму ми спостерігаємо досить помітне зростання в поточному році в порівнянні з попередніми роками, як і у випадку з антисемітським насильством, пікові показники припадають на середину 2000-х рр., і в цій перспективі ситуація останніх 5 років виглядає відносно стабільно.

Антисемітизм і політтехнології

Питання антисемітизму, здавалося б, незначне на тлі таких масштабних процесів, парадоксальним чином набуло в останні півроку важливості в інформаційному просторі. Спекуляції на антисемітизмі стали важливою складовою пропагандистських кампаній. Минулої зими (і раніше) на цій темі спекулювали проурядові ЗМІ, прагнучи дискредитувати опозицію та суспільний протестний рух. Трохи пізніше, і вже в міжнародному масштабі, цю тему підхопила російська пропаганда, легітимізуючи уявною загрозою євреям з боку «бандерівців» окупацію української території.

На початку 2014 р. спекуляції на антисемітизмі активно використовувалися адміністрацією тодішнього президента. Власне, вигідна для влади парадигма інформаційного висвітлення протистояння з опозиційними силами була повністю сформована в перші дні масових протестів. Учасники їх зображувалися фашистами і «бандерівцями», бешкетниками і путчистами. Для мобілізації прихильників влада – не дуже переконливо, правда, але в суспільстві був і певний сегмент, в якому це спрацювало – апелювала до радянської та пострадянської російської символіки, пов'язаної з «Перемогою над фашизмом». Звідси ці георгіївські стрічки, які пов'язували перекваліфіковані з напівбандитів, напівспортсменів в «дружинників» добровільні помічники «Беркута» з кийками і травматичними пістолетами. Ну, а раз вороги – фашисти і «бандерівці», значить, за стереотипом радянської пропаганди, вони повинні бути антисемітами. Тим більше, що якщо антисемітизм опозиції можна буде переконливо представити світовій громадськості, то, можливо, вона не буде занадто критикувати українську владу за застосування сили проти протестуючих – ну а як з ними ще, з фашистами?

Під час Майдану проблема для влади була тільки в тому, що ні формальна політична опозиція, ні широкий протестний громадський рух не давали ніяких реальних підстав для звинувачень в антисемітизмі. Навпаки. На сцені Майдані молився рабин, голова Асоціації єврейських громад та організацій (Вааду) України Йосиф Зісельс звертався до протестуючих з промовами, виступав клезмерський ансамбль, який виконував пісні на ідиш. Все це не тільки не викликало будь-якої негативної реакції присутніх, але навпаки – підтримку і жвавий інтерес, в тому числі з боку націоналістів. У вільний від захисту барикад час протестувальники із задоволенням слухали цілі лекції про історико-культурному єврейську спадщину України, і попит на такі заняття був досить великим. Нарешті, перед українським посольством у Тель-Авіві пройшло кілька акцій, в ході яких ізраїльтяни висловлювали свою солідарність з українським народом, протестували проти поліцейського терору і сумували про загиблих. Ці акції мали широкий резонанс в Україні і, знову-таки, викликали тільки схвалення серед учасників кампанії громадянських протестів.

З початку 2014 тільки при великому бажанні можна згадати один умовно антисемітський інцидент в рамках Майдану – епізод з «жидом» в специфічному контексті різдвяного Вертепу. Втім, його тільки з натяжкою можна трактувати як антисемітський. І це – на тисячі, якщо вже не десятки тисяч виступів за кілька місяців. У цьому контексті обвинувачення протестуючих в антисемітизмі виглядали вкрай непереконливо.

Уже за кілька днів до початку зіткнень на Грушевського було зрозуміло, що ситуація розгортається в сторону ескалації. 16 січня Верховною Радою був схвалений пакет репресивних законів, які, що не приховувалося, приймалися виключно для виведення протестів за легальне поле. При цьому наголос – на законодавчому рівні – в пропагандистських цілях робився саме на «антифашистський» характер законів, покликаних нібито посилити покарання за злочини на ґрунті расової та національної ненависті і неофашизм.

Те, що ініціатори прийняття законів керувалися не юридичною, а пропагандистською логікою, зокрема, можна стверджувати однозначно, оскільки рівно 16 січня стартував новий етап системної та масштабної орієнтованої, в першу чергу, на Захід медіа-кампанії з дискредитації протестного руху за допомогою формування його фашистського образу. Перша стадія саме цієї кампанії проходила навесні – на початку літа 2013 р. Особливу роль у цій кампанії повинні були грати саме звинувачення в антисемітизмі, які передбачалося масовано транслювати на Захід.

Перший реальний антисемітський інцидент стався в Києві ввечері 11 січня (див. його докладний опис у хроніці насильства на ґрунті ненависті), друге – трохи менше, ніж через тиждень, 17 січня (див. там само).

Відразу після цих випадків Євромайдан офіційно запропонував київським синагогам охорону. Протестувальники прекрасно розуміли, на кого «повісила» ці злочини машина державної пропаганди. І, звичайно, не помилилися.

Банди неонацистів, що цілеспрямовано вистежували євреїв і атакували їх з холодною зброєю – це цілком реальна загроза єврейській громаді, істотна (як інформаційний привід) навіть на тлі розпочатих вуличних боїв.

Ще раз звернемо увагу на хронологію. Перший напад відбувається до прийняття законів і не викликає значного резонансу (на який, можливо, розраховували гіпотетичні замовники провокації – але громада приймає рішення не піднімати шум). 16 січня приймаються нібито «антифашистські» репресивні закони, і стартує інформаційно-пропагандистська кампанія. Трохи раніше було рішення суду про заборону на всі масові акції в центрі Києва аж до 8 березня. Євромайдан в ці дні готувався до розгону – ось саме тоді-то навіть націонал-радикалам з числа протестуючих було зовсім не до євреїв. Однак, саме в цьому контексті через два дні відбувається ще один напад – більш жорстокий, і вже одержує широке висвітлення в ЗМІ.

Деяка сукупність непрямих даних – починаючи від повної синхронізації нападів, прийняття репресивних законів і старту нового витка політтехнологічної кампанії, і закінчуючи тим, що зараз є достатньо фактів залучення владою активістів неонацистських угруповань для фізичних нападів на активістів протестного руху – дозволяє припустити, що в цих випадках йшлося про провокації, організовані владою.

Буквально відразу ж, без всяких на те підстав, але досить безапеляційно, в багатьох ЗМІ напади однозначно стали зв'язуватися з кампанією громадянських протестів (наче протестувальники, суцільно фашисти і антисеміти, два місяці спеціально чекали прийняття законів, щоб почати нападати на євреїв – саме тоді, коли Майдан посилено зміцнювався, чекаючи з дня на день штурму). На жаль, до цієї кампанії долучилися і деякі єврейські організації, як існуючі, так і вигадані політтехнологами спеціально для цих цілей. В силу цільового фінансування інформаційного забезпечення панічних криків цих «пустишок», їх голос добре було чути в Ізраїлі, США, Європі.

Розглянемо лише один приклад. Його аналіз показує механізм роботи пропагандистської кампанії, а так само те, наскільки легко ЗМІ, почасти в силу помилкових, але глибоко вкорінених стереотипів, почасти – з силу відсутності критичного аналізу та перевірки інформації, «підкидається» в рамках цілеспрямованих дезінформаційних пропагандистських кампаній, «клюють» на абсолютно безглузді «пустушки»²⁸⁸.

Відразу після повідомлень про напади в Києві, в Інтернеті поширилися панічні заклики до «мобілізації», написані від імені постолаї нівідки «Єврейської бойової організації». Тексти

²⁸⁸ Див.: <http://eajc.org/page16/news42943>

«бойовиків» дещо віддавали болючим маренням: «наші підрозділи повинні запасатися медикаментами, продуктами харчування, речами першої необхідності та облаштовувати притулку на випадок повної дестабілізації обстановки». Далі – більше: «бойова організація», апелюючи до нікому не відомим випадкам «вбивства цілої родини євреїв на ґрунті національної ненависті», вибухнула панічним закликком до Ізраїлю, вимагаючи організувати евакуацію єврейської громади України. Цю заяву цитували всі єврейські ЗМІ, в тому числі ізраїльські, і не тільки єврейські – «Комсомольська правда» відправила спеціального кореспондента до Києва, щоб з'ясувати, чи дійсно українські євреї бояться виходити на вулицю зі страху перед «бандерівцями» (це ж яка знахідка для російської пропаганди!).

Досить швидко з'ясувалося, чоловік, котрий підписується «Меір Ландау» і поширює від імені Штабу неіснуючої «Єврейської бойової організації» панічні заклики до допомоги українському єврейству перед обличчям погромщиків – «бандерівців», тотожний активісту проросійського козацтва Миколі Целіцькому, що проживає в селищі міського типу Малинівка Чугуївського району Харківської області. Вся творча біографія цієї не обділеної уявою людини була пов'язана з російськими націоналістичними організаціями, включаючи неонацистські. Він же, як «полковник козацьких військ» під ім'ям Микола Ганжа (наскільки я можу судити, це його справжнє ім'я), всього пару років тому іменував себе «Начальником Генерального штабу Російського об'єднаного національного альянсу (РОНА)». Ця мила організація проголосила себе (у документі з його підписом) «єдиним наступником Російської Націонал-Соціалістичної партії та Руської Визвольної Народної Армії, Збройних Сил Комітету Визволення Народів Росії». Що це за партія, запитає здивований читач, що це за армія? Цитуємо далі: «РОНА веде свою історію з часу Тамбовського Селянського Повстання 1920-21 років, очолюваного офіцерами Добровольчої Армії Костянтином Воскобойником і Антоновим. В ході повстання, незважаючи на його поразку, була заснована Російська Націонал-Соціалістична партія, яка заклала основи майбутнього Російського Визвольної Руху 1941-1945 років. У червні 1941 року групен-фюрер СС Броніслав Камінський і голова РНСП Костянтин Воскобойник заснували перші загони добровольців для боротьби з більшовиками, за майбутню Нову, Вільну Росію. За допомогою цих загонів була заснована «Локотська» республіка, як перша російська держава після виходу Російської Армії з Криму. Саме тоді були відроджена Російська Армія, під назвою Руської Визвольної Народної Армії (РОНА), надалі включена разом з Російською Визвольної Армією, що з'явилася в 1943 році і козацькими частинами Вермахту і СС до складу Збройних Сил Комітету Визволення Народів Росії». Відновлену РОНА заснували Міжнародний благодійний фонд імені генерала А.П.Кутепова – керівництвом якого Ганжа/Целіцькій/Ландау пишається у всіх своїх іпостасях, і Братство в ім'я священномученика митрополита Володимира Київського і Галицького, харківське регіональне відділення якого очолює наш герой. Під своїм власним ім'ям Микола Ганжа придумує організації, наступність яких він з гордістю зводить до «частин Вермахту і СС». А під псевдонімом «Меір Ландау», придумуючи організацію, наступність якої нібито сходиться до польської Єврейської бойової організації, він до цих пір таврує бандерівців, звинувачуючи їх у колабораціонізмі, і оспівує подвиги «Беркута».

Все це було б смішно, якби заяви цієї людини не відтворювалися на повному серйозі як такі, що характеризують ситуацію з антисемітизмом в Україні, не цитувалися б і не коментувалися світовими ЗМІ.

Проблема, однак, у тому, що в інформаційній кампанії з дискредитації протестного руху, яка розгорталася під «антифашисткою» гаслами, використовувався не тільки марення божевільних провокаторів.

3 лютого в Києві, в будівлі Верховної Ради пройшов Круглий стіл «Демократичний процес і загроза радикалізму в Україні». Для участі в ньому з'їхалися видатні антифашисти пострадянського простору кшталт керівників кремлівського політехнологічного проекту «Світ без нацизму» Валерія Енгеля і Бориса Шпігеля, а також керівники єврейських організацій з Європи. Цілком очевидно, хто для цих діячів втілював «загрозу радикалізму», а хто проводить в життя (міліцейським кийком і гумовими кулями) «демократичні процеси», тим більше, що буквально напередодні В. Енгель виступив в російській Думі з ініціативою кримінального

покарання за «реабілітацію фашизму» не тільки в Росії, але і за її межами. Для додання заходу ваги до участі в ньому були запрошені два колишніх президента країни – Леонід Кравчук і Віктор Ющенко. І, демонструючи, на якому рівні розробляється і реалізується «антифашистська» пропагандистська кампанія, з учасниками Круглого столу зустрівся і ще чинний на той момент президент країни Віктор Янукович. Зрозуміло, він сказав рішуче «ні» «екстремізму, радикалізму та розпалювання ворожнечі в суспільстві». Організатори заходу удостоїлися високої, хоча і дещо недорікувато висловленої, оцінки людини, що формально виконувала функції гаранта Конституції: «Величезна подяка, що ви об'єдналися в цю організацію і проводите величезну роботу, яка, я впевнений, об'єднує людей в співтовариство здорових людей, позбавлене нацизму, расизму, ксенофобії»²⁸⁹. І яка так ефективно сприяла пропагандистській кампанії Банкової.

Після падіння режиму Януковича Кремлю виявилось досить просто підхопити і понести далі гасла брехливої пропагандистської кампанії, що використовують спекуляції на антисемітизмі для обґрунтування абсолютно диких насильницьких дій. Найнебезпечніше в цьому те, що російським спецслужбам ще легше, ніж «тітушкам» Януковича, організувати антисемітську провокацію, яка давала б мінімальну основу для продовження брехливої пропагандистської кампанії. Єврейській громаді і всьому українському суспільству в цьому контексті слід бути насторожі.

Критика і спростування російської пропаганди виходить за рамки завдання даної доповіді. На мій погляд, постійна і системна робота по збору, перевірці та аналізу інформації про прояви антисемітизму найкращим чином спростовує невідповідне дійсності твердження про розгул антисемітизму в Україні.

Антисемітизм в рамках т.зв. «сепаратистського» проросійського руху

В останніх числах березня співробітниками правоохоронних органів в Одесі був затриманий російської громадянин, активіст націонал-радикального угруповання «Чорна сотня»²⁹⁰ Антон Раєвський²⁹¹. Ультраправий активіст, з гордістю позує з неонацистськими татуваннями²⁹² і із піднятими правою рукою²⁹³, взяв участь в організації «Одеської дружини» – сепаратистського воєнізованого формування. За даними СБУ, молодий чоловік за завданням російських спецслужб докладав зусиль для дестабілізації обстановки в регіоні та організації підготовки до вторгнення російських військ. Сам Антон Раєвський визнавався навіть у намірі вбити лідера одеського відділення «Правого сектора»²⁹⁴.

У затриманого були виявлені матеріали, що розпалюють міжнаціональну ворожнечу і закликають до насильства по відношенню до українців і євреїв²⁹⁵.

За деякими даними²⁹⁶, саме група сепаратистів і російських націонал-радикалів на чолі з Раєвським використовувала під час масових виступів у провокаційних цілях єврейську символіку (ізраїльські прапори з написом «Росія, захисти» і «Єврейська повстанська

²⁸⁹ Див.: <http://eajc.org/page18/news43063>

²⁹⁰ Раніше він перебував також в організаціях «Націонал-соціалістична ініціатива», «Російська національна єдність без Баркашова» та ін.

²⁹¹ Відомо, що цей активіст проходив у Росії строкову службу у військах МВС, і надалі продовжив службу за контрактом. В останні кілька років неодноразово звинувачувався російськими націонал-радикалами в співробітництві зі спецслужбами, див. напр.: <http://blog14.org/blog/police/1427.html>

²⁹² http://images.unian.net/photos/2014_03/1395747140-6514.jpg

²⁹³ http://ic.pics.livejournal.com/anton_raevsky/58721588/43274/43274_900.jpg;
http://ic.pics.livejournal.com/oleg_leusenko/26655385/1702304/1702304_original.png

²⁹⁴ <http://www.fontanka.ru/2014/03/31/146/>

²⁹⁵ http://espreso.tv/new/2014/03/29/v_odesi_namahavsy_rozpalyty_vorozhnechu__chornosotennyk

²⁹⁶ <http://glavnoe.ua/news/n171447>. Коли випадковий свідок-ізраїльтянин спробував заговорити з людьми, що використовували єврейську символіку, на івриті, його назвали «жидом пархатим» (див. <http://uainfo.org/yandex/300171-ukrainskie-antifashisty-okazalis-rossiyskimi-fashistami-foto.html>)

армія»²⁹⁷). Наскільки вдалося встановити, ця інформація виявилася недостовірною: єврейську символіку використовували місцеві провокатори²⁹⁸. Більше того, Антон Раєвський, в силу власного антисемітизму, негативно висловлювався щодо присутності на заходах «Одеської дружини» активістів псевдо-єврейської угруповання з «сіоністської» символікою²⁹⁹.

З метою недопущення вчинення злочинів, передбачених статтями 161 Кримінального кодексу України (порушення рівноправності громадян залежно від расової, національної належності або ставлення до релігії) і 436 (пропаганда війни), **29 березня** СБУ видворила Антона Раєвського з країни. Йому було заборонено в'їзд в Україну³⁰⁰.

Характерно, що після повернення до Росії у нього стався конфлікт з керівництвом «Чорної сотні», обумовленою тим, що організація не захотіла надалі мати справу з активістом, що виконував завдання ФСБ³⁰¹. 4 квітня А.Раєвській вийшов з «Чорної сотні». Більш того, керівник руху Олександр Штильмарк стверджував, що Раєвський «пробув в організації недовго, хоча вперше прийшов сім років тому» і заперечував, що «Чорна сотня» використовує неонацистську символіку (що відповідає дійсності – офіційна символіка організації відтворює символіку однойменного російського дореволюційного руху). При цьому Олександр Штильмарк повідомив, що з Раєвським до Одеси приїхало ще кілька активістів угруповання з Санкт-Петербурга, а всього на півдні України знаходиться вісім представників «Чорної сотні»³⁰².

Хоча А.Раєвській стверджував, що йому не було поставлено в паспорт штамп про заборону в'їзду в Україну, і він безперешкодно перетнув кордон, за його словами, «я вирішив покинути Україну, хоча мені запропонували продовжити проросійську діяльність в інших містах»³⁰³.

30 березня в Луганську в ході проросійського мітингу оратор, який представився «шахтарем з Красного Луча», заявив: «У державі стався націоналістичний переворот, але потрібно зрозуміти, якої нації. Давайте подивимося, хто прийшов до влади. Тимошенко-Капітельман, Тягнибок-Фротман, Яценюк-єврей. Це сіоністський переворот, всі на Київ!». Натовп у відповідь почала скандувати: «Жиди!»³⁰⁴.

6 квітня в Харкові під час нападу проросійських бойовиків і російських націонал-радикалів на прихильників територіальної єдності України нападники кричали «майданівцям»: «Забирайся в свій Львів, жидомасон!»³⁰⁵

15 квітня біля будівлі синагоги в Донецьку троє невідомих чоловіків у балаклавах і камуфляжі з російським триколом, які приїхали на машині, роздавали і розклеювали листівки антисемітського змісту, нібито підписані лідерів донецьких проросійських сепаратистів Дениса Пушіліна.

У листівці містилося наступне звернення: «Шановні громадяни єврейської національності! У зв'язку з тим, що лідери єврейської громади України підтримали бендерівського хунту в Києві і вороже налаштовані щодо православної Донецької республіки та її громадян, Головний штаб Донецької республіки постановив наступне:

Усім громадянам єврейської національності старше 16 років, які проживають на території суверенної Донецької республіки, необхідно в термін до 3 травня 2014 з'явитися до і. о.комісара

²⁹⁷ <http://www.sotnia.ru/forum/download/file.php?id=4003&sid=d321134cc1d4fe2176b37ca2da9f69b9&mode=view>

²⁹⁸ Див. про цю групу: <http://eajc.org/page18/news24442.html>

²⁹⁹ <http://anton-raevsky.livejournal.com/36110.html>

³⁰⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/29/7020748/>

³⁰¹ <http://anton-raevsky.livejournal.com/36370.html>

³⁰² <http://comments.ua/life/460627-piterskie-neonatsisti-priehali-ukrainu.html>

³⁰³ <http://rusvesna.su/news/1396135261>

³⁰⁴ <http://eajc.org/page16/news44172.html>

³⁰⁵ <http://9tv.co.il/news/2014/04/07/172854.html>

у справах національностей в будівлю Донецької ОДА, кабінет 514 для реєстрації. Вартість реєстрації становить 50 доларів США.

При собі мати грошові кошти в сумі 50 доларів США для оплати за реєстрацію, паспорта для відмітки про віросповідання, документи про склад сім'ї, а також правовстановлюючі документи на все належне вам нерухоме майно та транспортні засоби.

У разі ухилення від реєстрації винні будуть позбавлені громадянства і вислані в примусовому порядку за межі республіки з конфіскацією майна»³⁰⁶.

В результаті неофіційною перевірки наш інформатор не виявили ніяких «в.о. комісара у справах національностей» в захопленому сепаратистами будівлі обласної державної адміністрації.

Лідер сепаратистів Денис Пушілін на прес-конференції спростував причетність до листівок, назвав їх поширення «провокацією» і вказав на ряд невідповідностей в тексті. У листівках, зокрема, невірно вказана назва «посади», яку придумав собі Денис Пушілін. На думку керівництва сепаратистів, до виготовлення фальшивки може бути причетний губернатор Дніпропетровської області Ігор Коломойський (такі твердження, без яких би то не було підтверджень, поширювалися в соціальних мережах з 16 квітня).

Неофіційна перевірка, проте, показала, що печатка на листівках стояла справжня.

Головний рабин Донецька Пінхас Вишедській назвав листівку «грубою підробкою і політичною провокацією», і закликав припинити мусувати цю тему³⁰⁷.

Історія з листівками мала надзвичайно широкий резонанс. Обурення провокацією висловлювали вищі офіційні особи України, США, Європейського Союзу. Зокрема, прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк заявив: «Ми не допустимо розповсюдження в Україні чорносотенства, зневажливого і зневажливого ставлення до тих, хто сповідує інші релігії або має інший колір шкіри. Ідеологія і практика погромів, що експортується з однієї з сусідніх держав, в Україні не пройде»³⁰⁸.

Правоохоронні органи України заявляли про рішучу готовність встановити осіб, причетних до провокації, і притягнути їх до відповідальності, а також попереджали про неприпустимість розпалювання міжнаціональної ворожнечі³⁰⁹.

По всій видимості, наскільки можна судити, листівка була виготовлена і поширювалася в рамках боротьби різних угруповань всередині сепаратистського руху для дискредитації Д. Пушіліна.

18 квітня сепаратистська група «Слов'янський щит», яка виступає за приєднання до РФ Донбасу та інших регіонів Лівобережної України, оприлюднила антисемітські нападки на Бориса Філатова, заступника голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації Ігоря Коломойського. В акаунті «Слов'янського щита» в соціальній мережі Фейсбук говориться: «Заступник губернатора Дніпропетровської області Коломойського Борис Філатов оголосив офіційну єврейську пропозицію нацистам. Коломойський – член Опікунської ради єврейської громади Дніпропетровська, керівник Об'єднаної єврейської громади України, глава Європейської ради єврейських громад, і президент Європейського єврейського союзу (EJU). З 1995 року має громадянство Ізраїлю, про що заявив у Лондонському арбітражному суді в 2007 році»³¹⁰.

18 травня в Одесі на Куликовому полі перед згорілим в ході трагічних подій 2 травня Будинком профспілок пройшов мітинг проросійських активістів «Одеса не здається». Серед квітів і плакатів, які принесли мітингувальники, були і антисемітські. Один з них був такий:

³⁰⁶ <http://eajc.org/page16/news44462.html>

³⁰⁷ <http://izrus.co.il/diasporaIL/article/2014-04-20/24212.html>

³⁰⁸ http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=247226806&cat_id=244843950

³⁰⁹ http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=247227408&cat_id=244843950

³¹⁰ <http://eajc.org/page16/news44502.html>

«Звинувачуються у злочинах проти людства: Гітлер – жид [sic.]; Турчинов – жид; Яценюк – жид [і т.п.]»³¹¹.

Повідомлялося також про антисемітські написи всередині згорілої будівлі: «смерть жидам» (поряд зі «смерть фашистам» тощо)³¹².

Напередодні президентських виборів у **20-х числах травня** в Харкові поширювалися сепаратистські листівки, закликали бойкотувати «спектакль фашистської хунти», тобто, вибори президента України. При цьому стверджувалося, що на «виборах без вибору» змагаються «Юля Капітельман» і «Петя Вайсман», а в оформленні листівки були використані Маген-Давид із вписаними в них свастиками³¹³.

Згідно з повідомленням місцевої жительки в газеті «Наше місто» (м.Куп'янськ на південному сході Харківської області), опублікованому **9 липня**³¹⁴, в православному Миколаївському храмі роздаються листівки «Російський світ» і «Православний набат»³¹⁵, що містять різкі антиукраїнські та антисемітські матеріали.

5 липня озброєні співробітники спецпідрозділів міліції взяли під охорону будівлю синагоги в Одесі. За наявною інформацією, на цей день навпроти синагоги були заплановані мітинг і пікет якогось «Союзу ввічливих людей» (назва з явною алюзією на відомий евфемізм, що позначав російських окупантів на першій стадії агресії РФ проти України в Криму). Захід, за задумом організаторів, було спрямоване проти громади ХАБАД (ортодоксальне єврейське релігійне рух хасидського спрямування), оскільки ХАБАД звинувачувався ними в організації громадянської війни проти слов'янського населення України³¹⁶.

Очевидно, приводом для цього звинувачення могла послужити активна позиція щодо протидії терористичній і підривної сепаратистської діяльності з боку губернатора Дніпропетровської області Ігоря Коломойського, президента Об'єднаної єврейської громади України.

Демонстрація і пікет не відбулися.

У самій популярній газеті окупованого агресорами Луганська «XXI століття» **5 грудня** була опублікована стаття Наталії Максимець «На грип тепер хворіють поодиночки, а з розуму сходять колективно»³¹⁷. У статті президент України Петро Порошенко називається «Вальцманом», який «перепейсав» [sic] Конституцію, а прем'єр-міністр Арсеній Яценюк - «відомим хасидом».

17 грудня в Харкові громадська організація «Ісход» (повна назва - «Історико-соціальний християнський громадський рух», зареєстровано 25 листопада) мала намір проводити протестну ходу і мітинг проти олігархів і підвищення комунальних платежів.

Для участі у заході збиралося 5–7 чоловік, Оскільки «Ісход» має репутацію сепаратистської організації, близько 30 осіб з символікою «Правого сектора» вийшли для протидії проведення заходу.

Суд заборонив проведення мітингу, які зібралися були перепроваджені співробітниками міліції в автобус для забезпечення їх безпеки. По дорозі до автобуса голова правління «Ісходу»

³¹¹ <http://odessa-life.od.ua/news/19734-goncharenko-trollit-kulikovo-pole-v-otvet-foto>

³¹² <http://odessa-life.od.ua/news/19646-prorossiiskie-vandaly-ostavlyayut-skandalnye-poslaniya-v-dome-profsoyuzov-foto>

³¹³ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=876687492348789&set=a.380706281946915.112070>.

³¹⁴ *Наш город*, № 28, 9 липня 2014. Див.: <http://khp.org/index.php?id=1406064141>

³¹⁵ Судячи зі змісту викладеного в газеті «Наш город», мова про цю листівку: http://shtab777.com/images/777/listovka_pravoslavnuu_nabat.doc; співвіднести листівку «Русский мир» Групі моніторингу прав національних меншин поки не вдалося.

³¹⁶ <http://polemika.com.ua/news-149331.html>

³¹⁷ http://ic.pics.livejournal.com/tyler78/10388668/92966/92966_original.jpg

Олег Новіков вибухнув антисемітською промовою: «Хозарський каганат на нашій землі не пройде, що б ви розуміли. жодна жидівня, яка сидить там у Києві, сюди не залізе, я чітко всім сказав. [...] Харків був і залишається Слобожанщиною. І ніколи тут хазари не знаходитимуться на нашій землі, щоб це було всім зрозуміло. Коломойський і всі інші порошенки зі своєї гробаної Хазарії ... »³¹⁸.

Напередодні акції в відеоанонс Олег Новіков заявляв: «Хай вибачать мене друзі-євреї, але та жидівня, яка засіла в Києві, колиски християнства, і є вісь світового зла. Зла від сатани. Зла, з яким ми ведемо священну війну. А на війні як на війні, всі засоби хороші. [...] Камінецький³¹⁹, Коломойський, Порошенко! Хазарського каганату на нашій землі не буде»³²⁰.

Практично жоден виступ Олега Новікова не обходило без антисемітських висловлювань. Так, в агітаційному відеоролику, опублікованому 17 січня 2015, Олег Новіков стверджував, що росіян і українців «стравлюють хазари». «Хозари, які споконвіку, як сарана, захоплювали чужі землі і харчувалися за рахунок їх життів». Хозарський каганат, на думку Новікова, «як не крути, вже зайняв всі самі вищі пости в нашій державі, починаючи від тріумвірату президента прем'єр-міністра і голови Верховної Ради, мається на увазі Вальцман-Порошенко, Яценюк і Гройсман, закінчуючи новим Кнесетом – Верховної Радою України. Більше 80% депутатів є євреями». Це твердження, втім, не заважає йому через 30 секунд говорити про «неонацистську владу – порошенки, Турчинова, яценюки та інші, та інші», і «їхніх господарях - американо-ізраїльському бомонді, яке спить і бачить, як би розв'язати війну з християнством у світовому масштабі, тобто, направити свої стріли на Росію ...»³²¹.

Як заявляв сам О.Новіков, в ідеологічному плані на нього сильно вплинув Едуард Ходос – активний пропагандист антисемітських фальшивок про «єврейському фашизмі», «людиноненависницької сатанинської секти ХАБАД» і загрозу «нової Хазарії»³²². Втім, за його ж власними словами, ще в школі, «класі в сьомому», разом зі своїм другом Іллею пухнаті (нині – полковником СБУ) вони підняли «хвилю антисемітизму проти наших єврейчиком»³²³.

Згодом, 20 січня 2015, Олег Новіков був затриманий за підозрою в причетності до підривної сепаратистської діяльності³²⁴. В ході обшуків було вилучено антиукраїнська література і символіка «Новоросії» і «Харківської народної республіки».

Пізніше стало відомо, що Олегу Новікову інкримінується ч.2 ст.110 Кримінального кодексу України («посягання на територіальну цілісність України»).

29 грудня була опублікована стаття Ігоря Друзя – українського громадського діяча, який втік з Києва до Криму після перемоги Революції Гідності³²⁵ і знаходиться з весни 2014 на території, контрольованій терористами. В останні півроку він представляється «радником Стрелкова» і бере участь у створенні руху останнього «Новоросія». Раніше Ігор Друзь був головою української організації «Народний собор»³²⁶ (по суті, філія однойменної російської націонал-імперської групи³²⁷), радником Представника Української православної церкви (Московського Патріархату) у Верховній Раді України архієпископа Львівського Августина

³¹⁸ <http://youtu.be/kVPhJ1UCe-w>

³¹⁹ Судячи з усього, мова про Головного раввіна Дніпропетровська.

³²⁰ <http://youtu.be/E3UinEUVOPk>

³²¹ <http://youtu.be/lbxFDSAxvBY>

³²² <http://youtu.be/pl871vbZekM> За власними словами Олега Новікова, Едуард Ходос «привідкрив» йому «завісу істинних причин того, що відбувається навколо нашої країни, нашої віри, навколо нашої суті».

³²³ <http://youtu.be/pl871vbZekM>

³²⁴ Публічно про це першим оголосив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook: <https://www.facebook.com/arsen.avakov.1/posts/771181596305282>. Див. також:

http://vetonet.ru/clubs/85_novosti-iz-harkova-zaderzhany-lidery-prorossiiskoi-organizacii-ishod.html

³²⁵ <http://orthoview.ru/igor-druz-rossiya-katexon-dobra/>

³²⁶ Див. <http://narodsobor.com.ua/>

³²⁷ Див. офіційний сайт руху: <http://www.narodsobor.ru/>; див. також сайт найбільш активного московського регіонального відділення руху: <http://mosnarodsobor.ru/>

(Маркевича), парламентським оглядачем газети «Кієвській Телеграфъ», головою Всеукраїнської громадської організації «Батьківський комітет України»³²⁸.

Ігор Друзь особисто і «Батьківський комітет» як організація протягом останніх років отримали широку популярність в першу чергу на хвилі гомофобськими пропаганди, зокрема, пов'язаної зі спробами провести у Києві, починаючи з 2011 р, публічну акцію за гендерну рівність і права учасників ЛГБТ-співтовариство. Почавши активну співпрацю з російськими окупантами і їх посібниками з числа місцевих колабораціоністів, Ігор Друзь звернувся також до «єврейського питання», і антисемітизм зайняв важливе місце в його публіцистичному творчості³²⁹.

Зокрема, у зазначеній статті він стверджує, серед іншого, що «подекуди» українська «влада сіоністів та іудейських екстремістів, подібних Коломойському, розбавлена вкрапленнями вірмен, етнічних росіян, татар. Як і сто років тому, українські «шарікови» перебувають під контролем «швондерів»³³⁰.

В іншій статті «Україна під контролем секти сіоністів» Ігор Друзь стверджує, що католики і уніати, які організували Майдан, знаходяться під контролем їх старших братів – іудеїв³³¹.

Відзначимо, що в Росії рух «Народний собор» (аббревіатура «НС» в праворадикальних колах однозначно розшифровується як «націонал-соціалізм») досить відверто копіює не тільки ідеологію (з поправкою на православну риторіку), але і стилістику і зовнішню атрибутику німецьких нацистів часів Третього рейху – починаючи з уніформи³³² і закінчуючи пропагандистськими матеріалами³³³.

В останніх числах грудня в м. Лубни (Полтавська область) з'явилися листівки, на яких була відтворена фотографія вищого керівництва країни (президент Петро Порошенко, прем'єр-міністр Арсеній Яценюк, голова Верховної Ради Володимир Гройсман), підписана віршованим чотиривірш: «Жиди погані правлять нами ! / А ми – гірше, ніж жиди ... / Продали дідівську славу, та / Жиди в ярмо нас запрягли»³³⁴.

30 грудня представники російських неокозачих парамілітарних формувань, що беруть участь в окупації української території, випустили відеозвернення, в якому висловили претензії лідеру терористичної організації «Луганська народна республіка» Ігорю Плотницькому. Звинувативши керівництво терористів у крадіжці вугілля, лідер козаків Павло Дрьомов поставив риторичне запитання: «До яких пір якісь плотніцкіє, якісь жиди незрозумілі будуть нас обкрадати?»³³⁵

Висловили в такій своєрідній формі своє невдоволення маріонетковим режимом Плотницького козаки контролюють кілька населених пунктів Луганської області, зокрема, м. Стаханов.

³²⁸ http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/7991-sovetnik-predstavatelya-upc-mp-v-verxovnoj-rade-sozдал-organizaciyu-dlya-otrazheniya-ugroz-s-zapada-foto.html

³²⁹ Заради справедливості зазначимо, що антисемітизм був присутній і раніше в публіцистичній творчості Ігоря Друзя (див. напр. <http://rpczmoskva.org.ru/stati/igor-druzisionizm-umiraet-da-zdravstvuet-iudaizm.html>), але все ж не займав настільки важливе місце.

³³⁰ <http://www.segodnia.ru/content/154442>

³³¹ <http://protivkart.org/main/6352-ukraina-pod-kontrolem-sekty-satanistov-igor-druz.html>

³³² Див. напр.: http://rusplt.ru/netcat_files/52/104/620x407/Marsh_online4_main_640.jpg

³³³ Зокрема, плакат «Народний собор» за здорову родину»

(<http://mosnarodsobor.ru/include/press/files/d859de308cad5be68395b8c4c4dc89f4.jpg>) скопійовано з нацистського плакату

³³⁴ <http://poltava.to/news/31707/>

³³⁵ <http://stainlesstrat.livejournal.com/1155802.html>

8. ГОМОФОБИЯ В УКРАЇНЕ – 2014

В даний огляд включені тільки інциденти, що відбулися на території, контрольованій українським урядом. Події, зафіксовані на окупованих територіях, відображені у відповідних розділах вище.

● **23 січня** група з декількох десятків т.зв. «тітушок» вчинили напад на київський бар «Помада», що має репутацію гей-клубу. Вони побили кількох відвідувачів зовні закладу, але прорватися всередину їм не дала охорона. Нападники зуміли тільки закинути в приміщення кілька димових шашок та світлошумову гранату³³⁶.

● **5 липня** о 23:26 і **6 липня** о 22:46 у Києві за адресою Заньковецької, 6 невідомі³³⁷ двічі³³⁸ атакували бар «Помада», що користується репутацією гей-клубу. Інформації про постраждалих немає – наскільки можна судити з наявних відеозаписів камер зовнішнього спостереження, відвідувачі і персонал встигли сховатися за дверима, куди нападники не змогли проникнути.

Нападники ломилися в двері, кинули димову шашку і кілька петард біля центрального входу в клуб, пошкодили фасад будівлі та вентиляцію, розбили камеру спостереження.

Печерський районний відділ ГУМВС відкрив кримінальне провадження за ч. 1 ст. 194 Кримінального кодексу України «Умисне знищення або пошкодження майна» (наскільки можна судити, за фактом другого нападу)³³⁹.

У другій половині липня (подробиці не повідомляються в інтересах потерпілих і слідства) невідомі зробили ще кілька гомофобних нападів на об'єкти інфраструктури, які мають репутацію популярних у представників ЛГБТ-спільноти. В результаті нападів є постраждалі, в тому числі від застосування холодної зброї.

За словами директора клубу, з початку Майдану на заклад було скоєно сім нападів³⁴⁰.

4 липня в Києві правоохоронні органи заявили організаторам правозахисної публічної акції за гендерну рівність «КиївПрайд2014» наміченої на наступний день, 5 липня, що не можуть гарантувати учасникам заходу безпеки³⁴¹. Проти проведення Прайду висловився і мер Києва Віталій Кличко, назвавши чомусь правозахисну акцію «розважальним заходом»³⁴².

Оргкомітет прийняв рішення про скасування акції³⁴³. Група активістів, тим не менш, безперешкодно провела флеш-моб у центрі Києва (під аркою Дружби народів), щоб заявити про неприпустимість обмеження права на мирні зібрання, свободу слова і самовираження³⁴⁴.

Помітний сплеск гомофобних почуттів викликало включення в програму показів київського кінофестивалю «Молодість» кілька фільмів, які зачіпають тематику ЛГБТ-спільноти.

³³⁶ http://upogau.org/ru/inform/uaneews/uaneews_678.html

³³⁷ Серед нападників були помічені люди з символікою «Мізантропик Дівіжн» - міжнародного неформального неонацистського угруповання, українське відгалуження якої знаходиться в тісному союзі з Соціал-національною асамблеєю (СНА), рухом «Патріот України» (ПУ), беруть участь у діяльності батальйону «Азов». За припущенням редакції бюлетеня, антисемітські, расистські та гомофобські напади в Києві 4-6 липня слід розуміти в контексті сплеску протиправної активності учасників націонал-радикальних угруповань, пов'язаних з ПУ / СНА. Можливо, в один ряд з ними слід поставити розгром салону ігрових автоматів на Троєщині 4 липня, напад на редакцію газети «Вести» близько полудня 5 липня (за яке взяв на себе відповідальність Олесь Вахній) і зіткнення «добровольців з мобілізаційної бази батальйону «Азов» з представниками «Самооборони» на Майдані увечері 6 липня. Відзначимо, що за свідченнями деяких очевидців, бойовики, які напали на Майдан, прийшли бити людей т.зв. «неслов'янської» зовнішності, див. : <http://podrobnosti.ua/podrobnosti/2014/07/07/983792.html>

³³⁸ Див. відеозаписи цих нападів: <http://vz.ua/news/35604-radikaly-napali-na-kievskiy-gey-klub-pomada>

³³⁹ http://society.lb.ua/accidents/2014/07/07/272159_tsentre_kieva_lyudi_balaklavah.html

³⁴⁰ http://upogau.org/ru/inform/uaneews/uaneews_1203.html

³⁴¹ http://lb.ua/news/2014/07/04/271943_geyparad_kieve_otmenen.html

³⁴² http://lb.ua/news/2014/07/04/271909_klichko_prizval_provodit.html

³⁴³ http://amnesty.org.ua/node/758?utm_medium=email&utm_source=UniSender%20Ukraine&utm_campaign=30769927

³⁴⁴ http://society.lb.ua/culture/2014/07/05/272001_vmesto_geyparada_kieve_proveli.html

29 жовтня під час показу фільму «Літні ночі» в рамках фестивалю в кінотеатрі «Жовтень» невідомі кинули в зал для глядачів «Гегемон» запальну димову шашку. Вогонь швидко розгорівся, і завдав значні пошкодження будівлі. Глядачі встигли покинути зал, постраждалих не було³⁴⁵.

31 жовтня міліція затримала двох молодих людей 20 і 24 років, підозрюваних у підпалі³⁴⁶. Радник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко визнав, що мотивом злочинців була гомофобія. За його словами, «вони хотіли вчинити свій хуліганський вчинок на кіносеансі по ЛГБТ тематиці, проведеному в рамках міжнародного телефестивалю [sic.] «Молодість», з метою зірвати саме цей сеанс і показати таким чином своє зневажливе ставлення до ЛГБТ спільноти в цілому». Окремо радник міністра зазначив, що «за Конституцією України, у нас в державі не заборонені ЛГБТ-відносини»³⁴⁷.

Правда, ідеологічна мотивація злочинців не була врахована при офіційній кваліфікації їх дій. Кримінальне провадження було відкрито за ч.2 ст.296 («хуліганство») та ч.1 ст.263 («незаконне зберігання зброї та боєприпасів» – за місцем проживання у одного з молодих людей при обшуку були виявлені три гранати³⁴⁸). У підсумку, при передачі справи до суду в січні 2015 р слідство вважало «встановленим», що підпал був здійснений «з хуліганських спонукань»³⁴⁹. Експерти з громадських організацій вимагали додаткового розслідування з урахуванням мотиву злочину, але безрезультатно³⁵⁰.

Ряд громадських діячів і політиків виступили на захист паліїв. Так, депутат Київради від Радикальної партії Олега Ляшка, кандидат у депутати Верховної ради (пройшов у підсумку в парламент) Ігор Мосейчук назвав затриманих «в'язнями сумління». За його словами, молоді люди «свідомо виступили проти пропаганди содомітського гріха і стали на захист здоров'я нації», а відповідальність має понести «негідник-чиновник, який дав можливість прокручувати фільм, який пропагує педерастію»³⁵¹.

Депутат Київської облради, один з лідерів молодіжного крила націоналістичної партії Всеукраїнське об'єднання «Свобода» Юрій Ноєвой хоч і стверджує, що «підпал кінотеатру - це перебір, могли загинути люди», при цьому теж покладає провину за подію на «екстремістів, які любіють радикальні антихристиянські і антисімейні цінності»³⁵².

Слід зазначити, раніше націонал-радикалами неодноразово практикувався зрив публічного показу фільму, який ними інтерпретується як «пропагує гомосексуалізм», за допомогою закидання в зал для глядачів димової шашки³⁵³.

31 жовтня група агресивних молодих людей у камуфляжі з символікою «Правого сектора» зібралися перед будівлею київського кінотеатру «Кінопанорама», де мав відбутися показ фільму «Макс та інші», який радикали вважали «моральним». Націоналісти вимагали скасувати показ і погрожували штурмувати будівлю³⁵⁴.

Прес-секретар «Правого сектора» Артем Скоропадський підтвердив, що «Кінопанораму» пікетували представники партії. «Ми ще з ранку попереджали про те, що будемо просити у представників кінотеатру не показувати ЛГБТ-фільми, оскільки вони пропагують содомію»,

³⁴⁵ http://society.lb.ua/culture/2014/10/30/284356_neizvestnie_podozhgli_zal_kinoteatra.html

³⁴⁶ <http://ua-today.com/news-from-ukraine/3685>

³⁴⁷ <http://178.62.189.193/news/society/kyiv/2015-01-28/obvinenie-protiv-dvuh-studentov-v-podjoge-kinoteatra-jovten-napravleno-v-sud/13306>

³⁴⁸ <http://comments.ua/life/494313-v-kieve-zaderzhali-dvuh-podozrevaemih.html>

³⁴⁹ <https://www.facebook.com/anton.gerashchenko.7/posts/751114388308744>

³⁵⁰ http://gazeta.ua/ru/articles/culture/_aktivisty-nastavayut-na-dorassledovani-podzhoga-kinoteatra-zovten/611618

³⁵¹ https://lgbt.org.ua/news/show_2099/

³⁵² <http://gazeta.ua/blog/45859/dlya-chogo-vlashtovali-provokaciyi-na-festivali-molodist>

³⁵³ <https://youtu.be/wdzEFyMJcrI?list=UUyGIbU6UXSNvujXCma63H1A>

³⁵⁴ <http://www.hromadske.tv/society/nevidomi-u-kamuflyazhi-pogrozhuut-shturmuvati--ki/>

заявив він³⁵⁵. На офіційному сайті організації «Тризуб ім. Степана Бандери», що стала на початку 2014 ядром «Правого сектора», було розміщено інформаційне повідомлення, витримане в досить різких тонах. У ньому говорилося: «Активісти націоналістичного руху «Правий сектор», в тому числі бійці Добровольчого українського корпусу, які повернулися з фронту, організували протидія содомітські збіговиську, яке відбувається в «Кінопанорамі». Незважаючи на стан війни, фінансовані з-за кордону содомітські організації не зупиняють свою діяльність і продовжують пропаганду». Опоненти націонал-радикалів (тобто, організатори показу) названі в повідомленні «дегенератами» і «педерастами»³⁵⁶. Трохи пізніше на сайті з задоволенням зазначалося, що «Протидія націоналістів содомітському збіговиську виявилася дієвою», оскільки «організатори содомітської пропаганди відмовилися від планів показу антихристиянського фільму». Автор повідомлення не скупиться на такі характеристики, як «сволота», «лібераста» і т.п., і пафосно стверджує, що «силова протидія дегенератам для нас в першу чергу справа честі»³⁵⁷.

У ніч на **2 листопада** в Одесі близько двадцяти агресивних молодих людей у камуфляжі, що мали при собі холодну зброю, спробували прорватися в нічний клуб «Доміно», де проходив конкурс травесті-артисток Drag Queen Fest Odessa-2014. Організатори заходу та охорона клубу не допустили гомофобів всередину. При інциденті була присутня міліція, запрошена для забезпечення порядку і безпеки заходу, але вона не втручалася в події³⁵⁸.

Конкурс був організований активістами дружньою по відношенню до ЛГБТ одеської організації «Життєві пазли» за сприяння Миколаївської асоціації геїв, лесбіянок і бісексуалів «Ліга».

Наскільки вдалося встановити, нападники були пов'язані з групою місцевих прихильників російського гомофобського активіста Максима Марцинкевича «Спадщина Одеса».

3 грудня «Правий сектор» поширив «офіційне звернення» «За традиційні українські цінності», в якому сформулював своє ставлення до «так званої ЛГБТ-спільноти».

Згідно з «зверненням», «Правий сектор» офіційно заявляє, що є противником нав'язування нашому суспільству збочених уявлень про людську сексуальність».

Текст являє собою класичний набір гомофобних стереотипів. В якості офіційної позиції однієї з партій, що брали участь у парламентських виборах і яка, в силу участі активістів в антитерористичній операції, героїзована в частині українського суспільства, заслуговує того, щоб бути процитованими:

«Ми чітко розділяємо людей, які просто хворі на гомосексуалізм та інші сексуальні відхилення, і послідовну політику, спрямовану на пропаганду і легітимізацію різних збочень, на знищення традиційних норм моралі і традиційних уявлень про людину і сім'ю».

Сучасний радикальний лібералізм має на меті перетворити людство в біомасу, позбавити людину її національної, етнічної, культурної і навіть статевої ідентичності. Зрозуміло, що «Правий сектор», спираючись на націоналізм, на традиційні, в тому числі християнські, українські цінності, буде цьому протистояти.

Зараз в Україні йде війна. Здавалося б, суспільство в цей час має об'єднатися навколо ідеї державності нації, захисту незалежності і територіальної цілісності країни. Однак саме в цей час т.зв. «ЛГБТ-активісти» сумлінно відпрацьовують отримані гранти і ведуть свою провокаційну діяльність, спрямовану проти людини, сім'ї, релігії, нації. Тим самим намагаються розколоти українське суспільство, посіяти зерна розбрату, відвернути людей від основного: від політичної боротьби і визвольної війни. Відповідно, націоналістичні, консервативні та державно-патріотичні сили повинні здійснювати протидію такому стану речей.

³⁵⁵ <http://podrobnosti.ua/1000731-pravyj-sektor-sorval-pokaz-filma-o-gomoseksualah-v-kinopanorame-foto.html>

³⁵⁶ <http://banderivets.org.ua/natsionalisty-staly-na-zavadi-sodomitskomu-zbigovysku-u-kyievi.html>

³⁵⁷ <http://banderivets.org.ua/protydiya-natsionalistiv-sodomitskomu-zbigovysku-vyavylasya-diyevoyu.html>

³⁵⁸ http://upogau.org/ru/inform/uanevews/uanevews_1631.html

Військово-політичний рух «Правий сектор», використовуючи всі свої структури, опиратиметься роботі різних деструктивних сил. Ми постійно пам'ятаємо про наявність фронту на сході країни, але не будемо забувати і про те, що проти українців відкритий не один внутрішній фронт!»³⁵⁹

9. Діяльність органів державної влади та правоохоронних органів

22 січня стало відомо про затримання підозрюваного у скоєнні підпалу мечеті в с. Рівне (кримськотатарське назва – Карасан) Красногвардійського району Автономної Республіки Крим, вчиненого 15 жовтня 2013. Ним виявився 35-річний місцевий житель³⁶⁰. Дії підозрюваного були кваліфіковані за ч.2 ст.194 Кримінального кодексу (умисне знищення або пошкодження чужого майна).

24 січня Генеральна прокуратура, реагує на заяву народного депутата Олександра Фельдмана про розпалювання міжнаціональної ворожнечі в книзі Єжи Новака «Перед ким повинні вибачитися жиди?» (переклад з польської), відправила видання на аналіз в Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі³⁶¹.

13 березня апеляційний суд Вінницької області скасував вирок відносно лідера місцевого відділення Соціал-національної асамблеї Юрія Павла (Хорта), засудженого в грудні 2013 за розпалювання міжнаціональної ворожнечі в ході мітингу проти міграції в лютому 2012 г. Згідно з вироком, який був скасований. Юрій Павлов був засуджений на три роки позбавлення волі (умовно)³⁶².

1 квітня в Ленінському районному суді м.Луганська було винесено вирок у справі нігерійського студента Олаолу Сункамі Фемі.

5 листопада 2011 Олаолу Фемі та його товариш, так само виходець з Африки, піддалися нападу на ґрунті расової ненависті з боку чотирьох молодих людей і двох дівчат. Захищаючись, Олаолу Фемі використовував шийка розбитої пляшки.

Після бійки міліція затримала нігерійського студента. Йому були пред'явлені звинувачення в замаху на вбивство громадян України Гамана В.І., Леменчука Д.Ю., Лободи А.С. і Пашкової І.Р. Більшу частину терміну, що пройшов з моменту зіткнення до винесення вироку, Олаолу Фемі провів у СІЗО. Прокуратура вимагала для обвинуваченого 11 років позбавлення волі. Суд засудив Олаолу Фемі до 5 років позбавлення волі з випробувальним терміном 3 роки (тобто, умовно)³⁶³.

Після оголошення вироку представник прокуратури заявив про намір оскаржити рішення суду.

4 квітня Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі винесла рішення, згідно з яким стаття російського автора Юрія Мухіна «У компанії пристойних людей», опублікована в бюлетені «Контрольний постріл» в 2013 р, пропагує національну ворожнечу³⁶⁴.

³⁵⁹ <http://pravyysektor.info/appeals/pravyj-sektor-za-tradytsijni-ukrajinski-tsinnosti/>

³⁶⁰ <http://qha.com.ua/nashli-podjigatelya-mecheti-v-krasnogvardeiskom-132689.html>

³⁶¹ <http://www.mig.com.ua/fotoreportazhi/comments/report?commentID=2448>

³⁶² <http://www.myvin.com.ua/ru/news/events/25875.html>

³⁶³ <http://v-variant.lg.ua/region/74196-studentu-olaolu-sunkami-femi-vynesli-prigovor.html>

³⁶⁴ <http://www.mig.com.ua/fotoreportazhi/comments/report?commentID=2448>

13 травня Верховна рада України прийняла закон №4581 «Про запобігання та протидію дискримінації в Україні». За нього проголосували 272 депутати після того, як із закону прибрали кілька норм, навколо яких велися найбільші суперечки. Законом визначено поняття «дискримінації», «непрямої дискримінації», «Пособництва в дискримінації», але з тексту вилучили норму про «оголошений намір про дискримінацію», проти якої виступали депутати від націонал-радикальної партії Всеукраїнське об'єднання Свобода»³⁶⁵.

Правозахисники критикували проект³⁶⁶, коли він був опублікований на сайті Верховної Ради, за ряд недоліків, зокрема, через те, що в переліку ознак, за якими закон забороняє дискримінацію, відсутня «сексуальна орієнтація і гендерна ідентичність»³⁶⁷. Однак, перелік ознак в тексті «відкритий» (включає формулювання «... та ін.»), що означає, що багато чого – у тому числі визначення ознак – залежатиме від правозастосувальної практики.

Закон був прийнятий разом з іншими, необхідними для переходу до другого етапу плану з лібералізації візового режиму з ЄС.

16 травня голова Верховної Ради, в.о. президента України Олександр Турчинов підписав розпорядження, згідно з яким 18 травня оголошено Днем боротьби за права кримськотатарського народу, який відзначатиметься кожного року³⁶⁸.

4 червня Кабінет міністрів заснував посаду Урядового уповноваженого з етнопонаціональної політики. Згідно з Положенням про Урядового уповноваженого з етнопонаціональної політики, він є посадовою особою, на яку покладено виконання завдань з координації формування та реалізації етнопонаціональної політики в Україні. Серед іншого, Уповноважений ініціює і координує заходи щодо формування в українському суспільстві толерантності та запобігання розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі, ксенофобії, а також проявів дискримінації, нетерпимого ставлення до етнопонаціональних спільнот³⁶⁹.

Посада була введена за ініціативою Конгресу національних громад України.

18 червня Кабінет міністрів України призначив Геннадія Друзенко Уповноваженим з питань етнопонаціональної політики³⁷⁰.

6 липня Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Валерія Лутковська обговорила з головою Меджлісу кримськотатарського народу Рефатом Чубаровим протиправні дії посадових осіб Російської Федерації, пов'язані із заборонаю в'їзду Голові Меджлісу на територію АР Крим. Як і в ситуації із заборонаю в'їзду на територію АР Крим Мустафи Джемілева, дії посадових осіб Російської Федерації виходять за межі правового поля, а заборона на в'їзд повідомлена тільки усно, без надання відповідного документа, який можна було б оскаржити у встановленому порядку.

Валерія Лутковська зазначила, що такі дії російської сторони грубо порушують не лише норми законодавства Російської Федерації, а й ряд фундаментальних прав і свобод корінного народу, закріплених у Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів.

Валерія Лутковська та Рефат Чубаров домовилися про об'єднання зусиль у боротьбі за права кримськотатарського народу, як на національному, так і міжнародному рівні³⁷¹.

³⁶⁵ http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/53530/Rada_pryjnal_a_zakony_dla_nablyzhenna_do_JeS

³⁶⁶ Див.напр. позицію Коаліціяпроти дискримінації в Україні: <http://www.antidi.org.ua/ua/activity/application>

³⁶⁷ У багатьох ЗМІ зі слів депутатів помилково стверджувалося, що з тексту закону «вилучили» згадка «Сексуальних меншин», і тільки після цього за закон проголосували, зокрема, депутати від «Свободи». Це невірно, такого згадки не було в тексті спочатку. Мабуть, депутати не дуже уважно читали тексти законопроектів, які приймалися «для галочки» (тобто, через зобов'язання перед ЄС), і не вдумувались в суть пропонувані в ході обговорення поправок. Див, про це, зокрема: http://blogs.lb.ua/irina_fedorovich/266443_okolnimi_putyami_dvi

³⁶⁸ <http://krymtatar.in.ua/v-ukrayini-18-travnja-ogolosheno-dnem-borotbi-za-prava-krimskotatarskogo-narodu/>

³⁶⁹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/164-2014-%D0%BF>

³⁷⁰ http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247412584&cat_id=244828231

20 серпня Президент України призначив народного депутата України Мустафу Джемілева Уповноваженим Президента України у справах кримськотатарського народу³⁷².

4 вересня Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі ухвалила, що книга Єжи Новака «Перед ким повинні вибачитися жиди?» (Переклад з польської) «відноситься до продукції, яка ображає націю за національною ознакою і містить ознаки пропаганди національної ворожнечі, виробництво і розповсюдження якої заборонено»³⁷³.

23 вересня у Вінниці був затриманий лідер місцевого відділення Соціал-національної асамблеї Юрій Павленко (Хорт), обвинувачується по ч.2.ст.161 Кримінального кодексу за розпалювання міжнаціональної ворожнечі в ході організованого ним антиіміграційного маршу у лютому 2012р. Правоохоронні органи стверджують, що обвинувачений ігнорував повістки і не з'являвся до слідчого³⁷⁴.

Суд відпустив затриманого під підписку про невиїзд.

24 вересня, реагуючи на акт антисемітського вандалізму у Бабиному Яру, Урядовий уповноважений з питань етнонаціональної політики Геннадій Друзенко заявив: «Ксенофобія й антисемітизм є і надалі залишатимуться чужими українському суспільству. Україна завжди буде спільним домом для представників усіх національностей, які вважають її своєю батьківщиною»³⁷⁵.

29 вересня Президент України Петро Порошенко в Національному заповіднику «Бабин Яр» взяв участь у церемонії вшанування пам'яті жертв трагедії Бабиного Яру. Говорячи про уроки трагедії Бабиного Яру, глава держави заявив: «Україна ніколи не допустить відновлення фашизму, переслідування за національністю, розколу країни за мовою, вірі або якому-небудь іншому ознакою. Україна єдина і залишатиметься єдиною»³⁷⁶.

10 грудня прокурор Запорізької області Олександр Шацький заявив щодо мера Запоріжжя Олександра Сіна, маючи на увазі його етнічне походження, що готовий виділити йому гроші на квиток «в Північну Корею»³⁷⁷.

24 грудня урядовий уповноважений з етнополітики Геннадій Друзенко поширив з цього приводу заяву, в якій розцінив висловлювання прокурора як «неприпустиме», і нагадав про неприпустимість умисних дій, спрямованих на приниження національної честі та гідності³⁷⁸.

8 грудня у Вінниці був затриманий керівник місцевого відділення Соціал-національної асамблеї Юрія Павленка (Хорта), обвинувачений за ч.2 ст.161 у розпалюванні міжнаціональної ворожнечі на організованому ним антиіміграційного марші в лютому 2012 р.³⁷⁹

---

³⁷¹ http://www.ombudsman.gov.ua/ru/index.php?option=com_content&view=article&id=3980:2014-07-07-07-39-37&catid=14:2010-12-07-14-44-26&Itemid=75

³⁷² <http://ua.krymr.com/content/article/26542459.html>

³⁷³ <http://www.mig.com.ua/fotoreportazhi/comments/report?commentID=2448>

³⁷⁴

<http://realvin.com/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%B2%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B5-%D0%B0%D0%B9>

³⁷⁵ <http://eajc.org/page16/news47423.html>

³⁷⁶ <http://eajc.org/page16/news47456.html>

³⁷⁷ <http://tv5.zp.ua/news/2681/Prokuror-Zaporozhskoj-oblasti-rasskazal-chto-gotov-kupit%27-Aleksandru-Sinu-bilet-v-Severnuyu-Koreyu>

³⁷⁸ Копія заяви є в розпорядженні редакції бюлетеня.

³⁷⁹ <http://vindaily.info/khort-geroy-ili-provokator.html>

ВИСНОВКИ. ОСНОВНІ ПІДСУМКИ РОКУ І АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Серед найважливіших підсумків року, на наш погляд, необхідно підкреслити наступні:

- Основною проблемою, що визначає не тільки ситуацію з ксенофобією, але й в цілому з порушенням прав людини в Україні, є російська агресія. Основні зусилля міжнародного співтовариства, в тому числі, організацій, покликаних захищати права людини і протидіяти ксенофобії, повинні бути, на нашу думку, спрямовані на припинення російської агресії та окупації української території.
- Прихильники українського державного суверенітету, національної незалежності і територіальної цілісності піддаються системним репресіям і брутальному насильству на всій території, контрольованій окупантами. Крім того, часто агресію викликала мовна приналежність ідеологічних супротивників. Це явище набуло значного масштабу і прийняло системний характер на всій контрольованій окупантами території. Однак, предметом нашого моніторингу є тільки злочини на ґрунті етнічної, расової і релігійної ненависті в суворому сенсі цього слова, і ми були не в змозі фіксувати злочини на ґрунті ідеологічної ворожнечі та порушення прав людини на окупованих територіях.
- На території анексованого Криму уразливою групою, яка на системному рівні піддається дискримінації з боку окупаційної влади, є кримські татари. Їх активісти та лідери національного руху піддаються репресіям, незалежні організації забороняються і знищуються, тиску піддаються кримськотатарські ЗМІ та благодійні фонди, а також мусульманські громади та навчальні заклади. Злочини на ґрунті національної та релігійної ненависті по відношенню до мусульман і кримських татар досягли безпрецедентного в порівнянні з попередніми роками розмаху.
- На території контрольованих російськими окупантами і їх посібниками з числа місцевих жителів районів Донецької та Луганської областей уразливими групами виявилися роми, іноземні студенти та прихожани будь-яких альтернативних Української православної церкви Московського патріархату християнських деномінацій, в першу чергу протестантських.